

**FUTBOLDA MİLLİYETÇİLİK: 2008 AVRUPA
FUTBOL ŞAMPİYONASI HABERLERİNE
YÖNELİK SÖYLEM ANALİZİ**

Hakan BAKAR

**Yüksek Lisans Tezi
Gazetecilik Anabilim Dalı
Yrd. Doç. Dr. Elif KÜÇÜK DURUR
2016
Her Hakkı Saklıdır**

**T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI**

Hakan BAKAR

**FUTBOLDA MİLLİYETÇİLİK: 2008 AVRUPA FUTBOL
ŞAMPİYONASI HABERLERİNE YÖNELİK SÖYLEM ANALİZİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Yrd. Doç. Dr. Elif KÜÇÜK DURUR**

ERZURUM-2016

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

25.02.2016

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “FUTBOLDA MİLLİYETÇİLİK: 2008 AVRUPA FUTBOL ŞAMPİYONASI HABERLERİNE YÖNELİK SÖYLEM ANALİZİ” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Hakan BAKAR

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yrd. Doç. Dr. Elif KÜÇÜK DURUR danışmanlığında, Hakan BAKAR tarafından hazırlanan bu çalışma 25/02/2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından, Gazetecilik Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Yrd.Doç.Dr. Elif KÜÇÜK DURUR

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd.Doç.Dr. Besim YILDIRIM

İmza:

Jüri Üyesi : Yrd.Doç.Dr. Ahmet TAYLAN

İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. 25/02/2016

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM

Enstitü Müdürü

F-85/00/22.02.2012

İÇİNDEKİLER

ÖZET	III
ABSTRACT	IV
TEŞEKKÜR	V
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM**MİLLİYETÇİLİK KAVRAMI VE KÖKENLERİ**

1.1. MİLLİYETÇİLİK KAVRAMI	4
1.2. MİLLİYETÇİLİĞE KURAMSAL YAKLAŞIMLAR	7
1.2.1. İlkçi Yaklaşım	7
1.2.2. Modernist Yaklaşım	9
1.2.3. Etno-Sembolcü Yaklaşım.....	11
1.3. MİLLİ KİMLİK	14
1.4. BİR SÖYLEM OLARAK MİLLİYETÇİLİK	16
1.4.1. Milliyetçilik Söylemi ve Medya.....	19
1.5. TÜRKİYE'DE MİLLİYETÇİLİK VE FUTBOL	23
1.5.1. Türkiye'de Resmi Milliyetçilik	26
1.5.2. Ulusalçılık	28
1.5.3. Etnik Milliyetçilik	31
1.5.4. Liberal Milliyetçilik	33
1.5.5. Futbolda Üretilen Milliyetçilik.....	36

İKİNCİ BÖLÜM**2008 AVRUPA FUTBOL ŞAMPİYONASI'NDA YER ALAN TÜRK MİLLİ****FUTBOL TAKIMININ MİLLİYET, CUMHURİYET, HÜRRİYET****GAZETELERİNDE HABERLEŞTİRİLMESİ VE BU HABERLERDEKİ****MİLLİYETÇİ SÖYLEMİN ÇÖZÜMLENMESİ**

2.1. MİLLİYET GAZETESİ	43
2.1.1. Grup Maçları	43
2.1.2. Çeyrek Final ve Yarı Final Maçları.....	51
2.2. CUMHURİYET GAZETESİ ANALİZİ	56

2.2.1. Grup Maçları	56
2.2.2. Çeyrek ve Yarı Final Maçları	60
2.3. HÜRRİYET GAZETESİ.....	64
2.3.1. Grup Maçları	64
2.3.2. Çeyrek Final ve Yarı Final Maçları.....	68
SONUÇ.....	76
KAYNAKÇA	81
EKLER.....	87
EK 1. MİLLİYET GAZETESİ.....	87
EK 2. HÜRRİYET GAZETESİ	91
EK 3. CUMHURİYET GAZETESİ.....	96
ÖZGEÇMİŞ.....	102

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**FUTBOLDA MİLLİYETÇİLİK: 2008 AVRUPA FUTBOL ŞAMPİYONASI
HABERLERİNE YÖNELİK SÖYLEM ANALİZİ**

Hakan BAKAR

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Elif KÜÇÜK DURUR

2016, 102 sayfa

**Jüri: Yrd. Doç. Dr. Elif KÜÇÜK DURUR
Yrd. Doç. Dr. Besim YLDIRIM
Yrd. Doç. Dr. Ahmet TAYLAN**

Popüler futbol kültürü, kitleleri harekete geçirebilme gücünün yanı sıra homojen bir topluluk kurgusu etrafında şekillenen ve karşıtlıklar üzerine kurulu bir yapıya sahip olan milliyetçilikle eklemlenerek, belirli ideolojilerin dolaşıma sokulmasına neden olur. Futbolun beslendiği dokulardan biri olan milliyetçilik, kendini bu alanda gösterme imkânı bulurken birbirine eklemlenen bu iki olgu; milli, kültürel ve siyasal kimliklerin birbirleriyle mücadele ettikleri bir alan olarak medya organları tarafından kitlelere ulaştırılır. Bu bağlamda futbol üzerinden üretilen milliyetçiliği topluma en etkili biçimde sunabilen ve bu söylemi pekiştirip meşrulaştıran en temel araç, medya organlarıdır.

Yazılı basının önemli mecralarından birini oluşturan gazetelerin, özellikle uluslararası karşılaşmalarda milliyetçiliği yeniden ürettiği varsayımından hareketle hazırlanan bu tezde; Milliyet, Cumhuriyet ve Hürriyet gazetelerinde yer alan 2008 Avrupa Futbol Şampiyonası haberleri incelenmiştir. Eleştirel söylem analizi yönteminin kullanıldığı bu çalışmada, Milli Takım haberlerinin sunumundaki milliyetçilik barındıran unsurlar ortaya konulmaya çalışılmış ve yazılı basının milliyetçiliği yeniden üretmedeki yadsınamaz katkısı ön plana çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Milliyetçilik, Futbol, Medya, Avrupa Futbol Şampiyonası

ABSTRACT**MASTER THESIS****NATIONALISM IN FOOTBALL: DISCOURSE ANALYSIS OF 2008
EUROPEAN FOOTBALL CHAMPIONSHIP NEWS****Hakan BAKAR****Advisor: Assit. Prof. Dr. Elif KÜÇÜK DURUR****2016, Pages: 102****Jury: Assit. Prof. Dr. Elif KÜÇÜK DURUR****Assit. Prof. Dr. Besim YLDIRIM****Assit. Prof. Dr. Ahmet TAYLAN**

In addition to its power to mobilize masses, popular football culture leads to the introduction of certain ideologies into circulation by being articulated into nationalism, which forms in a homogeneous community and has a structure based on contrasts. While nationalism, which is one of the subjects feeding football, finds the opportunity to manifest itself in this area, the two phenomena articulated into each other are conveyed to masses by media as a field in which national, cultural and political identities compete each other. In this context, media organisations are the most basic tool which can present nationalism, produced through football, to the society most effectively, and both consolidates and legitimizes it.

This study was based on the assumption that newspapers, constituting one of the major mediums of print media, reproduce nationalism with especially international events, and it analysed the news concerning 2008 European Football Championship published in three newspapers, namely Milliyet, Cumhuriyet and Hurriyet. The aim of this study, in which critical discourse analysis method was used, is to determine the elements which contained nationalism in the presentation of the news pertinent to Turkish National Football Team and to highlight the undeniable contribution of the print media to the reproduction of nationalism.

Keywords: Nationalism, Football, Media, European Football Championship

TEŐEKKÖR

Tezimin konusunun Őekillenmesinde, araŐtırma aŐamasında ve tamamlanmasında desteęini benden hiąbir zaman esirgemeyen deęerli hocam ve tez danıŐmanın Yrd. Doą. Dr. Elif KÜąÖK DURUR'a teŐekkÖrÖ bir borą bilirim.

Ayrıca, bugÖnlere gelmemde bÖyÖk katkıları olan ve eğitim hayatımın her aşamasında bana gÖsterdikleri sabırla varlıklarını her daim yanımda hissettiğim sevgili anneme ve babama sonsuz teŐekkÖrler.

Erzurum 2016

Hakan BAKAR

GİRİŞ

Popüler kültürün bir ürünü olarak futbol; milliyetçiliğin inşa edildiği ve ötekileştirme pratiklerinin yoğun olarak kullanıldığı alanlardan birini oluşturur. İdeolojiyi yeniden üretmesinin yanı sıra biz/onlar ayrımının da net bir şekilde derinleşmesine olanak sağlayan futbol olgusu, milli kimliklerin mücadele alanı olarak görülmekte ve medya organları aracılığıyla futbolun anlam dünyasındaki zenginlik sürekli dönüşüme uğrayarak kitlelere aktarılmaktadır. Bu anlamda modern dünyanın vazgeçilmez bir parçası haline gelen futbol, sportif bir alan olmaktan çıkarılıp güç ilişkilerinin ve ideolojilerin yeniden üretildiği bir alan haline dönüşmüştür.

Bir sportif faaliyet olmasının yanı sıra kültürel ve siyasal kimliklerin birbirileri ile yarıştığı bir alan haline gelen futbol, kimlik politikalarının pekiştirildiği iyi bir araç konumundadır. Bu noktada kendine has bir söylem geliştirmiştir. Saldırganlık, şiddet, ataerkillik, milli kimlik, ötekilik gibi dokuları tek bir potada eriten bu spor dalı, ürettiği kavramlarla mevcut söylemini ise sürekli dönüşüme uğratar. Futbolculardan taraftarlara kadar, milliyetçiliğin vücut bulduğu bir alana dönüşen futbol olgusu, ötekileştirme pratiklerini kullanarak biz ve onlar arasındaki ayrımı derinleştirmekte ve ırkçılığı/şovenizmi hayatımızın doğal bir parçası haline getirmektedir. Futbol alanında üretilen milliyetçiliği kitlelere ulaştırmada en etkili araç ise şüphesiz ki medya sektörüdür. Medya, biz/onlar kutuplaşmasını temellendirirken çeşitli yollarla bu paradigmayı kuvvetlendirir. Futbol ve etnik öğelerin birbirine eklemlenerek sunulduğu medyada; futbol, tarih ve milliyetçilik olguları arasında sürekli bir bağ kurulur ve çeşitli metaforlarla bu bağ sık sık güçlendirilmeye çalışılır. Özellikle uluslararası karşılaşmalarda 'biz' olma duygusunun ve bir ulusa ait olma ihtiyacının gerekliliği medya aracılığı ile sürekli dolaşıma sokularak kitlelere ulaştırılır.

Bu çalışmada, Türk Milli Futbol Takımı'nın katıldığı 2008 Avrupa Futbol Şampiyonası'na, futbol ve milliyetçilik ekseninde odaklanılmaktadır. Milliyet, Cumhuriyet, Hürriyet gazetelerindeki haber sunumları üzerinden eleştirel söylem analizi yöntemi kullanılarak gazetelerdeki milliyetçi söylemler ortaya konulmaya çalışılmıştır. Salt olarak futbolun ele alınmayıp milliyetçiliğin dokuları ile birlikte irdelenmesinin sebebi, futbolun milliyetçi söylemlerin mücadele alanı olarak değerlendirilmesinin bir sonucudur. Bu anlamda üretilen milliyetçi söylemlerin sürekliliği ve bu paradigmanın

gittikçe toplumdaki bireyler tarafından olağan karşılanması, mevcut çalışmanın hazırlanmasına ışık tutmuştur.

Futbol ve milliyetçilik arasındaki bağ, biz ve onlar ayrımının derinleşmesine ve ulus olma bilincinin farklı yollarla ırkçılığa varacak boyuta gelmesine sebep olmaktadır. Bu nedenle çalışmada futbolun milliyetçilikle birlikte ele alınması, milliyetçi söylemin futbol alanında da dışa vurulduğunu ve pekiştiğini görmek açısından önemlidir. Aynı zamanda bu çalışmada; futbol üzerinden milli kimlik politikalarının meşrulaştırılması ve medyanın milliyetçi söylemlerle bir ulusa ait olma dürtüsünün bir sonucu olarak, ötekilik pratiklerini kullanması ve oluşan kalıp yargıları pekiştirerek kitlelere sunması gibi konular üzerinde durulmuştur. Futbol ve milliyetçilik konusunda daha önce yapılmış çalışmalar olmasına rağmen, Türk Milli Takımı'nın Euro 2008 macerası incelenmeye değer bir konu olarak görülmüş ve yapılan bu çalışmanın literatüre mütevazı bir katkı sağlayacağı düşünülmüştür. Bu bağlamda futbol ve milliyetçiliğin birbirine eklenmesi sonucu ortaya çıkan; şiddet, saldırganlık, ırkçılık, üstünlük, erkeklik/erillik gibi konuların yeniden hatırlanmasıyla da mevcut çalışmalara yarar sağlayacağı öngörülmüştür.

Çalışmada, öncelikli olarak literatür taraması yapılarak milliyetçilik, futbol ve medya ile ilgili bilgiler toplanmış ve çalışmanın teorik kısmı oluşturulmuştur. Uygulama bölümünde ise; günlük üç ulusal gazetenin Milliyet, Cumhuriyet ve Hürriyet 2008 Avrupa Futbol Şampiyonası haber sunumları, milliyetçi söylemler doğrultusunda eleştirel söylem analizi yöntemiyle incelenmiştir. Örneklem olarak bu üç gazetenin seçilmesinin sebebi; hem tiraj bakımından yüksek olmaları hem de gazete taraması sonucunda varsayımı ortaya çıkarabilecek düzeyde olmalarıdır. Diğer taraftan mevcut gazetelerin spor basınından değil de ana akım medya üzerinden seçilmesi, tiraj kaygısı ve ekonomi politik nedenlerden ötürü spor gazetelerinde zaten var olan milliyetçi, eril ve saldırgan dilin her gün yeniden üretildiği düşüncesinin bir sonucudur. Bu anlamda her üç gazetenin de Avrupa Futbol Şampiyonası'nın başladığı 7 Haziran 2008 tarihinden şampiyonanın bittiği 27 Haziran 2008 tarihine kadar olan nüshaları, eleştirel söylem analizi yöntemiyle incelenmiş ve milliyetçi söylemlerin haber metinlerinde ne şekilde yer aldığı söylemsel olarak irdelenmeye çalışılmıştır.

Tez iki bölümden oluşmaktadır:

Birinci bölümde, milliyetçilik kavramından hareketle milliyetçiliğin kökenleri açıklanmaya çalışılmıştır. Milliyetçiliğin kuramsal çerçevesi çizilerek, milliyetçiliğe yönelik yaklaşımlar incelenmiş, ilköç, modernist ve etno-sembolcü yaklaşım üzerinde durulmuştur. Milli kimlik odak noktası olarak, milliyetçi söylemler irdelenmiş ve medya ile ilişkisi açığa çıkarılmaya çalışılmıştır. Milliyetçiliğin genel hatları çizildikten sonra Türkiye’de milliyetçiliğin görüngüleri ele alınmış ve mevcut çalışma daha da spesifik bir hale getirilmiştir. Tezin ikinci bölümünde ise, futbol üzerinden üretilen milliyetçilik söylemleri ortaya konulmuş ve 2008 Avrupa Futbol Şampiyonası’nda yer alan Türk Milli Futbol Takımı’nın Milliyet, Cumhuriyet ve Hürriyet gazetelerindeki haber sunumları, milliyetçi söylemler doğrultusunda çözümlenmeye çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

MİLLİYETÇİLİK KAVRAMI VE KÖKENLERİ

1.1. MİLLİYETÇİLİK KAVRAMI

Milliyetçilik, sosyal bilimler literatüründe araştırmaların sıkça yapıldığı ve kimi kesimler tarafından olumsuz kimi kesimler tarafından ise olumlu anlam atfedilen bir kavramdır. Milliyetçiliği tanımlamak oldukça zordur. Çünkü bu kavram hiçbir zaman tek başına işlev görmez, her zaman birbirine eklemlenen hem önemli hem de zayıf bir halkanın zinciri içinde yer alır. Bu zincir, içinde sürekli yeni terimler barındırarak ilerler: *'yurttaşlık, yurtseverlik, popülizm, yabancı düşmanlığı, şovenizm, emperyalizm, jingoizm.'* Bu gösterim farklarının her birini değişik kullanımları aynı anlama gelecek biçimde sabitleştirmekten ziyade genel biçimleri ile yorumlamak çok daha olağandır (Balibar, 2007:63).

Milliyetçilikle ilgili birbirinden farklı tanımlamalar yapılmıştır. Kimi kuramcılara göre milliyetçilik, açık toplumun kurulmasının önündeki en büyük engellerden birini teşkil ederken kimilerine göre de siyasal ve toplumsal gelişmenin ulaştığı en üst seviyeyi ifade etmektedir. Milliyetçilik, Fransız Devrimi'nden sonra olduğu gibi ilerici bir öğreti olarak evrensel değerlere bağlıyken ve özgürlük hareketlerine katkıda bulunurken, daha sonraki dönemde ortaya çıkan faşist uygulamalar ile kötü yüzünü göstermiştir (Karakaş'tan 2006, Akt: Akıncı, 2014:132). Milliyetçiliğin dönemselsel olarak açığa çıkan bu farklılıklarından dolayı, bu kavrama bir yandan olumlu imgeler yüklenirken bir yandan da pejoratif anlamlar atfedilmektedir.

“Milliyetçiliğin tanımı üzerinde çalışan teorisyenleri, üç paradoks hem şaşırtmakta hem de kızdırmaktadır:

1. Ulusların, tarihçilerin gözündeki nesnel modernliği karşısında milliyetçilerin gözünde sahip oldukları öznel kadimlik.
2. Sosyo-kültürel bir kavram olarak milliyetin biçimsel evrenselliği –*modern dünyada tıpkı kadının ya da erkeğin bir cinsiyete sahip olması gibi, herkes bir milliyete sahip olabilir, olmalıdır ve olacaktır*- karşısında kavramın somut tezahürlerinin iflah olmaz bir biçimde tikel olması.

3. Milliyetçiliklerin, siyasal güçleriyle karşılaştırıldığında ortaya çıkan felsefi sefaletleri, hatta tutarsızlıkları. Bir başka deyişle diğer-çilik'lerle kıyaslandığında milliyetçilik, kendine Hobbes'lar, Tocqueville'ler, Marx'lar ya da Weber'ler ölçeğinde büyük düşünürler yaratmadı. Bu boşluk, kozmopolit ve çok dilli aydınların milliyetçiliğe yukarıdan bakması sonucunu doğurdu.” (Anderson, 2014:19).

Milliyetçilik kavramı politik ve bilimsel alanlarda çok değişik manalarda kullanılmaktadır. Bazıları bu kavramla bir bağımsızlık savaşını anlatmak isterlerken, bazıları da onu değişik halklara karşı yürütülen baskı ve sindirme politikası anlamında kullanmaktalar. Milliyetçilik bazen sağ bazen sol bir ideoloji olarak karşımıza çıkmaktadır (Winkler'den 1978, Akt: Akıncı, 2014:133). Nitekim her zaman bir iyi bir de kötü milliyetçilik vardır; bir devlet ya da bir cemaat oluşturmaya çalışan ile boyun eğdirmeye ve ortadan kaldırmaya çalışan, hukuka başvuran ile kuvvete başvuran, diğer milliyetçiliklere hoşgörü gösteren ile emperyalist ve entosentrik bir bakış açısıyla onları kökten dışlayan. Kısacası, milliyetçiliğin iç bölünmesini ayırmak '*yurdu için ölmekten*', '*vatanı için öldürmeye*' geçişi ayırmak kadar önemli ve zordur (Balibar, 2007:64).

Milliyetçilik der Anderson (2014), '*liberalizm*', '*faşizm*' gibi olgularla değil de '*akrabalık*', '*din*' gibi olgularla bir arada düşünülürse her şey daha kolay olabilir. Halbuki milliyetçilik bukalemun gibidir, rengi bağlamından alır (Akt: Gökalp, 2007:285).

Öte yandan Kelles, milliyetçiliğin bir ideoloji ve davranış şekli olarak ortaya çıkabileceğini ileri sürer. Kedourie'ye göre bir doktrin olan milliyetçilik; Smith'e göre bir ideoloji, Gellner'a göre siyasi bir düşünce, Calhoun'a göre ise bir söylemdir (Dinc, 2002).

İlk önce Batı Avrupa'da ortaya çıkan zamanla Doğu Avrupa'ya ve Asya'ya yayılan milliyetçiliği Edward Hallett Carr üç döneme ayırmaktadır:

I. Dönem dediği dönemi, Ortaçağ'daki imparatorluk ve kilise birliğinin dağılışı ile ortaya çıkan, ulus devlet ve ulusal kilise düzeninin kurulması ile başlatır. Bu dönemde Rönesans ve Reform ile özdeşleşen '*milliyetçilik*' ve '*laiklik*' düşünceleri o dönemde, Luther için bile piskoposların ve prenslerin dışına çıkmıyordu. Nitekim dönemin düşünce akımı da, '*tek ülke, tek din*' anlayışına dayanmaktaydı. Carr'ın ikinci dönem

adını verdiği bir sonraki dönem ise, Fransız ve Napolyon Savaşları ile biten süreçtir. Bu döneme damgasını vuran, Rousseau'nun '*modern milliyetçilik*' görüşüyle özdeşleşen düşünce biçimiydi. Uluslararası ekonomik sistemin en önemli dayanağı ise ulusal piyasalardı ve piyasaların başında olanlar da erkek bireylerdi. Doğal olarak, dönemin yönetici kesimini oluşturan orta sınıfın, alt sınıfın bireyelerine empoze ettiği aç gözlülük ve saldırganlık duyguları, yerini gönüllülük ve onur duygusuna bırakmaktaydı. Sonuç itibariyle 19.yy milliyetçiliği, bireyin ve ulusun özgürlüğünü ön plana çıkarmıştır. Carr'ın III. Döneminde ise, milliyetçiliğin kabarışından üç ana temelde söz edilmektedir. Birincisi; yeni toplumsal katmanların ulusun tam üyeliğine yükselmesiydi ki bu durum; şehir nüfusunun artmasında, zorunlu eğitimin yürürlüğe girmesinde ve oy hakkının kapsamının genişlemesinde önemli mihenk taşlarındandı. İkincisi; milliyetçiliğin ekonomik alanı da etkisi altına almasıydı böylelikle tek dünya ekonomisinin yerine çok sayıda ulusal ekonomiler var oldu. Üçüncüsü ise; ulusların sayısında görülen muazzam artıştı ki bu durum dünyada var olmaya çalışan ulusal üstüçülük akımını etkilemiştir (Ceylan, 2013:2-3).

Milliyetçilik düşüncesinin kökenlerini 18.yy sonlarına, Herder ve Fichte'ye, hatta kimi yazarlara göre Kant ve Rousseau'ya kadar götürmek mümkündür. Ancak milliyetçiliğin bir sosyal bilimler konusu olarak ele alınması 1920 ve 30'lu yılları bulur. Milliyetçiliği düşünce akımlarıyla açıklayan Kedourie'ye göre Kant, her şeyin başlangıç noktasıdır. Kant'a göre; iyi irade, özgür ve özerk iradeydi. Kant'ın bu formülüyle, '*kendi kaderini tayin eden birey*' evrenin merkezine yerleştirilmiş oluyordu. Kant'ın kavramında değişiklik yoluna giden Johann Gottlieb Fichte, bireylerin birer hayaletten ibaret olduğunu ve bir bütün içinde yer aldıkları sürece gerçeklik kazandıklarını iddia eder. Dolayısıyla bireyin özgürlüğü, ancak bütünle özdeşleşmesiyle var olacaktır. Fichte'ye göre bireyin özgürlüğüne inananlar ve inanmayanlar vardı. Birinci gruba dâhil olanlar; nerede doğmuş olurlarsa olsunlar, hangi dili konuşurlarsa konuşsunlar Alman ya da '*gerçek millet*' sayılıyorlardı. Bireyin özgürlüğüne inanmayanlar ise, ırk ve dil olarak Alman olsalar bile yabancı sayılıyorlardı. Sonuç itibariyle Fichte'nin milliyetçiliği, ironik bir biçimde kozmopolitliği de içeriyordu (Dinc, 2002).

Milliyetçiliğin yükselişinin birçok nedeni vardır fakat bunlar arasında en önemli olanı, devletlerarası sistemin egemenlerin bir araya gelişinden değil, istikrarlı ve değişebilen bir kıdem sırasına sahip hiyerarşik bir sistemden oluşmasıdır. Belirgin ve

katı olan fakat değişmeyen eşitsizlikler, üst tabakayı doğrularken alt tabakayı suçlayıcı ideolojilere zemin hazırlar. Milliyetçilik olarak adlandırdıklarımız böylesi ideolojilerdir (Wallerstein, 2007:102).

“Milliyetçiliğin akademik bir konu olarak ele alınması ve daha nesnel bir bakış açısıyla incelenmesi ise 1920’li yılları bulmaktadır. Gerçi bu ilk dönemde üretilenler de milletler ve milliyetçiliğin doğallığını pek sorgulamadılar ama milliyetçiliğin anlaşılması yolunda önceki dönemlere oranla ilerleme kaydettiler ve kendilerinden sonraki kuşağa küçümsenmeyecek bir miras bıraktılar. İkinci Dünya Savaşı sonrasında, sömürge imparatorluklarının çözülmesiyle ortaya çıkan ‘yeni’ milliyetçilik akımları, kuramsal anlamda da en yoğun ve verimli dönemin habercisi oldu. 1960’lardan itibaren büyük bir ivme kazanan milliyetçilik tartışması, bugün de aynı hızda devam ediyor” (Özkırımlı,2015:29).

1.2. MİLLİYETÇİLİĞE KURAMSAL YAKLAŞIMLAR

1.2.1. İlkçi Yaklaşım

İlkçi yaklaşım İngilizce ‘*Primordialism*’ olarak karşılık bulan; ‘*başlangıçtan beri var olan*’ ve ‘*ilk yaratılan ya da geliştirilen*’ anlamlarına gelen bir kavramdır. Kelimeyi ilk kullananın İngiliz tarihçi Edward Shils olduğu sanılmaktadır. Shils terimi, 1957 tarihli ünlü makalesinde, aile içi ilişkilerden söz ederken kullanır ve aile üyeleri arasındaki bağlılığın birbirleriyle sürekli iletişim halinde olmalarından değil, kan bağına yüklenen, kelimelerle ifade edilmesi güç olan bir anlamdan kaynaklandığını ileri sürer. Shils’e göre bu bağ ‘ilk olma’ niteliği taşır. Yani her şeyden önce yaratılmış, dolayısıyla hep varmış gibi algılanır (Özkırımlı, 2015:80).

Milletleri doğal ve eski çağlardan bu yana var olan yapılar olarak gören ilkçi yaklaşımda, milletin değişmez ve sabit olduğu fikri kabul edilir. Diğer taraftan Millet/Ulus olgusunu doğal ve verili bir kategori olarak gören ilkçi yaklaşımda Romantizmin ve Herder’in oldukça önemli bir etkisi vardır. İlkçilere göre milletin izleri çok eski çağlarda bile bulunabilir. Bu çağlarda eski altın dönemler ve kahramanlar söz konusudur. Herder ise, tanrının yarattığı doğal bir kategori olarak her milletin birer kutsallık ifadesi olduğunu öne sürer ve kutsal olan şeylerin yok edilmemesi, yaşatılması

gerektiğini belirtir. Herder'e göre "millet, doğal bir bitki ve aile gibidir, sadece daha fazla dalı vardır" (Gökalp,2007:281-282).

İlkçilik yaklaşımını kendi içerisinde üç ayrı bakış açısıyla sunan Özkırmımlı, bunları doğalcı, biyolojik ve kültürel olarak adlandırmakta ve aralarında tanımlama farklılıklarının olduğunu ifade etmektedir. (Özkırmımlı, 2008:82). Ona göre doğalcılık, ilkçiliğin en aşırı versiyonudur. Bu yaklaşım taraftarlarına göre etnik kimlikler görme, koku alma duyularımız kadar doğaldır. Bundan dolayı kişilerin hangi etnik kökenden oldukları önceden belirlenmiştir. Başka bir deyişle kişiler bir aileye doğdukları gibi etnik bir topluluğa da doğarlar. İnsanlığın farklı etnik gruplara ayrılması doğal düzenin bir parçası olduğu gibi bu grupların kendinden olmayanları dışlamaları da aynı şekilde doğaldır. Bu görüşü benimseyenler milletlerin doğal sınırları olduğunu savunurlar. Onlara göre milletin belirli bir kökeni, 'kişiliği', misyonu ve kaderi vardır. 19.yüzyıldan itibaren eğitim sistemlerine, milli geçmişi yaratmada aktif rol üstlenen tarihçilere ve devlet kurma arayışındaki siyasetçilere egemen olan milliyetçilik anlayışının özünü ilkçi yaklaşım oluşturur (Özkırmımlı, 2015:82-83).

"İlkselci yaklaşım içinde gelişmiş olan ikinci bir bakış açısı, sosyo-biyolojik yaklaşımdır. Bu yaklaşımın önde gelen temsilcisi Pierre van den Berghe'e göre etnik ve ırksal duygular, aslında akrabalık bağlarının uzantısıdır. Bu açıdan insanların birbirleriyle kurduğu ilişkilerde hısım ve akraba seçimi ve karşılıklılık güduları önemli rol oynar. Berghe'e göre insanlar doğaları itibarıyla kendileriyle kan bağı olanlarla yakınlaşma ve ilişki kurma güdüsüne sahiptir. Bu güdüden hareketle kurulan ilişkiler, karşılıklı bir faydayı ve dayanışmayı da beraberinde getirir. Böylelikle Berghe'in adını verdiği sosyal gruplar oluşur" (Conversi'den 2006, Akt: Çoban, 2012:346).

Erdoğan'a göre, etnik uluslar vatandaşlığı, toplumun tam ve eşit üyeliğini, etnik kökene ve soydaşlığa bağlarlar. Kültürel uluslar kendilerini ortak soydan gelen türdeş bir bütün olarak gördükleri için dışlayıcıdır, yani, yeni katılımlara açık değildirler. Farklılığa şüpheyle bakar ve çoğulculuğu reddederler. Aynı şekilde modern ulusların temelinde modernlik öncesi etnik toplulukların yattığında ısrar eden Anthony Smith'de rastlanmaktadır. Smith ulusların tarihsel kökenlerinin onların devletleşmeden, hatta ulusal bağımsızlık arayışına girmeden çok önce sahip oldukları ortak kültürel miras ve dillerinde saklı olduğunu ileri sürmüştür (Erdoğan, 1999:3-4).

Son yaklaşım olan *kültürel* ilkçi bakış açısı ise daha çok Geertz ve Shils'in çalışmalarıyla bağdaştırılır. Geertz'e göre ilkçi bağlılık duyulan öğeler arasında kan bağı, dil ve din vardır. Ancak Geertz hiçbir çalışmasında bu sayılan öğelerin, yani dil, din ve kan bağının ilk olma niteliği taşıdığını ve her şeyden önce geldiğini iddia etmez. Bu özellikleri söz konusu öğelere atfedenler toplulukları oluşturan bireylerdir. Başka bir deyişle bağlılık duyulan öğeler ilk olma niteliği taşımaz; bağlılık duyanlar onların böyle olduğunu zanneder. Geertz bireylerin inançlarından ve algılamalardan söz eder, öğelerden değil. Kültürel ilkçi yaklaşımı etnik bağlılıklarda 'inanç' ön plana çıkarılır. Etnik toplulukları ya da milletleri 'ötekilerden' ayıran dil, din ve kan bağı gibi öğeler ilk olma niteliği taşır ve önemli olan bunların her şeyden önce var olduğuna duyulan inançtır. Bu inanç söz konusu öğelere mistik bir hava ve tinsel bir önem kazandırır (Özkırımlı, 2015:89-91).

Milleti oluşturan *dil, din, kan bağı* birleştirici unsurlar, bu görüşü benimsemiş kuramcılar tarafından artık savunulmamaktadır. Ne var ki bahsi geçen birleştirici unsurların her şeyden önce var olduğu görüşü ise hala geçerliliğini sürdürmektedir. Diğer taraftan Smith'in 'ilkçi' bakış açısı içerisinde 'eskilci' (perennialist) olarak ayırt ettiği yaklaşım ulusun 'doğal'lığını benimsememekle birlikte, milletlerin çok eski dönemlerden -çok fazla değişmeden ve 'özünü' kaybetmeden- bugüne değin var olduğunu savunmaktadır. Genel olarak ilkçi yaklaşımın milliyetçilik çalışmalarında son 40-50 yıldır temsilcisi olmamakla birlikte, 'eskilci' bakış açısının örnekleri bugün bile mevcuttur (Özkırımlı'dan 1999, Akt: Gökalp, 2007:282).

1.2.2. Modernist Yaklaşım

Milliyetçilik anlayışının özünü oluşturan ilkçi yaklaşım, milletlerin eski çağlardan beri var olduğunu savunurken, modernist yaklaşım milliyetçiliği inşa edilmiş bir olgu olarak görmektedir. Bu yaklaşımın temsilcileri arasında bulunan Gellner, Hobsbawm ve Anderson olmak üzere Nairn, Breuilly, Brass, Hroch, Chatterjee, Bhabba, Balibar vb kuramcılar, her ne kadar belirli noktalarda birbirleriyle ayrışan/uyuşmayan görüşlere sahip olsalar da millet/ulus olgusunun doğal, verili, sabit bir 'kendilik' olmadığı; aksine modern gelişmelere, yani modern çağa -son birkaç yüzyıla- ait olduğu noktasında görüş birliğine sahiptirler. Başka bir deyişle, modernist yaklaşımın en önemli ve merkezi vurgusu milletlerin modernliği ve milliyetçiliğin olumsuzluğuna dairdir. Bu yaklaşıma

göre, milletler ve milliyetçilik kapitalizm, sanayileşme, merkezi devletlerin kurulması, kentleşme, laikleşme gibi tamamen ‘modern’ gelişmelerin ürünü olarak ortaya çıkmıştır. Daha çarpıcı bir ifadeyle, milletler milliyetçilik çağına aittirler. Yani, milliyetçilikler milletleri yaratmıştır, milletler milliyetçilikleri değil (Gökalp, 2007:282).

Milletleri ne asli ne de değişmez bir toplumsal birim olarak gören Hobsbawm, millet olgusunu tarihsel bakımdan yakın bir döneme dayandırmaktadır. Ona göre millet, ancak belirli bir modern ‘teritoryal’ devletle, ‘ulus devletle’ ilişkilendirildiği kadarıyla bir toplumsal birimdir. Hobsbawm’ın yaptığı bu tanımlama birbiriyle ilişkilendirilmedikçe milleti ve milliyeti tartışmanın hiçbir yararı yoktur. Dahası milletlerin oluşumu alanına giren yapaylık, icat ve sosyal mühendislik unsurlarının vurgulandığı bir alandır. Milliyetçilik; politika, teknoloji ve toplumsal dönüşümün kesişme noktasında bulunmaktadır. Uluslar, yalnızca özgül türde bir teritoryal devletin işlevleri ya da bir devlet kurma özlemi olarak değil, teknolojik ve ekonomik gelişmenin belirli bir aşaması bağlamında vardır. Dolayısıyla milletler ve çağrıştırdığı olgular politik, teknik, idari, ekonomik ve diğer koşullarla ihtiyaçlar çerçevesinde analiz edilmelidir. Bu noktada, milliyetçilik milletlerden önce gelir, Uluslar, devletleri ve milliyetçilikleri yaratmaz, doğru olan bunun tam tersidir (Hobsbawm, 2014:24-25).

Milliyetçilik teorisi Ernest Gellner’in yaptığı modernist çalışmalarla şekillenirken, millet ve milliyetçiliğin, Sanayi Devrimi ile gündeme gelen ekonomik, siyasal ve sosyo-kültürel dönüşüm üzerinden okunması gerekmektedir. Millet, tarih öncesi zamanlardan gelen bir sürekliliği veya insan olarak varoluşun doğal ve verili bir yapılanmasını değil, modern zamanlara özgü biçimde, bizatihi milliyetçiliklerce inşa edilen, modernleşmenin doğrudan ürünü olan bir inşa ve tasavvur bütünü ifade eder. Milletlerin modern karakteri, ilkçi yaklaşımlar haricinde, neredeyse tamamen kabul gören bir tespittir (Yalçınar, 2014:195).

“Gerek sınıflar, gerekse uluslar en iyi şekilde 'sanayileşme' olarak ifade edilen belirli bir sosyo-ekonomik kalıbın etkisi altında ortaya çıkar, siyasal öneme sahip olur ve birleştikleri zaman da sınırlar içerisinde değişiklikleri harekete geçirir” (Gellner,2013:250). Ne sınıflar ne de uluslar hâlihazırda verili olarak ortaya çıkmayan olgulardır. Gellner’e göre sınıflar, büyümeye endeksli bir pazar toplumunun harekete geçirdiği devingenlik koşulları altında açıkça tamamlanmış ve birbirinden ayrılmış

tabakaların yerine geçerler. Bir başka deyişle sanayileşme devingen, kültürel olarak homojen birimlerin ortaya çıkışına yol açar. Hukuk ve törenle tescillenmiş sınıflar ve toplumsal kategoriler moderniteye doğru evrilişin yan ürünleridir. Öyleyse ne sınıflar ne de uluslar tarihin daimi malzemeleridir (Gellner, 2013:248-251).

Ulus hayal edilmiş bir siyasi topluluk olarak gören Anderson'a göre ulus, kendisine aynı zamanda hem egemenlik hem de sınırlılık içkin olacak şekilde hayal edilmiş bir cemaattir. Hayal edilmiştir, çünkü en küçük ulusun üyeleri bile diğer üyeleri tanımayacak, onlarla tanışmayacak, çoğu hakkında hiçbir şey işitmeyecektir ama yine de birbirlerinin zihninde toplamlarının hayali yaşamaya devam eder. Ulus sınırlı olarak hayal edilir ve en büyük ulusun bile esnek de olsa sonlu sınırları vardır. Hiçbir ulus kendisini insanlığın tümü ile örtüşüyor olarak hayal etmez. En mesihçi milliyetçiler bile, insan ırkının bütün üyelerinin kendi uluslarına katılacağı bir günün rüyasını görmezler (Anderson, 2014:20-21).

Modenist yaklaşımın diğer kuramcılarında biri olan Balibar, ulusların ortak bir yasaya tâbi olan farklı topluluklardan hareketle inşa edildiğini ifade etmektedir. Ona göre; “Hiçbir ulusun etnik temeli yoktur; fakat paylaştıkları ya da hükmettikleri topluluklar da “etnikleşir”; yani *sanki* kendiliğinden bir ilk kimliğe, kültüre, çıkarlara sahip olan, bireyleri ve toplumsal koşulları aşan doğal bir cemaat oluşturuyormuşçasına geçmişte ya da gelecekte temsil edilir hale gelir” (Balibar, 2007:117-119).

Son olarak ulus bir topluluk, bir cemaat olarak tahayyül edilirken eşitsizlik ve sömürü ilişkileri ne olursa olsun, ulus daima derin ve yatay bir yoldaşlık olarak tasarlanır. Son iki yüzyıl boyunca milyonlarca insanın birbirlerini öldürmekten çok böylesi sınırlı hayaller uğruna ölmeye razı olmalarını Anderson 'kardeşlik' olarak ifade etmektedir (Anderson, 2014:22). “Birbirlerinden çok uzak toplumsal koşullardan gelen bireylerin aralarında hiçbir zaman doğrudan iletişim olmasa bile, birbirlerine kesintisiz bir aracı söylemler zinciriyle bağlıdırlar. Ne gerçekte ne de kâğıt üzerinde yalıtılmışlardır” (Balibar, 2007:120).

1.2.3. Etno-Sembolcü Yaklaşım

Etno - sembolcü terimi, (*ethno – symbolist*) milliyetçilik çözümlemelerinde etnik geçmişe ağırlık veren kuramcılarını nitelemek için kullanılır. John Amstrong, Anthony D.

Smith ve John Hutchinson gibi ilkçi yaklaşımı reddeden, modernist yaklaşımı ise yetersiz bulan ento-sembolcü kuramcılar, bu iki yaklaşımdan hareketle bir senteze ulaşmaya çalışırlar. Etno-sembolcüler, milliyetçilik çözümlerinde büyük oranla benzerlik gösterirler ve öne sürdükleri savlarda türdeş bir kategori oluştururlar. Milletlerin gelişim sürecinin geniş bir zaman dilimi içinde ele alınması gerektiğini vurgulayan etno-sembolcüler, modern milletlerin doğuşunun etnik geçmişlerini dikkate almadan analiz etmenin mümkün olmadığını altını çizerek (Özkırımlı, 2015: 203-204).

Etno-sembolcü yaklaşımın en önemli temsilcilerinden biri olan Smith, milletin modern bir olgu olduğunu ve bir ideoloji olarak ancak 19. yüzyıl sonrasında ortaya çıktığını savunmaktadır. Aynı zamanda, Avrupa ve Orta Doğu'da kökleri yüzyıllar öncesine kadar uzanan etnik toplulukların mevcut olduklarının altını çizmekte ve bu topluluklarla modern milletler arasında bir bağ olduğunu ileri sürmektedir (Akıncı, 2014: 143). Ulusun temellerinin ise kültürel kimlikler de aranması gerektiğinin altını çizen Smith, etnik toplulukları oluşturan altı bileşen ortaya koyar:

- Tüm etnik topluluklar (*Etniler*), kolektif bir isme sahiptir. Bu isimler, onların simgesidir ve onlara özlerini hatırlatır.
- Tüm etnik gruplarda ortak soy mitleri mevcuttur. Mekânsal ve geçici kökenlere, göçe, atalara, aynı kök ve soydan olmaya, şanlı geçmişe, düşüş, sürgün ve yeniden doğuşa ait mitler bütünü, etnik grubun dayanışma ve kendini tanımlama olgularını etkiler.
- Etnik toplulukları birleştirici ortak bir tarih mevcuttur.
- Etnik grupları, diğer gruplardan ayıran ve grup üyelerini birbirine bağlayan özel bir ortak kültürün varlığı söz konusudur.
- Etnik gruplar, kendilerini belli bir toprak parçası ile özdeşleştirirler. Bu özdeşleştirme sadece üzerlerinde yaşadıkları toprak parçasıyla ilgili değildir. Bu noktada etnik grubun bireylerini birleştirici bir unsur olan anayurt kavramı ortaya çıkar.
- Etnik gruplarla ilgili son bileşen dayanışma duygusudur. Söz konusu dayanışma duygusu, etnik grup dış tehditlere maruz kaldığında daha da güçlenir ve topluluk aidiyeti duygusu ön plana çıkar (Smith'den 2002, Akt. Çoban, 2012:349-350).

Modern milliyetçiliği anlamak için etnik topluluklar ve bağılıkların anlamlandırılması gerektiğini savunan Smith'e göre etnik toplulukların formülünde etnik bileşenler bulunmaktadır. Bu bağılıklar anlamlandırılırken toplumlar hakkında zengin kültürel kökler pek görünmeyebilir ama daha derine inildiğinde etnik kökenlerin temellerine ulaşmak mümkündür. Tüm bunların sonucu olarak milletlerin oluşum süreci geniş bir yelpaze içerisinde incelenmeli ve bir yaklaşım geliştirilmelidir (Özkırmılı, 2015:212).“Smith’in etnik orijinle ilgili öne sürdüğü bu fikirleri, düalizminin bir sonucu olarak; Doğulu milletlere yakıştırdığı millet kurma/oluşturma varsayımı hariç tutulursa, gerçekçidir. Aslında, bu millet inşa etme fikirleri günümüzde bir ideolojiye dönüşen ‘globalizm’in milli devletler içinde mikro milliyetçilikler yaratma çabasıyla örtüşmüyor da değildir.” (Livanelioğlu, 1998:46).

Etno-sembolcü yaklaşımın kurucusu sayılan ve kuramı daha sonradan Anthony D. Smith tarafından geliştirilen Jhon Armstrong'a göre, ‘etnik bilinç uzun bir geçmişe sahiptir’ Etnik kimliklerin izlerine antik çağlarda, Mısır ve Mezopotamya’da rastlamak mümkündür. Günümüzde üretilen milliyetçilik ise temelde siyasal ve toplumsal örgütlenme biçimlerine yön veren etnik bilinçten almaktadır. Etnik bağılıkların sürekliliğini ve farklı şekillerde gündeme gelişini anlamak için, etnik kimliklerin oluşumlarına yüzyılları kapsayan geniş bir zaman dilimi içerisinde bakılmalıdır (Özkırmılı, 2015:207).

İlkçi yaklaşıma karşı çıkan, modernist yaklaşımı ise yetersiz bulan bu görüşün temsilcileri göre, ulusların ortaya çıkış süreci geniş bir zaman dilimi çerçevesinde ele alınmalıdır. Bunun nedeni ise, milletlerin kendiliğinden ortaya çıkmadığı, modern öncesi dönemin ve kültürlerin etkisi altında şekillendiği görüşünün savunulmasıdır. “Etnik kimlikler; göçler, istilalar ve etnik gruplar arası evliliklere rağmen, özlerini yüzyıllar boyu koruyabilecek kadar dayanıklıdır. Milliyetçiliğin modern çağın ürünü olduğunu kabul ederek ilkçilerden ayrılan etno-sembolcü düşünürler, geçmişten gelen mitler, semboller ve törelerin bugünün milliyetçiliklerinin içeriğini belirlediğini ifade etmektedirler” (Selçuk, 2011:3857).

Farklı görüşler etrafında şekillenen milliyetçilik yaklaşımlarına bakıldığı zaman, kavrama genel olarak olumlu anlamlar atfedilmiştir. İlkçi bakış açısında milletlerin eski çağlardan beri var oldukları savunulurken, modernist yaklaşımı benimseyen kuramcılar

ise milletlerin kültürel, sosyal ve siyasal süreçlerin bir sonucu olarak inşa edildiklerini ileri sürmüşlerdir. Bu iki yaklaşım arasında kendine yer bulmaya çalışan Etno-sembolcü yaklaşımın temsilcileri ise, modernistler gibi milletlerin/ulusların inşa edilmiş yapılar olduğunu ifade etmiştir; fakat uzlaşamadıkları nokta milletlerin hangi zaman dilimi içerisinde inşa edilmiş olduklarıdır. Etno-sembolcü yaklaşımın kuramcılarına göre, milletleri anlamak için geniş bir zaman dilimi ele alınmalıdır; çünkü milletlerin varlığı ancak bu şekilde anlaşılabilir.

1.3. MİLLİ KİMLİK

“Kimlik kavramı toplumun sosyal sisteminin en temel ve en önemli kökenini teşkil etmektedir. Kimlik bireylerin gerek kültürel gerekse yaşadıkları çevrelerdeki sosyal konum ve statülerinin karşılığı olan çok boyutlu, inanç, tutum, değer yargıları gibi yaşam biçimini sembolize eden bir kapsamın alt başlığıdır” (Yıldız, 2007:9).

Toplumsal ilişkiler içerisinde gücü elinde bulunduran iktidarın, üzerinde mücadeleler yürüttüğü kimlik kavramı, ‘bir simgeler ve ilişkiler sistemi’ olarak tanımlanmaktadır. Tüm bu süreçler içerisinde ise kimliklere çelişkili, parçalı, çok boyutlu ve sürekli gelişme halindeki dinamik süreçler olarak yaklaşılmalıdır. Söz konusu olan “milli kimlik” ise, bu süreçleri hangi güçlerin nasıl etkilediklerine yönelir. Sorun farklı kültürel ya da toplumsal grupların 'milli kimlik'in oluşumuna katkıda bulunup bulunamayacakları noktasında düğümlenir. Yaygın olarak kabul edilen görüşe göre milli kimliğin kurucusu ulus-devlettir, ancak tarihsel olan her şey gibi kimlikler de söylemsel mücadele alanı içinde hegemonik iktidarların etkisi ile dönüşüme uğrarlar. (Larrain'den 1995, Akt: Uçan, 2012:3-4).

Milli kimlik nosyonunun değişik şekillerde ortaya konmasının sebebi zihniyet farklılığından kaynaklanmaktadır. Toplumunu oluşturan katmanlar iktisadi, dini ve ahlaki etmenlere göre şekillendiği için kavram farklılığının temel sebebi ise zihniyet farklılığı olarak gösterilmektedir (Demir ve Yıldız, 2015:2).

Milletleri ve milliyetçiliği basit bir ideoloji kavramı ya da siyaset olgusu olarak tanımlamanın yetersiz olduğunu ifade eden Smith, bu kavramların aynı zamanda kültürel birer görüngü olarak da ele alınmaları gerektiğini söylemektedir. Ona göre, bir ideoloji ve hareket olarak milliyetçilik çok boyutlu bir kavram olan milli *kimlik* ile

yakından ilişkilendirilmelidir (Smith, 1994:8). Milli kimliği kolektif kültürel kimlikle belli ortak inançlar etrafında şekillenen bir kavram olarak tanımlayan Smith'e göre bu inançlar, "milletlerin teritoryal olarak sınırlanmış nüfus birimleri oldukları ve kendi yurtlarının sahipleri olmaları gerektiği; mensuplarının ortak bir kitle kültürünü, ortak tarihî mitleri ve anıları paylaştıkları; mensuplarının belli bir ortak yasal sistem altında karşılıklı hak ve görevleri bulunduğu ve milletlerin fertlerinin bütün ülkede hareket imkânı ile bağlantılı ortak bir işbölümü ve üretim sistemine sahip oldukları fikrini içerir" (Smith, 1994:31).

"Gellner'in çözümlemesinde ulusal varlık, ancak ulusal bilinç/kimlik (nationality) manasını taşımaktadır. İnsan topluluklarının tarihsel olarak gelişimini, tarım öncesi, tarım ve sanayi toplumu olarak üç aşamalı olarak inceleyen Gellner, uluslaşma sürecinin ancak sanayi toplumuna geçişin nedenleri ve bu toplumun nesnel özellikleri ile açıklanabilir olduğunu belirtmiştir. O, ulusu uluslaşmanın bir sonucu olarak görmektedir. Gellner, milliyetçiliği özgün bazı koşullar altında gerçekleşen uluslaşmanın siyasal yönü olarak ve uluslaşmayı meşrulaştırıcı bir araç olarak değerlendirmektedir. Egemen kültür haline bir alt veya üst kültürün gelişi sürecini bu çerçevede içerisinde açıklamaktadır. Uluslaşma olgusu, Gellner'e göre, yüksek bir kültürün toplumun tamamına yayılmasıdır" (Akıncı, 2014:144).

Smith, milli kimliği oluşturan temel özellikleri ise şu şekilde sıralamaktadır: 1. Tarihi bir toprak/ülke ya da yurt, 2. Ortak mitler ve tarihi bellek, 3. Ortak bir kitlesel kamu kültürü, 4. topluluğun bütün fertleri için geçerli ortak yasal hak ve görevler, 5. Topluluk fertlerinin ülke üzerinde serbest hareket imkânına sahip oldukları ortak bir ekonomi (Smith, 1994: 31-32).Bu noktadan hareketle denilebilir ki: "Ulusal kimlik ulusun ve ulus devletin çakışmasının bir ürünü olup, temelinde daha çok, ulusa ait dil ve kültürün olduğu bir tanınma, farklılık ve aidiyet zeminedir. Ulusal kimlik büyük oranda diğer kimlik kategorilerini bastıran ve yalnızlaşan bireye modern dünyada sığınacak liman işlevi gören bir olgudur" (Şimşek ve Ilgaz, 2007:195).

Daha çok milliyetçilerin özdeşim kurarak içselleştirdikleri milli kimlik kavramı salt bir bilinç içerir. Bireysellikten kolektif bir boyuta geçen milli kimliğin toplumsal bir özellik haline gelmesi kavramın ne kadar kapsayıcı olduğunu da bizlere göstermektedir (Yıldız, 2007:13-15).Ulusal kimlik; her ne kadar uzlaşmacı, toplumsal ve kapsayıcı bir

rol üstlense de bazı ülkelerde çözümlere neden olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında kavrama yüklenen anlam ülkeden ülkeye, toplumdaki topluma farklılık göstermektedir. Meydana gelen farklılıkların temel sebebi ise zihniyet yapısındaki değişikliklerdir. Her toplumun zihniyet yapısı ise içinde yaşadığı çağın özelliklerine göre şekillenmektedir. Bu açıdan bakıldığında milli kimlik ile zihniyet iç içe geçmiş durumdadır (Demir ve Yıldız, 2003:22).

Smith, millet ve milli kimliği pek çok açıdan birbiriyle ilintili karmaşık yapılar olarak değerlendirirken, paylaşılan anılar, gelenekler ve mitlerin bir araya getirdiği toplulukların, devlet içerisindeki yasal ve siyasal alanlardan farklı olduğunu ifade etmektedir (Smith, 1994: 33-34). Milli kimliklerin inşa süreci ile günümüzde yaşanan kimlik sorunları arasındaki bağ ise girift bir alana işaret etmektedir. “Fransa gibi erken bir dönemde milli kimlik inşasını gerçekleştirmiş olan devletlerde siyasi sınırlar ile milletin sınırları uyumlu olarak bütünleştirilmişken, daha sonraki dönemlerde şartların zorlaması ile kimlik inşasına girişen toplumlarda (Türkiye gibi) bu alanda bazı noktalarda başarılı olunmuşken, bazı noktalarda ise yetersiz kalınmıştır. Dolayısıyla ülke içerisinde yaşayan bütün etnik grupların ortak bir kimlik altında bütünleştirilmeleri mümkün olamamıştır (Akıncı, 2014:148).

1.4. BİR SÖYLEM OLARAK MİLLİYETÇİLİK

Modernleşme sürecinin bir sonucu olarak milliyetçilik; “toplumsal eşitlikleri, ulusal kimliğin, ulusal üstünlüğün ve ulusal gücün bir kaynağına dönüştürmeyi amaçlayan, modern yönetim anlayışıyla uyumlu bir örgütlenme biçimi inşa eder.” Bu inşa sürecinde milliyetçilik; etnik, sınıfsal, cinsiyetçi ayrımları tek biçimli bir topluluk ideali çerçevesinde entegrasyon sürecinin kurucu unsurları arasında değerlendirir. Homojen bir topluluk kurgusu yaratılırken bir taraftan da devletin eşitlikçiliği vurgusu sıkça tekrar edilir (Eryılmaz, 2010:177).

Milliyetçilik kavramının sürekli bölünmekte olduğunu ifade eden Balibar, her zaman bir 'iyi' bir de 'kötü' milliyetçiliğin varlığından söz eder. Balibar'ın iyi ve kötü arasında kurduğu karşıtlık ilişkisi, bir devlet veya cemaat oluşturmaya çalışanla onu yok etmeye çalışan, hukuka başvuranın karşısında kuvvete başvuran, diğer milletlere ve milliyetçiliklere onay verip tahammül edenle, emperyalist ve ırkçı bakış açısıyla onları

kökten dışlayan şekilde tezahür eder. Kavramların zıtlığı 'iyi' ve 'kötü' tam da milliyetçiliğin içinde bulunduğu yeniden üretim şeklinde kendisine yer bulur. Bu durumun nedeni ise liberalizm ve milliyetçilik arasındaki derin ilişkidir. Bu noktada tüm milliyetçiliklerin tarihinde sonuçların iki yanlılığı söz konusudur ve bu durum kaçınılmazdır (Balibar, 2007:63-64).

Smith milliyetçiliği, yeni milletlerin yaratılmasına olanak tanıyan bir olgu olarak görürken, onun modernliğinden bahseder. Ama bu tanımlamayı yaparken de bir kıyaslama içerisine girer ve milliyetçiliğin bir kültür, toplumsal örgütlenme ya da ideoloji türünden daha yeni olmadığını ifade eder. “Milliyetçilik 'çağın ruhu'nun bir parçası olduğu kadar aynı ölçüde daha eski motif, tahayyül ve fikirlere de bağlıdır. Zira milliyetçilik dediğimiz şey pek çok düzeyde faaliyet gösterir ve bir siyasî ideoloji ve toplumsal hareket türü olduğu kadar bir kültür biçimi olarak da görülebilir.” (Smith, 1994:118).

Milliyetçilik zamansal ve mekânsal farklılıkların eşlendiği, kültürel bir malzeme ve modern anlamda yol gösterici bir ideoloji olarak tanımlanırken (Bora, 2013:27-28). Milliyetçilik söylemi; milletleri 'millet', bireyleri de 'vatandaş' olarak görmektedir. Milletler/uluslar yalnızca milliyetçilik bağlamında var olabilirler. Etnik toplulukları da bugün var olan milletlerden ayıran durum budur (Özkırımlı, 2015:276).

Milletler varlıklarına meşruiyet kazandırmak için kendilerini yeniden üretirler ve bunu yaparken de milliyetçilik söyleminden istifade ederler. Bu bağlamda milliyetçi söylemi üçe ayıran Özkırımlı, bu söylemin temel özelliklerini şu şekilde sınıflandırır;

- “Bu söyleme göre, millet her şeyden önce gelir. Milletın çıkar ve değerleri diğer tüm çıkar ve değerlerden üstündür.
- Milliyetçilik söylemi, milleti tek meşruiyet kaynağı olarak görür. Burada kastedilen yalnızca “siyasi meşruiyet” değildir. Daha genel bir meşruiyet söz konusudur. Millet adına hareket etmek normal koşullar altında hoş görülmeyecek pek çok davranış ve eyleme göz yumulmasını sağlar.
- Milliyetçilik söylemi dünyayı ikili kategorilere ayırır; 'biz' ve 'onlar', 'dostlar' ve 'düşmanlar' gibi. Başka bir deyişle kimlikler ve karşı kimlikler üretir. 'Bizi', 'ötekilere' göre tanımlar; kendinden bir türlü emin olamadığı için de bu ayrımı hep canlı tutar.” (Özkırımlı, 2015:276-277).

Sadece siyasi bir kavram değil aynı zamanda bir düşünce ve eylem biçimi olarak milliyetçilik, çok boyutlu bir olgudur ve tek bir değişkene dayanılarak açıklanamaz. Milliyetçiliğin değişkenliği, bulunduğu ortamın şekline girmesini kolaylaştırırken, onu tek bir kalıbın içerisine sokup açıklamaya çalışmak ise indirgemecilikten başka bir şey değildir. Dolayısıyla milliyetçiliği açıklayacak tek bir kuram olmadığı gibi, fazla değişken kuramların da milliyetçiliği açıklamakta yetersiz kalacağı aşikârdır. Zamanda ve mekânda farklı bileşenleri bulunan milliyetçilikler, farklılıkların ortak noktasını birleştiren milliyetçilik söylemi ile kendilerini yeniden üretir ve şekillendirirler (Küçük Durur, 2011:37).

“Bir ideoloji olarak milliyetçilik, sınıfsal, ırka ve toplumsal cinsiyete dayalı bölünmelerin içerdiği eşitsizliklerin, homojen ve eşit bir topluluk tasarımıyla nasıl uzlaştırılacağı meselesine ilişkin bir soru sormaz. Bu soruyu, ona milliyetçilik kuramları yöneltir ve milliyetçiliğin bir ideoloji olarak vereceği açık bir yanıt olmadığı için, bu çelişki farklı biçimlerde ifade edilerek varlığını korur. Milliyetçilik kültürel, etnik, ırkçı ve sınıfsal çelişkilere rağmen hayali bir kardeşlik ve yoldaşlık bağını nasıl inşa ediyor sorusu yerine, bu ayrımlardan ve çelişkilerden hareketle nasıl bir temsil biçimi ve dil yaratıyor sorusunu sormak, milliyetçiliğin hem söylemsel kuruluşunu, hem de süreçsel karakterini ortaya koymayı sağlar. Bu da, milliyetçiliğin ideolojik ve retoriksel boyutunun ötesine geçmeyi gerektirir” (Eryılmaz, 2010:181).

Milliyetçilikleri birleştiren olgunun milliyetçi söylemler olduğunu ifade eden Özkırımlı, spor karşılaşmalarından önce okunan milli marşların, terör eylemleri sonucu oluşan ortak duyarlılığın ve ekonomik korumacılıkların hemen hepsinin milliyetçi söylemler çerçevesinde değerlendirilmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Ona göre milliyetçilik söylemi tüm bu eylemleri ideolojik olarak belki açıklamaya yetmez ama onları tanımamızı sağlar. Milliyetçilik, sınırlamalara tabi tutulacak kadar küçük bir ideoloji değildir. Gündelik hayatın sıradan tutum ve davranışlarıyla, çeşitli ön yargıları da içerisinde barındırır. Belirli grupların egemenliklerini korumaya çalışmasından, devlet politikalarının sürdürülebileceği bir alan yaratılmasına kadar günlük hayatın her alanında karşımıza çıkar ve kendisini her gün yeniden üretir (Özkırımlı, 2015:275-278). Bu bağlamda “toplum/halk/ulus/millet çıkarlarından bahsedildiği ve bu çıkarlar bağlamında bir ‘birlik’ tahayyülünün inşa edildiği, ‘öteki’ ve ‘biz’in birbiri üzerinden

kurulduğu her söylemsel strateji milliyetçilik söylemiyle eklemlenmektedir.” (Küçük Durur, 2011:40).

1.4.1. Milliyetçilik Söylemi ve Medya

Milliyetçilik söylemi, tüm toplumsal pratikler içerisinde kendisine yer bulduğu gibi medyada da hatırı sayılır bir şekilde konuşlanmıştır. Medya, egemen ideolojinin savunuculuğunu yaparken, ötekileştirme pratiklerini de söylemsel olarak kullanır ve iktidar dışında kalan kesimler bu pratikler aracılığı ile çoğunlukla yok sayılır

İktidardakilerin tehdit olarak algıladığı 'öteki'lerin ve farklı ırksal kimliklere sahip olanların medya desteği ile pasifize edildiği günlük yaşam içerisinde, sürekli toplumsal parçalanmalar söz konusudur. İktidar için en etkili ideolojik araçlardan biri olan medya, toplumun bilinç yapısını bir üst söylemle belirlerken farklı kimliklere yönelik şiddet içeren ayrıştırıcı bir dil üretimini de kolaylaştırır. Medyanın kullandığı bu ayrıştırıcı dil şiddet eksenli bir yapı oluşturarak toplumsal çözümleri de beraberinde getirir ve bu süreci hızlandırır (Çoban, 2007:1).

Milli kimliğin kendisini ifade etmek için yüksek teknoloji toplumlarda yeni araçlara başvurduğunu ifade eden Hobsbawm, modern kitlesel medyanın bu konuda öncü olduğunu söylemektedir. Popüler ideolojiler aracılığıyla kitlesel medya, toplumu standartlaştırıp homojen bir yapı haline getirirken, bir taraftan da özel çıkar sahipleri ve devletler tarafından maksatlı propaganda aracı olarak kullanılabilir. Medya, çoğu yurttaşın yaşamının olağan bir boyutunu oluşturan özel alanlar ile kamusal ve milli alanlar arasındaki ayrımları yıkma potansiyeli bakımından maksatlı propagandadan daha etkilidir (Hobsbawm, 2014:170).

Medyanın dilsel kullanımlarını içeren iletişim ve etkileşim biçimleri, hem ayrımcılıkların yol açtığı biz ve onlar ikiliğinin yeniden kurulmasına olanak sağlar hem de bu ikilikleri yok etmeye yönelik kışkırtıcı performansların ortaya çıkmasına ve bu sürece katılmasına izin verir (Köker ve Doğanay, 2010:1). Gündelik yaşamın söylemini ve kitlelerin düşüncelerini belirleyen medya, ırkçı ideolojik bir söyleme sahiptir. Bu söylemi hayata geçirirken normal hatta olağan bir şekilde kitleleri ayrıştıran medya, özellikle de etnik sorunların çözümsüz kalmasında önemli bir rol oynar (Çoban, 2009: 54). Tam da bu noktada yeni kimlikler tanımlayıp benzerleri veya benzer sayılanları bir

arada tutan medya; bizden olmayanı dışlamanın, öteki olarak adlandırmanın ve bunu pekiştirip yeniden üretmenin temel uygulayıcısı konumundadır (Arar ve Bilgin, 2010:14).

Egemen ideolojinin güdümünde olan medya, kendi gündemini yaratırken toplumsal bağlamdan kopuk bir şekilde, hem örtük hem açık biçimde ırkçılık, önyargı ve zenofobi gibi kavramlar üzerinden nefreti pekiştirir. Medya; olumsuz, alaycı ifadeler ve abartı yöntemlerine başvurarak belirlenenin dışında kalan grupları ötekileştirir ve hedef haline getirir. Bu gruplar kamuoyuna ‘tehdit saçan kişiler’ olarak sunulur ve toplumda ‘öteki’ diye tabir edilen gruplara karşı önyargılar ve nefret dili pekiştirilir (İnceoğlu, 2013:77). “Halkın gündelik yaşamda ve toplumsal hayatta karşısına çıkan ve baş edemediği sorunların sorumlusu olarak 'öteki' hedef gösterilir. Bu bağlamda bazen iktidar bazen ise medya doğrudan ya da dolaylı biçimde hedef saptırır, yapay gündemler oluşturularak yeni azınlık grupları oluşturulur.” (Vardal, 2015:138).

“Ötekilere ilişkin tüm inançlarımız kitle iletişim araçlarının söyleminden, edebiyattan, ders kitaplarından, yazılardan ya da diğer seçkin söylem biçimlerinden gelir. Kitle iletişim araçları günümüzde toplumdaki etnik bilgi ve düşüncelerin temel kaynağını oluşturur.” (Çoban, 2009: 54). Bu anlamda medya; bölünmüş dünya sisteminde temsil ettiği kesimlerle ilgili olayları haberleştirirken, bir millete ait olma durumunu doğallaştırır ve kendisini milliyetçi bir retorik içerisinde yeniden üretir. Bu yeniden üretim sürecinde biz ve onlar ayrımına sıkça başvurulması, haberlerin kategorileşmesi ve ulusların aktörleştirilerek sunulması milliyetçi retoriğin üretim sürecini anlamayı da kolaylaştırır (Küçük Durur, 2011:47).

Medya, ötekilerin farklılıklarını tehdit potansiyeli olarak görürken habercilik pratikleri açısından bu farklılıkları görmezden gelme, yok sayma eğilimindedir. Biz ve öteki arasındaki toplumsal ilişkileri daha da derinleştiren medyadaki söylemsel strateji, kişiler/gruplar arasında ayrıştırıcı bir işlev görmektedir. Medyanın ötekileştirme pratiklerine bakıldığında; ideolojik düşüme biçimi, aidiyet kurulan gruplara yakınlık, etnik temelli milliyetçilik, iktidara yakınlık ve muhaliflik konumlarındaki farklılıklara göre bu pratikler sürekli değişip dönüştürülmektedir. Medyadaki ideolojik ayrışmaların bir sonucu olarak kimi zaman ortak gruplar hedef alınırken, kimi zaman da ötekileştirilen kişiler/gruplar konusunda ayrışmalar, çatışmalar yaşanmaktadır. Özellikle

ulusal hassasiyetler konusunda milliyetçi söylemler aracılığı ile çoğu zaman bir uzlaşma söz konusuken politik ve dinsel konularda söylemler farklı biçimlerde ortaya çıkmaktadır (Arar ve Bilgin, 2010:15).

Resmi tarihin milliyetçi mitlerini kullanarak egemen ulus üzerinde sürekli güzelleme yapan medya, gündelik hayat içerisinde etnik sorunların ortaya çıkmasına da zemin hazırlar. Irkçı şiddetin artması neticesinde, ortaya çıkan toplumsal sorunlarda milliyetçi mitlerle '*şanlı tarih*' sayfaları gündemin ilk sırasını belirlerken geleceğe dönük umutların da yok olmasına neden olur. Bu anlamda etnik şiddetin birinci temel üreticisi olan medya, söylemsel olarak iletişimi parçalar, toplumsal grupların içe kapanmasına ve düşmanlaşmasına neden olur. Tam da bu noktada, toplumsal barışı demokratik bir iletişim biçimiyle üretebileceği halde iktidarın elinde bir savaş aygıtına dönüşür. Toplumsal çatışma dönemlerinde büyük bir güç konumunda olan medya, ideolojik olanın dışında iktidar tarafından bir zor kullanma aygıtı haline gelir (Çoban, 2009: 56). Oysa sorumlu ve demokratik bir medya, biz ve onlar kutuplaşmasını beslemek ve pekiştirmek yerine karşılıklı iyi niyet, anlayış ve saygıya dayalı bir diyaloga zemin hazırlamalıdır (Alğan ve Şensever, 2010:19).

Medyanın ayrımcılık ve nefret söylemi için iyi bir alan olduğunu ifade eden Çelenk, kitle iletişim araçlarının gerçek yaşamda zaten mevcut olan ayrımcılığı pekiştirdiğini ifade etmektedir. Medyadaki bu ayrımcılığın sürekli tekrar etmesi, bireylerin ayrımcılık karşısında törpülenmesine ve buna karşı duyarsızlaşmasına neden olmaktadır (Çelenk, 2010: 216). Medyadaki ayrımcılık sınırlı olmasına rağmen kuvvetli bir etkiye sahiptir, bunun nedeni ise sözel ve görsel temsiller aracılığı ile ortaya çıkan söylemler bütünüdür. Bu söylemler aracılığı ile bazı kişiler ve kesimler dışlanarak veya dışlanmalarına aracılık edilerek ayrımcılık yeniden üretilir. "Haberdan dramaya bütün televizyon programlarında görülebilecek ayrımcılığın, 'biz' ve 'ötekiler' biçimindeki bir ayrımı ekme, yerleştirme veya yaygınlaştırmanın ötesine geçen, doğrudan sonuçları yoktur. Sözelimi gazeteler, televizyon ve internet ortamları herhangi bir kişiyi ya da bir grubun üyelerini renklerinden, inançlarından ya da başka bir sebepten dolayı aç bırakamaz, fiziksel olarak yaralayamaz ya da öldüremez. Medyanın 'gerçeklikle' ilişkisi onu yorumlamakla ve simgesel olarak yeniden üretmekle sınırlıdır. Diğer bir deyişle, medyada yer alan ayrımcılık biçimleri bir simgesel yeniden üretim olarak; ifadeler, 'görüntüler' ve yorumlardan ibarettir." (Çelenk, 2010: 222).

Medyadaki milliyetçi söylemler aracılığı ile bireyler arasında milli benlik bilinci güçlendirilirken, ulus devletlerin milliyetçiliği birincil olarak kitle iletişim aracılığı ile dayatması, medyanın milliyetçi yapısına işaret etmektedir. Diğer taraftan kitle iletişim araçlarının tarafsız ve objektif olduğu iddiasıyla milliyetçi söylemlerin yine bu araçlar vasıtasıyla açığa çıkması arasında net bir çizgi çizmek oldukça zordur. Metinlerin arasında gömülü ve olan 'biz' mantığını ifade eden mesajlar aracılığı ile milliyetçilik kendisine medyada önemli bir yer bulmuştur. Bu anlamda kitle iletişim kanalları aracılığı ile milliyetçiliğin yeniden üretimi dikkat çekici ve incelemeye değerdir (Oıshı,2008:7).

“Medya, içinde bulunduğu coğrafyadaki hâkim sınıfsal, siyasi, kültürel, bölgesel olgular etrafında bölünmüş ve çoğu kez de taraf konumundadır.” (Alğan ve Şensever, 2010). Egemen ideoloji medya aracılığı ile kendisini yeniden üretirken ötekileştirme pratiklerinin yayılmasına da destek olur. Toplum genelinde ‘biz’ kavramı oluşturulurken aynı şekilde söz konusu kavramın dışına itilenler dışlanarak ötekileştirilir. Medyadaki ötekileştirme pratiklerine bakıldığında zaman direkt veya dolaylı yoldan bir hedef yaratma algısı söz konusudur. Örneğin haber metinlerinde suç unsuru taşıyan bir fiilin sahibi, kişinin grup kimliğine yapılan gereksiz vurgu ile açığa çıkar. Bu anlamda grup kimliğinden ötürü hedef haline getirilmiş fiilin sahibi, toplum önüne atılarak nefret ve ayrıştırmayla karşı karşıya kalmaktadır. Medyanın dolaylı olarak yarattığı öteki algısı ise daha etkilidir. Özellikle haber metinlerinin aralarına gizlenmiş kelimelerle, inisiyatif okuyucu/izleyiciye bırakılmıştır. Bir hırsızlık olayına karışmış kişinin etnik kökeninin veya bir cinayet haberinde suçlunun cinsel tercihinin vurgulanması kişilerin toplum önüne atılarak nasıl ötekileştirildiklerini belirlemek açısından önemlidir (Vardal, 2015:138).

Tüm bunların ışığında egemen medya, milliyetçi akımların müdahil olduğu toplumsal olayları temsil ederken milliyetçiliğin ön kabullerini ve kalıplarını verili olarak kabul etmekte ve etnik/milli kimlikleri sabit kimlikler halinde nesneleştirmektedir. Kadın, erkek, demokrat, liberal, faşist, sosyalist, emekçi, burjuva, vb. yüklemeleri atlayarak bu adların sıfatsız olarak kullanılması tam da milliyetçiliğin etno-merkezci ve özcü bakışının yeniden üretilmesine karşılık gelmektedir (Bora ve Gökalp, 2010:184).

1.5. TÜRKİYE'DE MİLLİYETÇİLİK VE FUTBOL

Türkiye'de milliyetçiliğin ortaya çıkması, ulus-devletin inşa sürecine denk gelir. Fransız ihtilaliyle dünyayı etkisi altına alan milliyetçi ideoloji, imparatorlukların çözülmesine zemin hazırlarken Osmanlı devlet yapısını da etkisi altına almıştır. İmparatorluğun denetimi altında bulunan halklar bağımsızlık mücadelesi verirken, egemen olarak gücü elinde bulunduran iktidar da buna karşı bir söylem geliştirmiştir. İktidarın geliştirdiği söylem ise Türk milliyetçiliğidir. Milliyetçilik tartışmaları genel olarak gazete ve diğer yazınsal alanlarda tartışılmış ve Türk milliyetçiliğinin temelleri bu mecralarda atılmıştır. Ulus-devletin inşası, dil ve söylem aracılığı ile temsil edilirken aynı şekilde 1893 yılında İkdam gazetesinin Türkçülüğe vurgu yaparak "Türk gazetesidir" ibaresiyle yayınlanması politik ve ideolojik olarak milliyetçi bir düşüncenin ürünüdür (Çoban, 2007:13).

Türk milliyetçiliğinin özünü oluşturan nokta ise, esas olarak batılılaşmayı amaç edinmiştir. Türkiye'deki milliyetçilik anlayışı kendisine has bir ideoloji geliştirmeye çalışırken bir taraftan da Batı'daki milliyetçi hareketlere karşı sürekli şüphe içerisinde yaklaşmıştır. Ulusal ideolojinin bir parçası haline getirilen ve Türklerin ırksal üstünlüğüne vurgu yaparak oluşturulan milliyetçilik anlayışı, Türkiye'nin diğer devletlere karşı egemenliğini kanıtlama hedefinin de bir parçasını oluşturmuştur (Gökçen ve Öney, 2008:131).

Genel olarak bakıldığında Türk milliyetçiliğinin doğuşu, içerisinde şiddeti barındırır. Milliyetçiliğin imparatorlukları parçalamasından sonra arta kalan topraklarda yaşayan farklı etnik grupları bir arada tutmanın ve denetim altına almanın güçlüğü, şiddet içeren bir milliyetçilik anlayışının doğmasına da zemin hazırlamıştır. Mevcut sorunların çözümünde Türk olmayan etnik yapıların ortadan kaldırılması inancı, ulus-devletin kurucu ideolojisi içerisinde yer almış ve bu mantık çizgisinde hareket edilmiştir. Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda özellikle basında Osmanlılık ve Türk milliyetçiliği, Türkleştirme politikaları, Ermeni sorunu, Rumların durumu ve Kürt meselesi yoğun olarak tartışılan konular olmuştur. Tarihsel süreç içerisinde yaşanan toplumsal sorunlar çözümlenemediği gibi, ırkçı söylemler ve şiddette ısrar politikası yükselerek devam etmiştir. Bu bağlamda "6-7 Eylül (1955) olayları, daha sonrasında Maraş Katliamı (1978), Sivas Katliamı (1993), Gazi Olayları (1995), Hrant Dink

suikastı (2007), Malatya’da Hıristiyan misyonerlerin katledilmesi (2007)”, azınlıklara ve farklı muhalif kesimlere karşı gerçekleştirilen linç girişimleri, şiddet içeren milliyetçi anlayışın etkisini hala devam ettirdiğini göstermektedir (Çoban, 2007:14).

Bu noktada günümüz milliyetçiliğine bakıldığında farklı görüşleri bünyesinde barındıran bir yapının varlığından söz etmek mümkündür. Türkiye’de, Alman veya Fransız milliyetçiliği ile karşılaştırabilecek türdeş bir milliyetçilik anlayışı yoktur. Milliyetçiliği reddeden İslamcı kesim, yurttaşlık esaslı Türk milliyetçiliğini benimseyenler, etnik esaslı Türk ve Kürt milliyetçileri ve bunların alt türlerini oluşturan karmaşık bir yapı 21. Yüzyıl Türkiye’sinin medya, basın ve sosyal medyasında yaygın olarak mevcuttur (Çarkoğlu ve Kalaycıoğlu, 2014:7).

Toplumsal yaşam içerisinde farklı rollerle kendisini her gün yeniden üreten milliyetçilik, ülkemizde sporun da ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Ekonomik anlamda dünyanın en pahalı sektörünü oluşturan ve kitleleri peşinden sürükleyen futbol ise, milliyetçiliğin en belirgin yaşandığı alanlardan bir tanesidir. Futbola dair ortaya atılan kuramlara bakıldığında, bu sporun siyaset ideolojisi içerisinde yer almadığını ve boş zaman faaliyeti olduğunu savunanlar gibi futbolun milliyetçilik, güç ilişkileri, kapitalizm gibi olgularla iç içe olduğunu açıklamaya çalışan yaklaşımlar da mevcuttur.

Erdoğan’a göre, bir insan pratiği olarak futbol; belli bir yer ve zamanda, belli koşullarda, belli tarihi geçmişi olan bir insan etkinliğidir. Futbol üretim ilişkilerine bakıldığında örgütlü yerlerde ve zamanlarda, insanların bu spor dalıyla kurduğu ilişkilerle futbol; yaşamdaki mücadele yapılarını yeniden üretir. “Futbolu oynarken, seyredirken ve konuşurken, sadece bir oyun veya seyir sınırı içinde hapis kalmaz; aksine, oluşmuş olan ve oluşan kendini, dışını, ilişkileri ve ilişkilerini kurar ve sürdürür; kendini ve dışını sürekli yeniden üreterek, örgütlü yer ve zamanlarda bulunduğu ve yerleştiği yerlerde tanımlayarak yeniden tasdik-eder. Tanımlanmış olanı inşa edilmiş, 'bizleri ve onları' yeniden-yerlerine yerleştirir" (Erdoğan, 2008:3).

Popüler futbol kültürünü farklı bilinç biçimleri, söylemlerin üzerinde mücadele edilen ve kültürel formlardan biri olarak tanımlayan Koçak; futbolun toplumsal anlamları yeniden ürettiğini, bozduğunu, dönüştürdüğünü ve hegemonik pratiklere yeni bir boyut kazandırdığını ifade etmektedir. Bu anlamda futbolun içine sızan milliyetçilik ise dünyanın her yerinde benzer özellikler göstermektedir. Kitleleri harekete geçiren ve

yaptığı göndermelerle kapladığı alanı genişleten milliyetçilik, kendisi için en uygun alanlardan biri olan futbol dünyasının içine girer ve kurduğu metaforlarla 'biz'e karşı 'onlar/düşmanlar/ötekiler' ikiliğini yaratarak kendisini evrenselleştirir (Koçak, 2015).

Futbolun Türkiye'deki durumuna bakıldığında, milliyetçilikle eklemlendiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Özellikle milli maçlar söz konusu olduğunda, Türk Takımlarının spor basınındaki temsili sorunlu söylemleri de beraberinde getirmektedir. Bu bağlamda, Avrupa takımlarıyla oynanan maçlarda yapılan tezahüratlara bakıldığında bile milliyetçiliğin nasıl cisimleştiğini görmek mümkündür. *“Avrupa Avrupa duy sesimizi, işte bu Türklerin ayak sesleri”*, *“Göğsümüzde ay ve yıldız sel olduk biz geliyoruz”* şeklindeki tezahüratlar milliyetçiliğin futbolla nasıl iç içe geçtiğini görmek açısından önemlidir (Bora ve Gökalp, 2010:181).

Talimciler'e göre, uluslararası karşılaşmalar milli kimliklerin yeniden kurulmasına katkıda bulunurken, aynı zamanda milletin 'biz' olarak oluşturulmasını sağlamaktadır. Olaya Türkiye açısından bakıldığında, uluslar arası maçlarda ülke içi rekabet bir tarafa bırakılmakta ve karşılaşması olan her takım “bizim” takımımız olarak desteklenmektedir. Bu noktada Avrupa'da maçları olan takımlar birer simge haline getirilerek, takımın renklerini oluşturan bayraklar da birer ikon haline dönüşür. Bayraklar, flamalar, kaşkollar, biz ve bizden olmayanları ayırt etmek için sıkça kullanılan göstergeler arasında yer almaktadır (Talimciler, 2014: 41). Öte yandan duruma Türk futbol medyası açısından bakıldığında özellikle yurt dışı karşılaşmaların kitlelere aktarımı esnasında milliyetçi, şiddet içeren söylemler ve cinsiyetçi tutumlar fazlasıyla kendisine yer bulmaktadır. *“Türksün bugün ezer geçersin-Gösterin şu Avrupa'ya Türk'ün gücünü-Yedin mi Türk'ün lokumunu hırbo İngiliz”* başlıklarına bakıldığında bu söylemlerin ne kadar ideolojik olduğunu görmek mümkündür (Talimciler, 2014:41).

Milliyetçiliğin Türkiye'deki yansımalarını ve futbol üzerinden kendisini yeniden ürettiği gerçeğinden hareketle bu bölüm, genel hatlarıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Özellikle futbolda üretilen milliyetçiliği görmek açısından meseleye bakıldığında, hayatımızın hemen her alanında karşımıza çıkan futbol ve milliyetçilik ikilisi birbirinden ayrılamayacak kadar türdeş bir yapıya sahiptir. Futbolda üretilen güç ilişkileri; milliyetçi ve şovenist söylemlerin etkisiyle günlük hayatın birer rutini haline

dönüşürken, özellikle medya aracılığı milliyetçi söylemlerin saldırganlık derecesine varacak kadar sunulması futbolun milliyetçilikle eklemelenmesinde önemli bir pay sahibi olmuştur. Durum bu açıdan değerlendirildiğinde futbolda ırkçılık, milliyetçi söylemler ve ötekileştirme pratiklerinin yaygın bir şekilde kullanıldığını görmek mümkündür. İlerleyen başlıklarda futbolda üretilen milliyetçilik olgusu daha detaylı bir şekilde ele alınacak ve milliyetçi söylemlerin etkisiyle ortaya çıkan kutuplaşma ayrıca irdelenmeye çalışılacaktır.

1.5.1. Türkiye’de Resmi Milliyetçilik

Türk kültürüne bağlılığı esas alan Türkiye’deki resmi milliyetçilik anlayışı, homojen bir topluluk kurgusuna vurgu yapmasının yanı sıra din ve ırk ayrımı gözetmeksizin kültürel değerleri ön plana çıkaran sistematik bir düşüncenin ürünüdür. Özellikle devlet seçkinlerinin temsil ettiği bu akım, Kurtuluş Savaşı’nda ortaya çıkan vatandaşlık/vatanseverlik anlayışının bir sonucudur. Ülkesini sadakatle sevmek, aynı dili, dini ve kültürü paylaşan bir Türk milleti inşası yaratmaya çalışmak ve bu politika etrafında hareket etmek, Türkiye’deki resmi milliyetçilik anlayışının temelini oluşturur (Alpay, 2005).

Türkiye’deki milliyetçiliğin temel dayanağını oluşturan ve resmi bir ideoloji benimsenmesini zorunlu kılan durum Osmanlı Devleti’nin 1.Dünya Savaşından yenik ayrılmasıdır. Mondros Mütarekesi imzalandıktan sonra Osmanlı Ordusunun denetimi altındaki vilayetlerde vatan / yurt ve vatandaş / yurttaş tanımları açık veya örtülü olarak yapılmıştır. “Türkçe konuşan Müslüman halk devletin esas unsuru (staatsvolk) olarak tanımlanmıştır. Böylece yurt ve yurttaş temelli bir milliyetçilik anlayışına da ister istemez vurgu yapılarak, Kurtuluş Savaşı verilerek kurtarılacak olan vatan toprağı, korumak ve kurtarmak için şehit olunacak olan yurt da böylece belirlenmiştir. Kurtuluş Savaşı’nda da bu toprak için dövüşen herkes has vatan evladı olarak Türk olarak kabul görmüştür. 1920’lerde Lozan Antlaşmasıyla kurulan yeni ulus – devletin temel milliyetçilik anlayışı da bunu yansıtan bir iradi (istencici/voluntary) tercih üzerine bina edilerek yürürlüğe konmuştur” (Çarkoğlu ve Kalaycıoğlu, 2014:5-6).

“Başlangıçta siyasi sınırları koruma amacıyla sahneye çıkan Türk milliyetçiliği, Kurtuluş Savaşında laik bir söylemle ortak bir dil ve kültüre gönderme yapmaktadır”

(Doğan, 2009:136). Bu anlamda Türkiye Cumhuriyeti devletinin kuruluş sürecini, Türk milli kimliğinin oluşumunda ve Türk milliyetçiliğinin şekillenmesinde belirleyici bir faktör olarak gören Bora; inşası tamamlanan devleti, başta milli eğitim olmak üzere bütün kamusal pratiklerde yeniden üretilen resmi ideoloji ve söylemler aracılığıyla milli kimliğin denetleyicisi olarak görmektedir (Bora, 2013:204).

Türkiye'deki modern milli devlet anlayışı, milliyetçiliğin ikili karakteri üzerine kuruludur. Biri yurttaşlık esasına dayalı Batı Avrupa normallerine atfedilen milliyetçilik, diğeri ise etnik köken veya kültürel-tarihsel milli kimlik esasına dayanan Doğu Avrupa'ya atfedilen milliyetçiliktir. Türk resmi milliyetçiliğine bakıldığında bu ikili karakter yapısının bariz olduğunu görmek mümkündür. "Etnik kültürel çoğulculuk ve defansif nitelikli hukuki milliyetçilik yüzü ile etnik birlik-teklik peşinde üstün milli karakter anlayışına dayalı saldırgan-şoven yüz arasındaki gerilim belirgindir." Türkiye'deki resmi milli söylemin dayanağını oluşturan bu anlayış, yurttaşlık hukukunun baskın olduğu batılı milliyetçilik etmenleri ile etnik kültürel bilincin ağır bastığı doğulu milliyetçilik etmenleri arasındaki gerilimin temel belirleyicisi konumundadır (Bora, 2013:206-207).

Türkiye'deki resmi milliyetçilik geleneği, Batılılaşmaya karşı derin bir bağlılık taşıırken Batılılaşma yolunda Kemalist miras hem demokrasiyi hem de sekülerliği içermektedir. Mevcut anlayışa göre "Batı seküler ve demokratiktir. Batının güçlü olduğu gibi biz de güçlü olmalıyız. Öyleyse biz de seküler ve demokratik olmak zorundayız" mantığı egemendir. Ernest Gellner'e göre resmi milliyetçiliğin temsilcisi olan Kemalizm, öncelikle toplumun ve politik örgütlenmenin üst tabakalarını dönüştürürken, toplumun beşte dördüne hiç dokunmaz. Bu bakımdan esnek ve katılıktan uzak olan bu anlayış, sekülerizm ve devlet üzerine yoğunlaşırken bazı sosyal ve ekonomik doktrinlere sıkı sıkıya bağlı kalmamıştır. Tek başına aşırı biçimde spesifik olmayan Kemalizm diğer taraftan doktriner zincirlere bağlı kalmadan, pragmatik bir şekilde gelişimini sağlama yeteneğine de sahip olmuştur (Gellner, 2013:115-126).

Türkiye'deki resmi milliyetçiliğin şekillenmesi belirli aşamalarda gerçekleşmiştir. Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar baskın bir dini karakter ön plana çıkmış ve milliyet/milliyetçilik tanımlamaları etnik çoğulculuk anlayışı benimsenerek şekillenmiştir. 1924-1929 yılları arasında ise dini tanımlamalardan uzak radikal

kopuşlar meydana gelmiştir. Bu dönemde çoğulcu söylemler terk edilmiş olup Türk ulusal kimliğinin cumhuriyetçi karakterine vurgu yapılmıştır. Milli kimliğin özellikleri ise dilde, kültürde ve ülküde birlik olarak belirlenmiş; mevcut tanımlamalar hukuki içeriklerden sıyrılarak siyasi bir görünüme bürünmüştür. Buna göre, Türkçe konuşan, Türk kültürüyle yetişmiş olan ve cumhuriyet ülküsüne sahip olan herkes Türk olarak kabul edilmiştir. Milliyetçiliğin yeniden tanımlandığı 1929-1938 döneminde ise etniklik esasına vurgu yapılarak, birleştirici duygunun ortak köken olduğu ifade edilmiştir. Bir önceki dönemdeki ortak dil, ortak kültür kriterlerinin yanına kanda birlik kriterleri eklenerek, ırk/soya dayalı bir milli kimlik yapısı değer kazanmıştır (Okutan'tan 2004, Akt: Şevkli, 2009:27).

Özkırmılı'ya göre, milli devletin inşa ve beka misyonuna odaklanan resmi milliyetçilik ya da Atatürk milliyetçiliği, Türk milliyetçiliğinin ana damarıdır (Özkırmılı,2013). “Türk milliyetçiliğinin resmi düzeyde ve demokratik siyasi hayat içinde siyasi partiler ve siyasi ideoloji taşıyıcısı olan ve bir bölümünün yakın geçmişte ve hatta bugün de paramiliter niteliklere sahip olduğunu bildiğimiz örgütlenmeler içinde kabul gören biçimlerinde, ‘ırk ve menşe birliği’ altında düşünülen ‘etnik Türk milliyetçiliğini’ içerisinde barındırır” (Köker,2007).

1.5.2. Ulusalçılık

Cumhuriyetin temel ilkelerine vurgu yapan ve tam bağımsızlık anlayışıyla ortaya çıkan ulusalçılık kavramı, özellikle dini temelli söylemler karşısında son yıllarda kendisine has popüler bir söylem geliştirmiştir. Bu anlamda Özkırmılı ulusalçılığı, resmi milliyetçiliğin “sol soslu” versiyonu olarak tanımlarken, kökeninin 1960’ların anti-empyralist ve bağımsızlıkçı yapısından geldiğini ifade eder ve 1990’larda laikliği ön plana çıkarır. Dini bir boyutu olan ‘millet’ kavramı yerine ‘ulus’un tercih edilmesi laikliğe verilen önemi ortaya çıkarmak açısından önemlidir (Özkırmılı, 2013).

Ulusalçılık, Osmanlı’daki millet kavramından farklı olarak din eksenli değil Batı’daki Rönesans-Aydınlanma-Sanayileşme sürecinin sonucunda ortaya çıkan laik eksenli bir düşüncenin ürünüdür. İttihat Terraki’ye kadar uzanan ulusalçılık ideolojisi, uygar bir dünya içerisinde yer almak için halkın tüm gücüyle tek bir amaç doğrultusunda ve örgütlü bir şekilde harekete geçmesi gerektiğini ifade eder. Bu

noktada yapılan reformlara bakıldığında, ilk olarak Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitim hizmetinin devlet eliyle merkezi bir şekilde yürütülmesi amacıyla bir alt yapı hazırlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda eğitim verecek öğretmenlerin yetiştirilmesi için öğretmen okulları açılmış, üniversite reformuyla yüksek öğretimde de benzer düzenlemeler yapılmıştır. Aynı şekilde Türk Dil Kurumu, Türk Tarih Kurumu ve millet mekteplerinin açılmasıyla ulusalcılık anlayışı sosyal ve sanatsal faaliyetlerle halka benimsetilmeye çalışılmıştır (Kaymaz, 2010:95-96).

Siyasi olarak tam bağımsızlık anlayışı ile hareket eden ulusalcılık; milliyetçiliği, halkçılığı, devrimciliği ve laikliği demokratik bir şekilde savunmaktadır. Ulusalcılara göre vatan, emperyalist güçlere karşı sürekli savunulmalı ve bu emperyalist güçler, ülkeden arındırılana kadar mücadele edilmelidir. Diğer taraftan vatanın tam bağımsızlığına saygı duyan ülkeler, dost veya müttefik kabul edilerek milletin bölünmez bütünlüğü sağlanmaya çalışılmalıdır. Bireyin özgürlüğüne vurgu yapan ve dini duyguların istenildiği gibi yaşanması gerektiğini savunan ulusalcı düşüncenin temsilcilerine göre, özgür bir basın ile bilime dayalı modern bir eğitim sistemi halkın gelişmesi ve özgür olarak yaşayabilmesi açısından temel yapıtaşlarıdır. Devletin parasız eğitim ve sağlık hizmeti vermesi ve yurttaşlar arasındaki gelir farkının açılmaması bu anlamda önemlidir (Çetin, 2011).

Türkiye'deki mevcut ulusalcılık anlayışının saldırganlık ve yayılmacılık içeren milliyetçilik kavramıyla mukayese edilemeyeceğini ifade eden Atılğan, ulusal egemenlik ve tam bağımsızlık içerisinde yurttaşlık bilincinin gelişmiş olduğu bir toplum yapısından söz eder. Yurttaşlık kavramı ancak ulus devletlerde mümkün olabilir ve kurtarılmış bir ülkede ulus/devlet ile özdeşleşme ancak ulusalcılıkla mümkündür. Ulusal değerlere sahip olma bilinci ile kardeşçe ve barış içerisinde yaşamayı ilke edinen ulusalcılık, ırk ve din ayrımı yapmaksızın ortak bir kültüre ve tarihe vurgu yapar. Bu noktada imparatorluktan kalan tüm etnik gruplarla eşit haklarla barış içerisinde yaşama bilinci ulusalcılık anlayışının temelini oluşturur (Atılğan, 2012).“Atatürkçü ulusalcılık anlayışı, ulusalcılığı reddeden komünizm ve ümmetçilik gibi siyasal akımlara, ırkçılığa, sınıf kavgasına karşı olduğu gibi barışçı, insancıl ve laik bir yapıya sahiptir.” (Güler, 2002:6).

Ulusalçılık anlayışına farklı bir bakış açısıyla yaklaşan Kentel, Osmanlı Devleti döneminde başlayıp Cumhuriyet Türkiye'sine giden yolda reformların kaynağının 'Batı' olduğunu ifade etmektedir. Çağdaşlaşma sürecinde Batıya öykünerek yapılan reformlar tüm hızıyla devam ederken yine Batı'ya karşı büyük bir nefret, hakim düşünce yapısını oluşturmuştur. Bir taraftan emperyalist güçlere karşı söylemsel stratejiler geliştirilirken, diğer taraftan Avrupa hayranlığı toplumdaki çarpık ruh halini anlamak açısından önemlidir. Yakın zamanda Avrupa Birliği'ne girmek/girmemek konusundaki siyasal tartışmalar veya futbol tribünlerine yansıyan 'Avrupa Avrupa duy sesimizizi' sloganlarından dünyada 'Başarılı Türk' listelemelerine; 'bütün dünyanın şapka çıkardığı askeri başarılarımızdan' , 'Türk'ün Türk'ten başka dostu yoktur' tespitlerine kadar Avrupa hayranlığı ve Avrupa nefreti, aşağılık ve üstünlük kompleksi toplumun adeta genel ruh haline damgasını vurmuştur" (Kentel, 2010:134-136).

Osmanlı'nın son dönemleri ile Türkiye Cumhuriyetine geçiş aşamasında bir ara rol üstlenen ulusalçılık, Türk toplum yapısında modernleşmenin bir aracı olarak görülmüş ve Batılılaşma ile eşdeğer bir anlama sahip olmuştur (Tükel Kılıç, 2004:44). Öte yandan bağımsızlığın ve anti-emperyalizmin ideolojik dayanağını oluşturan ve daha radikal olan ulusalçılık anlayışın temsilcileri, her ne kadar ırk ve etnisit ögelere karşı mesafeli dursalar da bu mesafe sadece nicelikselidir. Bu anlamda Türkiye'deki sol milliyetçiliğin yumuşak bir karnı olduğunu ifade eden İdem'e göre, varoluşunu milli kimlikle tanımlayan vatandaş, milli kimliğin kendisine verdiği imtiyazı kullanarak 'vatan uğruna' şiddet olgusunu göstermekten çekinmeyecek ve bunu 'ötekine' karşı kimi zaman sözel kimi zaman da fiziksel olarak huşu içinde uygulayacaktır (İdem, 2002:66-67).

"Ulusalçılık, resmi milliyetçiliğin sembollerini kullanır; hatta bunları popülerleştirir. Cumhuriyet mitinglerinde bayrağın ve Atatürk portrelerinin giyim unsuruna ya da aksesuara dönüşmesi, Atatürk biblolarının, Kurtlar Vadisi Irak ya da Şu Çılgın Türkler gibi resmi milliyetçiliği popüler kültüre taşıyan ürünlerin satış rekorları kırması bunun ilk akla gelen örnekleridir. Ulusalçılıkla resmi milliyetçiliği bir araya getiren en önemli unsur ise ortak düşman figürleridir. Yeni alaşımın düşman figürleri, en azından bugünkü konjonktürde, Avrupa Birliği, İslam, Kürtler ve onları destekleyen 'liberal aydınlar'dır. Aslında Türkiye'nin dört bir yanı her zaman olduğu gibi düşmanla çevrilidir; geleneksel düşmanlar, örneğin Yunanlılar, Kıbrıslı Rumlar, Ermeniler,

gündemden tamamen düşmemiştir. Ama bugün asıl düşman, geleneksel düşmanlarımızın iddialarını destekleyen, bu iddiaları Türkiye'nin üyeliği için bir ön koşul haline getiren Avrupa Birliği'dir. Avrupa dıştan Türkiye'yi bölmeye çalışırken İslamcılar, Kürtler ve aydınlar da kendi projeleri uyarınca cumhuriyeti yıkmak ya da dönüştürmek için ona içeriden destek olmaktadırlar. Bu milliyetçilik söylemi, askeri ve sivil bürokrasinin yanı sıra kendilerini siyasi yelpazenin farklı köşelerine yerleştiren (aslında ideolojik olarak birbirlerinden pek de farkı olmayan) CHP, İP, DP, ANAP gibi bir dizi siyasi parti, medyanın önemli bir kesimi ile kentli üst-orta ve varlıklı sınıflar tarafından desteklenmektedir" (Özkırımlı, 2008:52).

1.5.3. Etnik Milliyetçilik

Etnisiteyi ve bireylerin aidiyet duygularını ön plana çıkaran etnik milliyetçilik anlayışı, ırksal bir bakış açısını ön plana çıkarırken ortak bir ataya sahip olma, etnik kökene ait mitolojiler ve paylaşılan ortak bir tarihe vurgu yapmaktadır (Yanık, 2013:231). Etnik milliyetçilikte, karmaşık bir kimliğin bir takım özellikleri ön plana çıkarılarak çoğunlukla gerçekmiş gibi mitlere dayandırılmaktadır. Bu milliyetçilik anlayışının temelinde dışlama vardır. Etnik gruplara karşı ortak bir nefretle bir araya gelen insanların oluşturduğu düşünce sistematüğünde milliyetçilik ve mitler arasında ayrılmaz bir bağ söz konusudur. Savunulan ideolojik görüşteki ırk, her dönemde diğer milletlerden/ırklardan üstün olmuştur. Etnik milliyetçi ideolojiler, fikirlerine temel oluşturmak için eskiden çok iyi durumda olduklarını ve yine eski şaşalı günlerine dönmek için mevcut etnik kimliklerini koruyarak birlikte hareket etmeleri gerektiğini telkin etmektedirler (Tataroğlu, 2004:219-220).

Başka milletlerin güvenilmez, korkulur ve nefret edilen ötekiler olarak görüldüğü etnik milliyetçilikte şovenist bir inşa söz konusudur. Ulusun devamlı dış ve iç tehditler altında olduğu anlayışı, farklılıkların bastırılması ve yok sayılmasını mazur gösterir. Tehdit algılamalarının doğruluğundan şüphe duyan yurttaşlar dışlanır ve hatta baskı altına alınırlar. Düşman yaratma politikasının bir sonucu olarak devlet seçkinleri kamu politikalarını kendileri belirlerler ve kimseye de hesap vermek zorunda kalmazlar. Bu milliyetçilik anlayışının hoşgörüsüzlük ve bağınazlığın geliştirilmesine hizmet ettiğini ifade eden Erdoğan, yabancıların bir tehdit olarak tasvir edildiğini ve bu durumun da

zaman içerisinde ırkçı, yabancı düşmanlığının ortaya çıkmasına neden olduğunu söylemektedir (Erdoğan, 1999:98-99).

Etnik milliyetçiliğin hakim olduğu rejimlerde mevcut etnik kategori dışında kalan kategoriler millete üyelik anlamına gelen vatandaşlık haklarından bile mahrum edilebilir. Etnik milliyetçiliğin temelindeki vatandaşlık anlayışı kan bağı prensibine dayanır. Etnik gruplar üzerindeki ideolojik baskılar, etnik grupların dışlanmalarına sebep olurken bu dışlanmalar ülkeden çıkarılmak ve hatta etnik kimliklerin yok edilmesine kadar gidebilir. Özellikle tek etnili rejimlerde çok keskin ve kesin bir etnik bilince vurgu yapılırken, topraklar üzerindeki nüfus çoğunlukla soy-kan bağı gibi algılara göre tasnif edilir (Aktürk, 2006:37-38).

Erdoğan'a göre, etnik bağların ve aidiyetlerin öneminin vurgulandığı bu milliyetçilik anlayışında etnik türdeşlik düşüncesi hakimdir. Etnik uluslardaki vatandaşlık anlayışı, toplumun tam ve eşit üyeliğini aynı etnik kökene ve soydaşlığa bağlarlar. Bu noktada kültürel ulusların kendilerini ortak soydan gelen türdeş bir bütün olarak gördüklerini ifade eden Erdoğan, onların dışlayıcı yapısına vurgu yapar. Farklılıklara şüpheyle bakan ve çoğulculuğu reddeden etnik milliyetçilik düşüncesi, azınlıklar karşısındaki tutumu ve asimilasyondaki ısrarı nedeniyle içerisinde dışlayıcılığı ve yok saymayı barındırır (Erdoğan, 1996:91-92).

Türkiye'de etnik milliyetçilik anlayışının ortaya çıkması, Osmanlı İmparatorluğunun temellerini sarsan milliyetçilik akımlarının etkisiyle Türkcülük fikrinin önem kazanmasına neden olmuştur. Bu akımı Avrupa'dan Türkiye'ye taşıyan Jön Türkler, Rusya'da yaşayan tatarlar da dahil olmak üzere Türki ülkelerde Turan birliğinin oluşması için büyük bir çaba harcamıştır (Baloğlu, 1995). Öte yandan Cumhuriyet döneminde yapılan reformlarda hakim topluluk olarak sürekli Türklerin üstünlüğüne vurgu yapılmıştır. Saltanatın kaldırılmasından sonrasındaki reformlar etnik Türk grubunun merkezdeki yerini aldığı yeni bir kimliğin ortaya çıkmasının işaretleri sayılmıştır. Mustafa Kemal konuşmalarında, daha önceden Osmanlı tarihine yaptığı atıflar yerine Türk milleti, Türk hükümeti gibi terimleri sık sık kullanarak, 'Türk' vurgusunu ön plana çıkarmıştır. Kemalist reformların da etkisiyle etnik bir kategori olan Türkler ve Türklük, kısa sürede Türkiye toplumunun hakim etnik merkezini şekillendirmeye başlamıştır (Alakel, 2011:17).

Türk milliyetçiliğini farklı milliyetçi projelerin hegemonya mücadelesi olarak gören Özkırmımlı, Türkiye’de tek bir Türk milliyetçiliğın olmadığını ve birden fazla milliyetçilik anlayışının varlığından söz eder. Ortaya çıktığı 19. Yüzyıldan bugüne kadar Türk milliyetçiliği farklı siyasi akımların etkisiyle bugüne kadar varlığını sürdürürken Tanıl Bora’nın Türkçü radikal milliyetçilik olarak adlandırdığı ideoloji Türkiye’de hala etkin bir konumdadır. Bora’ya göre etnik temelli milliyetçiliğın yapıldığı radikal Türkçü akımın içerisinde, ciddi çelişkiler ve bölünmeler söz konusudur. Türkiye’de bu akımın en büyük temsilcisi durumunda olan MHP, özellikle milli davalar söz konusu olduğunda sert ve tavizsiz bir tutum benimserken; parti başkanlığı yapan Devlet Bahçeli’nin benimsediği söylem ile resmi ulusal söylem arasındaki uzaklığın az olduğu yönündeki eleştiriler bu çelişkileri görmek açısından önemlidir (Özkırmımlı, 2008:52-53).

Öte yandan resmi ulusal milliyetçiliğe ve radikal milliyetçiliğe tavrı alan bir diğerk milliyetçi proje Kürt hareketidir. Tanıl Bora’ya göre Türkiye’deki milliyetçi söylemlere bakıldığında Kürt milliyetçiliği, Türkiye’deki hegemonya savaşının önemli bir parçasıdır. Bu hegemonya savaşını kazanması neredeyse imkansız olan Kürt hareketi, resmi ulusal milliyetçiliği sürekli rahatsız ederek bir karşı akım yaratma potansiyeline sahiptir. Homojen bir yapı olmayan ve bünyesinde çeşitli grupları barındıran Kürt hareketi, resmi milliyetçiliğın topluma dayattığı hegemonik söylemlere karşı çıkma ve devlet yapısını dönüştürme bakımından sürekli bir tehdit algısı olarak görülmeye devam edecektir (Özkırmımlı, 2008:53-54). Tüm bunlar ışığında Türkiye’deki milliyetçilik haritasına bakıldığında tek bir kalıba indirgenmiş bir milliyetçilik anlayışından söz etmek hiç de kolay değildir.

1.5.4. Liberal Milliyetçilik

Resmi milliyetçiliğın modernist-Batıcı damarından beslenen Liberal milliyetçilik, milli kimliği Batı medeniyetinin düzeyine erişme arzusuyla tanımlar. Bu anlamda özgürlükçü bir yapıya vurgu yapan bu milliyetçilik anlayışında, hukukun üstünlüğü ve bireyin özgürlüğü ön plandadır (Özkırmımlı, 2013).

Liberal milliyetçiliğın önemli ölçüde Amerikan ve Fransız Devrimlerinin ürünü olduğunu ifade eden Öztürk, bu milliyetçilik anlayışını, ilerlemeye dayalı aydınlanmacı

bir akıl ile milliyetçiliğin gücü olan doğal refleksler sentezini yaparak tanımlamaya çalışır. Liberal yeni milliyetçilik anlayışında yurtseverlik ve yurttaşlık önemli bir yer tutarken, monarşiye karşı demokrasi vurgusu yapılır ve halk katılımı ön plana çıkarılır. John Stuart Mill, Ernest Renan ve Giuseppe Mazzini gibi siyasi düşünürlerin içerisinde yer aldığı liberal milliyetçi gelenek; liberalizm, rasyonalizm, aydınlanma ve cumhuriyetçiliği bir arada toplamıştır. Bu bakımdan dışlayıcı olmak yerinde kapsayıcı bir siyasi tavrı olumlayan liberal milliyetçilik, anti-liberal milliyetçi anlayışlara göre daha özgürlükçüdür (Öztürk, 2012:1).

Milliyetçiliğin başlangıçta ortaya çıkış biçimine bakıldığında liberal bir yapıya sahip olduğunu ifade eden Erdoğan, liberal milliyetçilik anlayışının özgürleştirici bir güç olarak ortaya çıktığını söylemektedir. Liberal milliyetçilik, yabancı egemenliğinin ve baskının her türlüsüne karşıdır ve kendi kendini yönetme idealinden yanadır. Liberal anlayıştaki milliyetçilik, ulusları birbirinden ayıran bir güç olarak görmez; aksine barışçı ve istikrarlı uluslar arası düzenin esas olduğunu ifade eder. Bu noktada uluslar/milletler parçalara bölünebilir; fakat bu uluslar dışlayıcı olmaktan ziyade karşılıklı bir anlayış içerisinde birbirilerine bağımlı olmalıdırlar (Erdoğan, 1999:96).

“Liberalizm geleneksel olarak haklar diliyle ifade edilen bireysel özgürlük savunusu üzerine kurgulanmış ve kurulmuştur. Milliyetçiler, milletlerin, egemen varlıklar olduklarına, özgürlüğü hak ettiklerine ve haklara, özellikle kendi kaderini tayin etme hakkına sahip olduklarına inandılar. Bundan dolayı, liberal milliyetçilik iki açıdan özgürleştirici bir güçtür. Birincisi, liberal milliyetçilik, ister çok-milletli imparatorluklar isterse sömürgeci güçler tarafından olsun her türlü yabancı hâkimiyet ve baskıya karşıdır. İkincisi, anayasalcılık ve temsiliyet inancında pratiğe yansıtılan öz-yönetim (self-government) ideali, liberal milliyetçiliğin temel dayanağını oluşturur” (Heywood, 2013: 175). Klasik liberal anlayış, bireysel özgürlüğü ve temel hakları güvence altına alarak devletin gücünü sınırlamak adına anayasalcılığı ilke olarak benimser. Devletin gücü önceden belirlenmiş kurullarla sınırlandırılırken, hukukun üstünlüğü daima ön plana çıkarılır (Uluç, 2014:109).

Liberal milliyetçiliğin diğer milliyetçilik türlerine oranla kapitalizmle daha yakın olduğunu ifade eden Öztürk, aklın evrenselliği ile kapitalizmin evrenselliğinin birbirine koşut olduğunu söyler. Liberal milliyetçiliğin kapitalizmle arasındaki ilişki, onun

siyaseten oynadığı rolü de açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Ulus devletin yaratım sürecinde kapitalizmle devlet arasındaki ilişki liberal milliyetçilik tarafından sağlanırken, liberal milliyetçilik kapitalist bireylerin yurttaşlık anlayışını da hayata geçirir (Öztürk, 2012:2).

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Türkiye’yi etkisi altına alan liberal milliyetçilik, Osmanlı Devleti’ndeki modernleşme çabalarıyla başlar. Siyasi modernleşme hareketleri, 1876 yılındaki ilk anayasanın yürürlüğe girmesi ve kişisel hürriyetlerin ön plana çıkması girişimleri, Osmanlı’daki liberalleşme çabalarının bir sonucudur. Cumhuriyet dönemindeki tek partili rejime bakıldığında, bazı istisnalar bulunmakla birlikte genel anlamda liberal fikirler ve hareketler için uygun bir ortam yaratılamamıştır. Cumhuriyetin kuruluş yıllarında liberal-demokratik bir Batı modeli söz konusu olsa da, o dönemdeki fiili uygulamalara bakıldığında bu modelden uzaklaşıldığını görmek mümkündür (Erdoğan, 2013).

Öte yandan Cumhuriyet döneminde Ahmet Ağaoğlu, Sadri Maksudi Arsal gibi aydınlar, liberal milliyetçiliğin önemli temsilcileri konumundadırlar. Onlara göre millet; ortak dil, din, edebiyat ve tarih temelinde tanımlanır. Milli bilincin oluşması açısından aydınların oynayacağı role ayrıca önem veren bu düşünürler, böyle bir amacın gerçekleşmesi için sorumlu olarak devleti görürler. Millet; birey ve devlet arasındaki ortak paydayı oluştururken devlet; maddi olarak ulusal bilincin inşasını etik temellere oturtmak zorundadır. Birey ise, toplumsal bağlamdan soyutlanarak değil toplumun bir parçası olarak ele alınmalıdır. Tüm bunlar ışığında devlet, bireyle toplum arasındaki sorumluluk bilincini geliştirerek, bireylerin aidiyet hissinin somutlaşmasını sağlamak durumundadır (Kılıç, 2007:131).

“Türkiye’deki güncel bağlama dönersek, liberal konsensüsün şekillenmesinde kuşkusuz en önemli faktörlerden birisi de tarihimizde ilk defa müstakil bir liberal teorik ve siyasî programın taşıyıcısı olarak ortaya çıkmış bir hareketin varlığıdır. 1992 yılında çoğu akademisyenlerden oluşan bir grup aydın bir araya gelerek Liberal Düşünce Topluluğu’nu (LDT) kurmuşlardır. Kendisini bir fikir hareketi olarak tanımlayan LDT’nin ait olduğu liberal düşünce ailesi içindeki konumlanışı, kendine özgü siyaset yapma anlayışı ve tayin ettiği ittifak politikaları Türkiye’deki siyaset yelpazesi ve fikir ikliminin anlaşılmasında merkezî bir önem taşımaktadır” (Denli, 2011:177).

Cumhuriyet tarihi boyunca farklı düşünce yapılarıyla sürekli seyir değiştiren liberal milliyetçilik düşüncesi, Türk milleti teması etrafında örneklenen milliyetçi liberal eklemlemeyle kimine göre otoriter, kimine göre muhafazakâr söylemlerle kendisini gerçekleştirmiştir (Coşar, 2011:134). “Bugün Türkiye’nin, siyasal ve ekonomik yapısını halen çağdaş standartlara ulaştıramamış bir ülke olmasının temelinde, liberal değerlerin içselleştirilmemesi yatar” şeklinde bir sorunsal ortaya koyan Coşkun, birçok sorunumuzun çözümü açısından liberalizmin gerçek anlamı ve hizmet ettiği amacın iyi anlaşılması gerektiğini ifade etmektedir. Bu noktada güncel gelişme ve eğilimleri hem pratik hem de teorik düzeyde takip etmek ve gerekli çalışmalarla bilgi üretmek, Türkiye’deki değişim ve dönüşümün önünü açmayı sağlayacaktır ki ülkemizin en çok gereksiniminin duyduğu şey de budur (Coşkun, 2014).

1.5.5. Futbolda Üretilen Milliyetçilik

Futbol, farklı kültürlerin karşı karşıya gelmesinin yanı sıra milli kimliğin inşasında önemli sembollerden bir tanesidir. Dünyanın her yerinde farklı milliyetçilik türlerinin dışa vurumu olarak değerlendirilen futbol, milliyetçi bir şekilde biz ve onlar ayrımını doğal/masum bir görünümüyle yansıtır. Futboldaki milli maçlar ve kulüp takımlarının farklı ülkelerle yaptığı müsabakalar, milliyetçiliğin önemli ölçüde dışa vurum araçlarından bir tanesidir. Yerel ve bölgesel çekişmeleri yaratıp, özellikle uluslar arası karşılaşmalarda biz/öteki imgesini net bir şekilde karşımıza çıkaran futbol; ulusal tutumu sağlama ve benlik kurma sürecinde önemli bir rol oynamaktadır (Talimciler, 2014:58-59).

Kapitalizm içerisinde endüstriyel bir biçim olarak sadece bir oyun olmaktan çıkan futbol, kitleleri etkileme gücünün yanı sıra egemen ideolojiyi ve tüketim kültürünü yeniden üreten ideolojik bir aygıt durumundadır. Sporun önemli bir parçası olan futbol, egemen ideolojinin yeniden üretimine katkı sağlarken diğer taraftan da örgütlü bir kitleleşme alanı olarak toplumsal muhalefetin biçimlenmesine olanak sağlamaktadır (Çoban, 2008:59). Futbol dünyasındaki taraftar alt kültürü, kendini yüceltip rakibi/düşmanı aşağılayan marşlar, bayraklar ve pankartlar aracılığı ile milliyetçiliği gündelik ve popüler düzeyde cisimleştiren bir ritüel durumundadır. Tribündeki duygudaşlık ve ortak tezahüratlara bakıldığında milliyetçilik; birbirlerini tanımayan

insanların kendilerini bir cemaat içerisinde hissetmelerinin metaforik bir örneği durumundadır (Bora ve Gökalp, 2010:186).

“Futbolun milliyetçilik olgusuyla ilişkilendirilmesi Birinci Dünya Savaşı’ndan itibaren, özellikle uluslararası maçlar vesilesiyle olmuştur. İki dünya savaşı arasındaki bu dönemde futbol, giderek daha da geniş halk kesimlerine ulaşmıştır. Bu dönemde futbolculardan kulüplere ve ulusal liglere kadar yeşil sahalarda profesyonelleşme hareketleri başlamıştır. Futbolun profesyonelleşerek geliştiği dönemin siyasi atmosferine bakıldığında ise, başta Almanya ve İtalya olmak üzere tüm Avrupa’da milliyetçi akımların hızla yükselişe geçtiği görülmektedir“ (Saygın, 2012:20-21).

Hobsbwam’a göre, özel ve kamusal dünyalar arasındaki uçurumu kapatmaya yarayan spor/futbol, özellikle iki dünya savaşı arasındaki dönemde devletleri/milletleri sembolize ederken, milletler arasındaki sözde mücadelelerle taraflar arası gerginliklerde bir emniyet subabı görevi görmüştür. İki dünya savaşı arasındaki dönemde milletlerarası spor milli mücadeleyi ifade ederken, milletleri ya da devletlerini temsil eden sporcular da hayali cemaatlerin temsilcisi konumdaydılar. Spor –özellikle de futbolu erkeklere milli duyguları aşılamanın benzersiz ölçüde etkili bir aracı durumuna getiren etken, insanların sembolize ettiği milletle özdeşleşmelerinin bir sonucudur. Bu açıdan bakıldığında Hobsbwam, milyonların oluşturduğu hayali toplulukları on bir isimli ekipte daha gerçekçi görürken, bireyin on bir kişilik ekibi alkışlamasının bile milletinin bir sembolü haline geldiğini görmek açısından önemli olduğunu söylemektedir (Hobsbwam, 2014:170-171).

Uluslar arası rekabette spor/futbol ve ulusal kimlik arasında ayrılmaz bir bağ vardır. Özellikle futbol maçları ham vatanseverliği görüntülemek açısından önemli alanlardan bir tanesidir. Uluslar arası futbol maçlarında, futbolcuların ulusal bayraklarını sırtlarına sarmaları dahi ulusal kimliğin yeniden inşası bakımından dikkat çekicidir (Vincent, 2010:201).

Popüler spor kültürü toplumsal farklılıkların ve antagonist (düşmanca) çelişkilerin var olduğu hayali bir birliğin yeniden üretimine aracılık ederken, milliyetçi söylemlerin ve milli kimliğin hegemonik pratiklerde yeniden kurulmasına aracılık etmektedir. Milliyetçi söylemler aracılığı ile biz ve onlar ötekileştirmesi ‘onlar’ı doğrudan bize düşman kılarken, tuttuğumuz takıma övgüler düzerek düşman takıma da sövgüler

yağdırmak milliyetçi ve şovenist söyleminin de açığa çıkmasına neden olur (Uysal, 2014).

“Spor/futbol milliyetçiliği teşvik eden bir araç konumundayken, aynı zamanda bir araç olarak milliyetçiliği de temsil eder. Kalabalıklar sportif başarıları arttıkça, ulusal spor kavramları ile kendisini tanımlar ve bu durum vatanseverliği pekiştirir. Ulusal birlikteliğe duyulan talep, mantıksal olarak sporcuları ve oyuncularını milli şartlara yönlendirir. Milliyetçilik bu yüzden uluslar arası rekabetçi sporun bir parçasıdır ve bu katkı milliyetçiliğin spora ve onun uluslar arası spor mücadelesine ilişkin imalarına nüfuz etmeyi amaçlar” (Lee’den 1900, Akt: Şahin vd. 2010:1247-1248).

Futbolu, dünyayı saran ve milyarlarca insanı hem maddi hem de manevi olarak peşinden sürükleyen bir tür din olarak tanımlayan Koçak, futbolun milliyetçilikle iç içe geçmişliğine dikkat çeker. Futbol, kitleleri harekete geçirip akıl tutulmasına sebep olurken milliyetçilik de aynı zihinsel üretimin bir parçasıdır. İki olgu arasındaki ilişkiye bu açıdan bakıldığında Koçak, futbolun milliyetçilik açısından bir tür ‘av sahası’ olduğunu tartışır. Milliyetçiliğe yapılan olumsuz atıflarda bu olgunun insanı galeyana getirmenin ve kitle insanı haline sokmanın en kolay biçimlerinden biri olduğu savunulurken futbol da aynı şekilde milliyetçilik içerisinde kendisine yer bulmuş önemli spor dallarından birisidir. Nitekim stadyumlar gibi modern savaş alanlarını andıran yapılar da milliyetçiliğin kabarmaya müsait olduğu alanlardan sadece bir tanesidir (Koçak, 2015).

Erdoğan’a göre biz ve onlar, özdeşlik ve farklılık ilişkisinin yeniden yapılandırılmasında futbol; öteden beri önemli bir rol oynamaktadır. Ötekilik formlarının üretiminde aracı bir rol üstlenen popüler futbol kültürü; milli, etnik, dinsel, kültürel ve hegemonik kimliklere bürünerek futbolun sadece futbol olmadığını bizlere göstermektedir. Anlam, kod, değer ve mitlerin iletildiği, yeniden üretildiği, tecrübe edildiği bulunduğu anlamlandırma sisteminin bir parçası olarak spor özellikle de futbol, toplumsal sınıfların yapılışında, milli kimliklerin kuruluşunda, etkin, saldırgan, güçlü erkeklik mitinin cisimleşmesinde, çilecilik ve hazcılık gibi bedene ilişkin ahlaki kategorilerin vücut bulmasında ihmal edilmez bir katkıya sahiptir (Erdoğan, 2008).

Toplumsal ilişki ortamının zeminini bozan milliyetçi, cinsiyetçi ve şiddet yüklü bir dilin oluşmasında şüphesiz medyanın yeri yadsınamaz. Futbola ilişkin sloganların

siyasete, toplumsal olaylara ve gündelik dile nakledildiği bir zamanda futbol medyası ise görüldüğü kadar masum değildir. Futbol medyasının ördüğü zihniyet kalıbı, sadece futbol olgusuyla sınırlı değildir. Cinsiyetçi, milliyetçi ve şiddet yüklü bir dilin yaratıcısı konumunda olan medya, sembolik biçimiyle de pekâlâ zehirleyici, baskıcı ve örseleyicidir. Bora'ya göre futbol medyası; tahrik kalıpları içerisinde cinsiyetçi, milliyetçi, militarist ve şiddeti özendiren ideolojilerin toplamı içerisinde azımsanmayacak derecede önemli bir işleve sahiptir (Bora, 2014:9-10).

Medya, şiddeti doğallaştırılmış bir olgu olarak bizlere sunarken sıradan haberlerde bile amaç ve işlevleri doğrultusunda şiddet içeriğiyle vermektedir. Futbolun içerdiği şiddet ve medya ilişkisinde belirleyici noktaların başında medyanın futbola karşı olan ilgisi gelmektedir. Popüler ve kitlesel bir oyun olan futbolun yoruma ve her türlü spekülasyona açık olmasının yanında içerdiği anatagonist, milliyetçi, cinsiyetçi ve saldırgan söylemler, medyanın özellikle de futbol medyasının odağını bu spor dalına çevirmiştir (Mirioğlu, 2007:54).

Talimcilere göre, medyanın şiddet olaylarını yansıtması, yapılan maçlarda takındığı ön yargı içeren yayınlar, toplumsal ve kültürel bir alan olarak futbolun inşa edilmiş bir olgu olduğunu ve iktidarla olan ilişkisinin sonucunda toplumsal pratikleri yeniden ürettiği gerçeğinden hareketle futbol-medya ilişkisi anlamlı bir bütün içerisinde ele alınmalıdır. Futbolun toplumsal yaşam içerisinde her geçen gün daha fazla yer almasında medyanın oldukça büyük bir etkisi vardır. Özellikle sportif ortam, medyanın milliyetçi manipülasyonlarına açık bir alan görünümündedir ve futbolda olup bitenlerin aktarılmasında medya aşırı milliyetçi, ulusal birlik ve beraberliği öne çıkartan yayınlarla spora ilişkin mitleri ve metaforları sürekli yeniden inşa etmektedir (Talimciler, 2014:38-42).

Futbol medyası, bir kültür endüstrisi olarak izleyici ve millet kavramlarının birlikteliğinden fayda sağlayacak bir aracı rolünü zevkle oynamaktadır. Piyasa koşullarındaki ticari kaygıların öne çıktığı medya sektöründe, ticari anlamda kar getirecek söylemsel bir dil mevcuttur (Bora ve Gökalp, 2010:188). Bu anlamda özellikle uluslar arası spor karşılaşmalarındaki haberlerin sunumu, milliyetçilik söylemleri ve ötekilik kurgusu üzerinden şekillenmektedir. Milliyetçi, 'biz' ve 'öteki' ayrımına dayanan retorik, uluslar arası spor etkinliklerinin haber medyasındaki temsillerinde her

daim mevcuttur. Medya, uluslar arası spor/futbol müsabakalarını kapsayan haberler aracılığıyla milli kimlikleri güçlendirerek, "ulusu, 'hayali' olmaktan çıkarıp daha bir 'gerçek'e dönüştürmektedir (Bora ve Gökalp, 2010:188).

Billig'e göre, siyasi görüşleri ne olursa olsun milli bayrakların sürekli dalgalandığı bir bölüm vardır ve bu bölüm gazetelerin spor sayfalarıdır. İzleyici/okur, yabancı sahalarda ulus adına mücadele ederek kupalar kazanan oyunculara vefa gösterir ve milli bir dava olarak insanlar izlemeye/okumaya davet ettirilir. Bununla birlikte kendisini oyun sahası, gazeteler ve televizyonlarla sınırlamayan spor/futbol siyasi söylemlerle iç içedir. Futbol, siyasi tartışmaların odağına geçerken bu tartışmanın sınırlarını aşar ve 'biz' ve 'onlar' siyasetine katkıda bulunur (Billig, 2002:138-143).

Türkiye'deki medyatik futbol söyleminin milli kimliğin inşasına katkıda bulunduğunu söyleyen Talimciler' göre, uluslar arası maçlar Türk milleti açısından ölüm kalım meselesine dönüşürken, lig maçları ise askeri söylemlerin ağır bastığı ve milletler arası savaş efektlerinin pekiştirildiği alanlara dönüşmektedir (Talimciler, 2014:42). Bu açıdan bakıldığında Türk spor mediasındaki futbola bakış açısı, salt bir futbol kültürü üzerine kurulu değildir. Özellikle futbolla ilgili haberlerde spor mediasındaki saldırganlık ve şiddet içeriği oldukça fazladır. Televizyon programlarındaki milliyetçi, cinsiyetçi ve hegemonik söylemler gazete sayfalarında yerini şiddete dair fotoğraf ve metaforlara bırakmaktadır. Medyanın ekonomi politik yapısı içerisindeki tiraj kaygısı sansasyonel tutumların belirginleşmesine sebep olurken futbol, kavga ve savaş betimlemeleriyle sürekli dramatize edilmektedir. (Ulus, 2013:197-198). Futbol haberlerinin sunumundaki meydan okuma, tehdit etme ve gözdağı verme şeklindeki yöntemler olası şiddet olaylarına zemin hazırlarken, özellikle ulusal futbol kulüplerinin oynadıkları uluslar arası maçlarda bu şiddet sarmalı daha da artmakta ve milliyetçi söylemler gündemi daha çok meşgul etmektedir.

Özellikle 1990'lı yıllarda Türkiye'deki milliyetçi hareketlerin artmasının bir sonucu olarak tribünlerde de milliyetçi dalgalanmalar söz konusu olmuştur. Milliyetçi sloganların artması, milliyetçiliğe yapılan göndermelerle açılan pankartlar ve çeşitli kulüplerin yapılanmalarındaki milliyetçi kadrolaşma bu sürecin bir sonucudur. Tüm bunların ışığında Türkiye'de yaşanan belirli olaylar sonrasında milliyetçilik dalgası

futbol sahalarına da yansımış ve kendisine hatırı sayılır bir yer bulmuştur (Koçak, 2015).

Türkiye'deki takımların uluslar arası arenada başarıları söz konusu olduğunda, ideolojik yönelimlerdeki farklılıklara rağmen spor medyasındaki milliyetçi söylemlerin hep bir ağızdan aynı şekilde tekrar edildiğini ifade eden Küçük Durur, milliyetçiliğin bu şekilde meşruiyet kazandığını söylemektedir. Bununla birlikte 2002 Dünya Kupası'nda üçüncü olan Türk milli takımının bu başarısı 30 Haziran tarihli gazete sayfalarında *Dünya Türkleri Konuşuyor*' (Hürriyet), *Uzakdoğu'da Tarihe Geçtik*' (Cumhuriyet), *Üzdük Ama Üzülmedik*' (Zaman), *Ayyıldız Bayramı*' (Yeni Şafak), *Müthiş Türkler*' (Sabah) şeklinde temsil edilmiştir (Küçük Durur, 2011:48).

Yine Türk milli takımının katıldığı 2008 Avrupa Futbol Şampiyonasındaki elde edilen dördüncülüğten sonra atılan gazete manşetlerinde, ideolojik olarak farklılıkların görmezden gelindiği ve aynı söylemsel stratejilerin izlendiğini görmek mümkündür. 27 Haziran tarihli gazete sayfalarına bakıldığında *“Alkışlar Türkiye'ye”* (Cumhuriyet), *“Görkemli Veda”* (Milliyet), *“Çıktık Açık Alınla”* (Star), *“Helal Olsun Çocuklar”* (Akşam), *“Gurur Duyduk”* (Türkiye), *“Gönüllerin Şampiyonu”* (Sabah), *“Velev ki Yenilmiş Olalım”* (Taraf), *“Teşekkürler Çocuklar”* (Radikal), *“Cesur Yürekler Size Minnettarız”* (Güneş) manşetleri ve alt başlıklarında milliyetçi söylemsel stratejiler ortak bir dil aracılığı ile sunulmuştur.

Öte yandan Euro 2008 elemelerinde Türkiye-Yunanistan arasında yapılan karşılaşmanın Türkiye lehine 4-1 sonuçlanmasından sonra medyadaki hamasi ve milliyetçi söylemler aktif bir şekilde dolaşıma sokulmuştur. Gazete manşetlerine bakıldığında *“İşte Mustafa Kemal'in Çocukları”* (Fanatik), *“Atina Fatihleri”* (Hürriyet), *“Yunan'ı Topa Tuttuk”* (Posta), *“Ne Mutlu Türküm Diyene”* (Fotomaş), *“Denize Döktük”* (Takvim), *“Fatih Sultan Terim”* (Vatan) şeklinde temsil edilmiştir (Koçak,2015).

Ülke takımları ve Milli takımın uluslar arası karşılaşmaları esnasında üretilen Türklük, militarizm, ötekilik gibi söylemler dışında ülke içerisinde yaşanan çeşitli olayların da futbol tribünlerine sirayet ettiğini görmek mümkündür. Özellikle Kürt siyasal hareketinin başladığı 90'lı yıllardan günümüze kadar gelen etnik temelli problemler ve yakın tarihteki Hrant Dink cinayeti, futbolun milliyetçilikle iç içe

geçmişliğinin iyi bir örneğidir. Bir Güneydoğu takımı olan Diyarbakırspor'un ülke içerisindeki karşılaşmaları sürekli '*Pkk Dışarı*,'*Apo'nun Piçleri Yıldırılmaz Bizleri*' sloganlarıyla yıllarca ülke gündemini meşgul etmiştir. Diğer taraftan Agos Gazetesi genel yayın yönetmeni Hrant Dink'in öldürülmesinden sonraki süreçte neredeyse bir slogan haline gelen '*Hepimiz Hrant'ız Hepimiz Dink'iz*' sözü de tribünlerde milliyetçiliğin antagonist ve militarist yönüne vurgu yaparcasına '*Hepimiz Ogün'üz Hepimiz Samast'ız*' şekline dönüşerek kendisine hayat bulmuştur.

Futbol, medya ve milliyetçilik ilişkisinin irdelendiğinde bu bölümde futbolun milliyetçilikle eklemlenmesinin bir sonucu olarak spor medyası, iktidar ilişkilerini yeniden üretip belirli kalıp yargıların oluşmasına aracılık ederken bazen üstü örtük bir şekilde bazen de alenen milliyetçiliği, hegemonik söylemi ve ötekilik pratiklerini doğal reflekslermiş gibi bizlere sunmaktadır. Çalışmanın kuramsal kısmını bitirirken futbolun sadece futbol olmadığını, bu olgunun ötekilikten, güç ilişkilerinden, siyasetten ve militarist söylemlerden beslendiğini ifade eden Kuper'in, Türkler ve Türk futboluyla ilgili yaptığı tespitlere de kulak vermek gerekmektedir. "Türklerin çoğu Avrupa'ya katılmak istiyor ve bu kuşağın Türk'lere ilişkin en büyük siyasal sorunu bu aslında. Futbolsa bu sorunu irdelemek için en uygun ortam, çünkü futbol Türkiye'nin Avrupalılaştığı tek alan. Spor baskı noktası, Türk 'kültürü' ile Avrupa'nın buluştuğu nokta. Ülkenin geleceği konusunda işte o noktada fikir edinebilirsiniz" (Kuper, 2003:23). Bu açıdan bakıldığında televizyonlarda, spor basınında ve gündelik hayatta ürettiğimiz milliyetçi söylemlerin zıtlığı genel ruh halimizi görmek açısından bile çok önemlidir. Bir taraftan uluslar arası arenadaki karşılaşmalarda milliyetçi ve hamasi söylemleri medya aracılığı ile gündelik hayatın içerisine sokarken diğer taraftan Avrupa takımları gibi olmak, Avrupa'ya sesimizi duyurmak, '*Avrupa Avrupa Duy Sesimizi*' gibi sloganlar üreterek Avrupalılaşmaya çalışmak bir süre daha devam edecek gibi görünüyor.

İKİNCİ BÖLÜM

2008 AVRUPA FUTBOL ŞAMPİYONASI'NDA YER ALAN TÜRK MİLLİ FUTBOL TAKIMININ MİLLİYET, CUMHURİYET, HÜRRİYET GAZETELERİNDE HABERLEŞTİRİLMESİ VE BU HABERLERDEKİ MİLLİYETÇİ SÖYLEMİN ÇÖZÜMLENMESİ

Tezin birinci bölümünde milliyetçilik kavramına genel bir bakış atılmış ve kavramla ilgili farklı yaklaşımlar irdelenerek milli kimlik, söylemsel stratejiler ve medya aracılığıyla futbolda üretilen milliyetçiliğin görüngülerinin neler olduğu tartışılmıştı. İkinci ve son bölümde ise Türk milli futbol takımının katılmaya hak kazandığı 2008 Avrupa Futbol Şampiyonası haberlerinin Milliyet, Cumhuriyet ve Hürriyet gazeteleri üzerinden ne şekilde aktarıldığına yer verilecek ve milliyetçilik söylemleriyle nasıl yeniden üretildiği çözümlenecektir.

2.1. MİLLİYET GAZETESİ

2.1.1. Grup Maçları

Türk Milli Takımı'nın 2008 Avrupa Futbol Şampiyonası'na katılmasından sonra turnuvada yer alan takımlara özel bir ilgi gösteren Milliyet gazetesi, ülkemizi temsil ettiği gerekçesiyle Türk Milli Takımı'na da ayrı bir özen göstermiş ve şampiyona boyunca yaptığı haberlerle de okuyucularını bilgilendirmiştir. Bu bağlamda turnuvanın başladığı ilk günden itibaren yayınlarına ara vermeden devam eden Milliyet gazetesinin 7 Haziran tarihli nüshasında, “Zevkini çıkarın” başlıklı haber bulunmaktadır. Haberin içeriğinde, Türkiye'nin Portekiz'le oynayacağı maç öncesinde teknik direktör Fatih Terim'in oyuncularıyla yaptığı toplantının detayları aktarılmıştır. Toplantıda oyuncularını motive eden Terim, “Unutmayın ki karşınızda kim olursa olsun “Türk Milli Takımı'nın yenemeyeceği rakip yoktur. Sahaya çıkın futbolun zevkini çıkararak oynayın ve büyük bir mücadeleyle gücümüzü herkese gösterin” diyerek Türklüğe ve Türk'ün gücüne atıfta bulunmuş, karşılarında hiçbir gücün duramayacağını söylemiştir. Portekiz Milli Takımı hakkında da yorumlamalarda bulunan gazete bu maçın ciddiyetini vurgulamak için abartılı kelime öbeklerine yer vermiş ve rakip takımın oyuncularını da savaşı kimliklerle tanımlayarak “etkili silahlar” olarak sunmuştur. Öte yandan gazete,

haberi verirken oyuncuların milli kıyafetli fotoğraflarını kullanarak haber metnini desteklemiş ve milli kimliğin yeniden inşasına katkıda bulunmuştur.

Avrupa futbol şampiyonasındaki ilk maçını Portekiz’le oynayan Türk Milli Takımı, rakibine 2-0 yenilmiş ve Milliyet gazetesi tarafından 8 Haziran tarihinde “*Mükemmel Destek*” başlıklı bir haber yayımlanmıştır. Portekiz-Türkiye maçındaki Türk taraftarlarının takımlarına destek vermek amacıyla tribünde hazır bulunmalarının konu edildiği haberde, iki ülke arasında oynanan maçın dünyanın her tarafından takip edildiği vurgulanmıştır. Alt başlıkta yer alan “*İsviçre’de yaşayan ve başta Almanya olmak üzere çevre ülkelerden gelen Türk taraftarlar stadı tamamen doldurarak Milli Takım’a karşılaşma boyunca destek verdi*” ifadelerini kullanarak Türk taraftarları ön plana çıkaran gazete, Türklerin bu maç aracılığı ile bir araya geldiklerini ve Milli Takım’ın birleştirici bir güç olduğu imasında bulunmuştur. ‘*Söz konusu milli takım ve milli değerler ise dünyanın öbür ucunda da olsak yine bir araya gelir ve Türklüğümüzü gururla sergileriz*’ mesajı, haber metninin ana temasını oluşturmaktadır. Diğer taraftan birbirinden farklı boyutlarda dört fotoğrafın kullanıldığı haber metninde, görsellik yoluyla bütünlük sağlanmaya çalışılmıştır. Kullanılan fotoğrafların tamamında Türk bayraklı taraftarlar ve taraftarların yaptıkları ay yıldızlı koreografiler yer alırken, ‘*milli bir amaç uğruna bir araya gelme ve Türk’ün gücünü tüm dünyaya gösterme*’ stratejisi, milliyetçi söylemin de yeniden inşasına katkıda bulunmuştur. Bu noktada gazete tarafından ‘*Türk’sen Övün*’ mesajı verilmeye çalışılmış ve Milli Takım’ın Portekiz’e yenilmesi bile görmezden gelinmiştir.

Portekiz yenilgisinin yaralarını sarmaya çalışan Türk Milli Takımı’yla ilgili haberler yayımlamaya devam eden Milliyet gazetesi, 9 Haziran tarihinde “*Bu Milli Takım Asla Yıkılmaz*” başlıklı bir haberi sayfalarına taşımıştır. Haberde, Milli Takım’ın savunma oyuncusu Gökhan Zan tarafından “*Bu Milli Takım asla yıkılmaz. Biz bu gibi durumları kaldırmasını ve taşımalarını iyi biliyoruz. Herkese Norveç maçını hatırlatmak istiyorum. O gün neler olduğunu herkes gördü*” şeklinde yapılan bir değerlendirme yer almıştır. Oyuncuya göre Milli Takım, daha önce gücünü defalarca kanıtlamış ve yine kanıtlamaya devam edecektir. Yaptığı değerlendirmelerle ardağan bilgisine başvuran Gökhan Zan, geçmiş yıllarda oynanılan bir maça da atıfta bulunmuş ve söylemlerini ispatlama yoluna gitmiştir. Diğer taraftan, kelime oyunlarına başvurularak oluşturulan haber metni aracılığıyla Milli Takımın yıkılmaz bir kaleye benzetilmesi ve yıkılsa bile

hemen ayağa kalkıp savaşmaya devam eden bir yapıda olması, söylemsel arka planın da temelini oluşturmaktadır. Hem oyuncunun demeçlerinde hem de gazetenin haberi verme biçiminde açık bir şekilde ‘biz’ ve ‘onlar’ ayrımına başvurulması ötekileştirme pratiklerinin ne derece uygulandığını görmek açısından da önemlidir. Herhangi bir fotoğrafın kullanılmadığı haber metni, yorumlayıcı bir tarzda ve öznel ifadelerle sunulurken sayfanın sol üst köşesinde okuyucuların dikkatini çekmek amacıyla da büyük puntolarla verilmiştir.

10 Haziran tarihli Milliyet gazetesindeki haberin başlığı ise “*Biz Zorları Başarıyoruz*” şeklindedir. Haberin içeriğinde, Devlet Bakanı Murat Başesgioğlu’nun, “*Biz zorları başarmış bir ülkenin çocuklarıyız*” şeklindeki ifadelerine yer verilmiştir. Bakanın verdiği demeçte Ulusal Kurtuluş Savaşına gönderme yapılmış ve milli takımın rakipleriyle oynayacağı maçlar ‘*çarpışma/savaş*’ modellemesi biçiminde algılanmıştır. Türk Milli Takımının Portekiz’e yenilmesinin ardından gruptan çıkma şansının tartışıldığı haberde, milli takımın her an her şeyi yapabilecek bir ekip olduğundan bahsedilmiştir. Diğer taraftan ‘*zorları başarmış bir ülkenin çocukları olarak kaybedilen bir maç, bizleri yolumuzdan edemez çünkü ‘biz’ çok daha zor şartlar altında mücadele etmiş ve bu mücadeleyi kazanmış bir ülkenin çocukları/torunlarıyız. Bizlere düşen yılmadan/korkmadan yolumuza devam etmektir.*’ mesajı verilerek herkesin Türklerden çekinmesi gerektiği ima yoluyla ifade edilmiştir. Bilgi verici ve yorumlayıcı bir nitelik taşıyan haberde, siyasi aktörlerden biri olan Devlet Bakanı Murat Başesgioğlu’nun takım elbiseli bir fotoğrafı kullanılmış ve onun demeçleri aracılığı ile Türk milletinin her şeye kudretinin yettiği mesajı verilmiştir.

Şampiyonadaki ikinci maçını İsviçre ile oynayan Türk Milli Takım’ı, rakibini 2-1 yendikten sonra gazete tarafından 12 Haziran tarihinde sürmanşetten “*DİRİLİŞ*” başlığı adı altında bir haber yayımlanmıştır. Şampiyonada ikinci maçını oynayan Türk Milli Takım’ının aldığı bu galibiyet, gazetenin de milliyetçi duygularını kamçılama ve bu şekilde bir başlık atılmıştır. Haberin alt başlığı ise şu şekildedir. “*Avrupa Şampiyonası’na yenilgiyle başlayan miller, İsviçre karşısında varlık gösteremediği ilk yarıyı 1-0 yenik kapattı. İkinci devre sahada bambaşka bir Milli Takım vardı. 57’de Semih beraberliği getirdi, 90+2’de Arda galibiyeti ilan etti. Volkan da kurtarışlarıyla yıldızlaştı. Bu galibiyetle “turnuvada biz de varız” diyen ay-yıldızlıların gruptaki son maçı pazar günü Çek Cumhuriyeti’yle.*” Gazetenin bu şekilde verdiği haber Türklüğe ve

Türklerin üstünlüğüne vurgu yapılarak aktarılmıştır. Milliyetçiliğin abartılı bir metafor aracılığı ile ortaya çıktığı bu haber metninde, tarihe göndermeler yapılarak milli kimliğin mücadeleler yoluyla kazanıldığı ve dirilişin ana kaynağının yılmadan savaşmak olduğu ifade edilmiştir. Küçük bir haber metninin yanında futbolculardan Semih Şentürk ve Tuncay Şanlı'nın tam boy fotoğraflarını kullanan gazete, haber retoriklerini bu şekilde oluşturmuş ve büyük puntolarla verdiği başlıkta abartılı bir metafor kullanarak okuyucuların dikkatini çekmeye çalışmıştır.

Gazetenin aynı tarihli nüshasının, iç sayfalarda yer alan bir başka haber, “*Sonu İyi Olacak*” şeklindedir. Alt başlıkta Fatih Terim’in görüşlerinin yer aldığı gazetede, “*Oyuncularımın bu grubun sonunu iyi getireceklerinden eminim*” ifadeleri kullanılmıştır. Başlık, haber metni ve fotoğraf uyumunun sağlandığı haberin son kısmında ise biz ve onlar ayrımının açıkça yapıldığını görmek mümkündür. Haberde, İsviçre basınına karşı çeşitli tepkiler dile getirilirken Fatih Terim’in “*Sahanın çizgileri içinde kalmak niyetindeyim. Sahada konuşmak taraftarıyım. İsviçreli her sene böyle yapıyorlar, ben de her sene yenip gidiyorum*” şeklindeki ifadeleri ise ötekileştirme bağlamında değerlendirildiğinde çok da masum bir tepki değildir. Özellikle alınan galibiyet sonrası bu kadar rahat bir konuşmanın yapılmış olması, ‘*bizim*’ ‘*onları*’ yenmiş olmamızın bir sonucudur. ‘*Bizler*’ her zaman iyi taraftayız çünkü ‘*onlar*’ gibi tahrik edici yayınlar yapmıyor ve spor ahlakına uygun davranıyoruz. Fakat hassasiyetler konusunda ‘*onlar*’ aynı çizgide ilerlemiyor, dolayısıyla iyi olan ‘*biziz*’ ve bunu da aldığımız galibiyetle göstererek her zaman iyilerin kazanacağını ifade ediyoruz’ şeklindeki söylemsel strateji, haberin ana temasını görmek açısından önemlidir.

Türk Milli Takımı’nın İsviçre karşısında aldığı galibiyeti birkaç gün boyunca sayfalarına taşıyan Milliyet gazetesi, “*Dünyaya gösterin*” başlığıyla verdiği haberde alınan galibiyetin detaylarını okuyucuyla paylaşmayı da ihmal etmemiştir. Fatih Terim’in maçın devre arasında oyuncularını motive etmek için sarf ettiği sözler haberin alt başlığını oluştururken şu ifadelere yer verilmiştir: “*Siz İsviçre’den daha iyi ve kalitelisiniz. Bunu hepimiz biliyoruz, şimdi bunu dünyaya da gösterin. Ne olduğunuzu milyarlarca kişi izlesin.*” şeklindeki haber sunumu, sadece bir motivasyon konuşması değil aynı zamanda milliyetçi ideolojinin oyunculara aşılmasının da bir göstergesidir. “*Gücümüzü tüm dünyaya gösterin*” ifadesi futbolun sadece futbol olmadığı gerçeğinden

hareketle değerlendirildiğinde, bir meydan okuma ve başkaldırı niteliğindedir. Haberin içeriğindeki abartılı sözcük yapıları, kullanılan dil ve retorik, milliyetçilik ideolojisinin sadece soyunma odasındaki motivasyon konuşmasından ibaret olmadığını da göstermektedir. Bu detayları okuyucularına aktaran gazete, milliyetçiliğin yeniden üretilmesinde aracı rolü üstlenerek Fatih Terim'in sözleriyle bu durumu meşrulaştırmıştır. Diğer taraftan *'İsviçre'den daha iyi olmamız sadece sportif olarak değil Türk ırkına mensup olmamızın da bir sonucudur; çünkü herkes 'bizi' biliyor ve ne yapacağımızı merakla bekliyor. Milyarlarca insana kendimizi izlettirecek bir ülkenin/toplumun çocuklarıyız bizler.'* şeklindeki retorik sunumunda, haber fotoğraf uyumu da oldukça iyi sağlanmıştır. Fatih Terim'in iki elini de yukarı kaldırarak verdiği bir pozu kullanan gazete, Türklerin hem dünyayı kucaklayabilecek bir yapıya sahip olduğunu hem de yeri geldiğinde herkesle mücadele edecek kadar kudretli bir medeniyetin temsilcileri olduğuna dair bir algı yaratmaya çalışmış ve söylemsel stratejisini bu şekilde hayata geçirmiştir.

Yine 13 Haziran tarihli gazetenin iç sayfalarındaki bir haber, küreselleşen futbolun ve milliyetçiliğin günümüzdeki durumunu açıklamaktadır. *"Türk'üm ve bundan gurur duyuyorum"* başlıklı haberde, Türk asıllı İsviçre Milli Takım'ının futbolcusu Hakan Yakın'la yapılan röportajın detayları aktarılmıştır. İsviçre-Türkiye maçında milli takımımıza gol attıktan sonra sevinmeyen futbolcunun gazeteye verdiği demeçte, *"İsviçre formasını giysem de ben bir Türk'üm ve Türk genci olmaktan da gurur duyuyorum. Ama bazen kendi insanlarınız bile sizi anlamıyor"* ifadelerinin sitemkâr bir şekilde gazetede yer alması bir kez daha yurt dışında doğup büyüyen ve oynayan Türk futbolcuların milli takımı seçmemeleri konusunu gündeme getirmiş ve bu konu birkaç gün boyunca gündemi meşgul etmiştir. Futbolcunun verdiği röportajda sürekli Türklük vurgusu yaparak kendisini bu ülkeye ait hissettiğini söylemesi, gurbetçi futbolculara karşı takınılan ön yargıların da yumuşatılması açısından önemlidir. Bir diğer Türk futbolcu olan Eren Derdiyok'un görüşlerinin de yer aldığı haberde, *"...Biz kendi ülkemize gol attık ama sevincimizi dışa vurmadan, içten sevindik. Çünkü biz Türk'üz, Türk bayrağına ve milletine büyük saygı ve sevgi duyuyoruz."* ifadesiyle Türk ırkına mensup olmanın gurur verici bir durum olduğu kelime öbekleriyle sık sık tekrarlanmıştır. Her iki oyuncunun da kendilerine şans verilmesi durumunda Türk Milli Takımı'na seve seve hizmet edebileceklerini ifade etmesinin bir sonucu olarak gazete,

İsviçre-Türkiye maçında asistin ve golün hazırlayıcısı olan her iki futbolcuyu da sahiplenmiş ve Türk kimliklerini ön plana çıkararak onları birer vatan evladı olarak tanıtmıştır. Gurbetçi futbolcu Hakan Yakın'ın büyük boy fotoğrafının kullanıldığı haberde oyuncunun gol attıktan sonraki tepkisizliği ve gol sevinci yaşamaması, haber içeriği ve fotoğraf uyumu açısından değerlendirildiğinde anlamlı bir bütün oluşturmuştur. Diğer taraftan o dönemde Milliyet gazetesinde köşe yazarlığı yapan Can Cüandar'ın (2008) gazetenin internet sitesinde yazdığı "*Hakan Yakın'ın golü*" başlıklı yazı, milliyetçiliğin küreselleşme olgusuyla ne derece dönüşüme uğradığını görmek açısından da oldukça önemlidir. Türkiye'ye karşı asisti yapan futbolcunun Eren Derdiyok, gölü atanın da Hakan Yakın olması Can Dündar'ın ifade ettiği gibi "*Böyle kurulmuş bir cümlede golü yiyenin Türkiye takımı olduğuna inanmak zor... Etnik kökene dayalı milliyetçilik bayrağı sallayanların aklını karıştıracak bir durum bu...Öyle ya; 'Türk'e Türk'ten başka dost yok'sa, nasıl oluyor da İsviçre forması giymiş Türkler, Türk kalesine yüklenirken Rio de Janeiro doğumlu bir Brezilyalı, milli forma içinde onlara karşı koyuyor?*" Bu bağlamda futbolun küreselleşmesi ve dönüşüme uğraması, milliyetçiliğe yönelik kalıp yargıların belki de yeniden tanımlanmasına olanak sağlarken 'biz' ve 'öteki' kutuplaşmasının da yeniden tasarlanması gerektiğini bizlere göstermektedir.

Milliyet gazetesinin 15 Haziran 2008 tarihli nüshasında atılan başlık ise "*Korkumuz yok*" biçiminde sunulmuştur. İsviçre'yi yendikten sonra bir üst tura çıkmanın planlarını yapan Türk Milli Takımı, Çek Cumhuriyeti'yle oynanacak maça odaklanarak bir kez daha galip gelme hesaplarına girmiştir. Çeklerle oynanacak maçı Milliyet gazetesine değerlendiren Fatih Terim, "*Rakibimize saygı duyuyoruz ancak kesinlikle korkmuyoruz. Galip gelecek güce sahibiz*" şeklinde konuşarak rakiplerine meydan okumuştur. Terim'in bu çıkışına önemli ölçüde yer veren gazete, mevcut söylemi pekiştirerek oynanacak maçı bir spor müsabakası olmaktan çıkarmış ve bir savaş modellemesi biçiminde işlemiştir. Aynı haberin "*Sakatlık sıkıntısı*" ara başlığının altında ise milli takımın sakatlıklar yüzünden sıkıntı yaşadığı belirtilmiştir. Yine Fatih Terim'in görüşlerinin yer aldığı bu bölümde oyuncuların sakatlık durumlarıyla ilgili bilgi verilmiştir. Haberde dikkat çeken nokta ise Fatih Terim'in sakatlıklara rağmen rakiplerine meydan okumaya devam etmesidir. "*Doktorlarımız Emre ve Servet'i maça yetiştirmek için ellerinden geleni yapıyorlar. Tümer ise bu maçta forma giyemeyecek.*"

Ancak hep söylediğim gibi, sahaya 11 kişi çıkıyorsanız eksik değilsiniz demektir. Biz de 11 çıkacağıma göre eksikimiz yok” ifadesi Terim açısından çekinilecek ya da korkulacak bir durum olmadığını göstermektedir. Fotoğraf kullanımına bakıldığında ise Fatih Terim ve Arda Turan’ın tam boy fotoğraflarının kullanıldığı haberde Terim, Arda Turan’ın sırtını sıvazlarken görüntülenmiştir. Gazetenin haber içeriğiyle uyumlu olan bu fotoğrafta, Türk Milli Takım futbolcularına güven vurgusu yapılmış ve sakatlıklara rağmen milli takımın Çek Cumhuriyeti’ni yenecek bir güce sahip olduğu mesajı verilmiştir.

15 Haziran gecesini Çek Cumhuriyeti’ni 3-2 yenen Türk Milli Takımının bu başarısından sonra Milliyet gazetesi, 16 Haziran tarihinde *“DÜNYADA TÜRK GÜNÜ”* başlığını atmış ve haberi sürmanşetten vermiştir. *“MİLLİLERİN Çek Cumhuriyeti’ni 3-2 yendiği Avrupa Şampiyonasında çeyrek finale çıkması dünya basınında geniş yankı uyandırdı”* alt başlığıyla verilen haberde milliyetçi duygular o kadar kabarmıştır ki, bu galibiyet sonrası tüm dünyanın Türkleri konuştuğu ve onların cesaretine hayran kaldığı abartılı metaforlarla ima edilmiştir. Avrupa’nın önde gelen gazetelerinden örnekler veren Milliyet ekibi, Türk Milli Takımının başarısını konu edinen gazeteler aracılığı ile sık sık Türklük vurgusu yapmıştır. Maçtan önce yayımladığı haberlerle rakiplerine meydan okuyan, üstünlük iddiasında bulunan ve yer yer şovenist duygularla hareket ederek Avrupa takımlarını düşman/rakip olarak gören Milliyet gazetesi; Avrupa basınının Türk’leri olumlayan haberlerini sürmanşetten vermiş ve milliyetçiliği yeniden üreterek meşrulaştırmıştır. *“Türkiye tarih yazdı”* La GazzettadelloSport (İtalya), *“Türkler inanılmazı başardı”* Blick (İsviçre), *“Türkiye futbol tarihinin en müthiş geri dönüşünü yaşadı”* The Times (İngiltere), *“Avrupa tarihinde nadir görülen bir başarı”* Los Angeles Times (ABD) şeklindeki haberler Milliyet gazetesi tarafından birkaç gün boyunca yayımlanarak mevcut milliyetçilik anlayışı da bu şekilde pekiştirilmiştir. Haber-fotoğraf uyumuna bakıldığında yüzlerini Türk bayrağına boyayan, sırtlarına da Türk bayraklarını asan milli takım taraftarlarının kullanması ve abartılı bir haber başlığıyla sunulması gazetenin söylemsel stratejisini oluşturmaktadır.

Milliyet gazetesinin *“İşte Destan”* başlığıyla 16 Haziran tarihinde verdiği bir diğer haber gazetenin iç sayfalarında kendisine yer bulmuştur. Türk Milli Takımının Çek Cumhuriyeti’ni 3-2 yendiği karşılaşmayı farklı açılardan değerlendiren gazete, yine abartılı bir haber başlığıyla okuyucuların dikkatini çekmeye çalışmıştır. Maçta iki gol

atan Nihat Kahveci'nin golden hemen sonraki sevincinin görüntülediği bir fotoğrafı tam boy olarak veren gazete, haber başlığı ve kullanılan fotoğraf dışında başka bilgi vermemiştir. Gazetenin böyle bir strateji benimsemesi, yorumlamayı okuyucuya bıraktığını göstermektedir. “*İşte Destan*” başlığının abartılı bir şekilde sunumu, sadece alınan bir galibiyetin sonucu değildir. Gazetenin bilinçli bir şekilde attığı bu başlık, tarihe göndermelerde bulunarak Türklerin daha önce de bu şekilde ‘*destanlar*’ yazdığını ifade etmesinin başka bir yoludur. Bu noktada futbolun sadece sportif bir olgu olmadığı ve ona çeşitli anlamlar yüklendiğini görmek son derece önemlidir. Güç ilişkilerinin yeniden üretildiği ve milliyetçilik söylemlerinin belirli pratikler yoluyla açığa çıkarıldığı bu spor dalında, Milliyet gazetesi de “*İşte Destan*” başlığını atarak milliyetçiliğin yeniden üretilmesinde aracı rolü üstlenmiştir.

Çek Cumhuriyeti galibiyetine uzun uzun yer veren Milliyet gazetesi 17 Haziran tarihinde, “*Avrupa’da Türk gecesi*” başlığıyla iç sayfadan verdiği haberlere bir yenisini daha eklemiştir. Türklerin Çeklere karşı aldığı galibiyetin değerlendirildiği haberde, Avrupa’da yaşayan gurbetçilerin Türkiye’ye ve Türklere sadakatle bağlılığı konu edilmiştir. Türk Milli Takımı’nın şampiyonada gösterdiği performans sadece Türkiye topraklarıyla sınırlı kalmamış, mevcut sınırları da aşarak Avrupa’ya ve hatta tüm dünyaya ulaşmıştır. ‘*Her ne kadar yurt dışında yaşasa da ‘bizimle’ birlikte ağlayan, ‘bizimle’ birlikte gülen Türklerin ve kendini Türk hissedenlerin varlığı yalnız olmadığımızı görmek açısından çok önemlidir.*’ Milliyet gazetesinin bu söylemsel stratejiyle yayımladığı haberin içeriğinde, “*Türk mucizesi*”, “*Avrupa’ya damga vurduk*”, “*Gururumuz sonsuz*”, şeklindeki kelime öbeklerinin sık sık tekrar edilmesi, milliyetçilik söyleminin de yeniden üretilmesine olanak tanımıştır. Almanya, Fransa, Londra ve Belçika’daki Türklerin, alınan Çek Cumhuriyeti galibiyeti sonrası sokakları doldurması ve bu durumun gazete tarafından ‘*Türkleri ve Türklüğü*’ olumladığı gerekçesiyle memnuniyetle karşılanması, ideolojik bir tutumun sonucudur. Öte yandan Almanya’daki sevinç gösterilerine katılan gurbetçilerin, giydikleri t-shirtler ve ellerinde salladıkları Türk bayraklarının yer aldığı bir fotoğrafın kullanıldığı haberde retorik uyumu sağlanarak haber metniyle bütünlük oluşturulmuştur.

Milliyet gazetesinin 17 Haziran tarihli “*Kimden Korkuyorsunuz*” başlığıyla verdiği haberde, Çek Cumhuriyeti galibiyetinin perde arkası aktarılmıştır. Özellikle maçın ilk yarısında kötü bir performans ortaya koyarak rakibine karşı 1-0 mağlup

duruma düşen milli takım, Fatih Terim'in soyunma odasında yaptığı konuşmadan sonra toparlanmış ve ikinci yarı bulduğu gollerle rakibini 3-2 mağlup etmeyi başarmıştır. Milliyet gazetesinin bu çerçevede verdiği haber, 'ultra-milliyetçi' Fatih Terim'in oyuncularıyla yaptığı motivasyon konuşmasıyla yeni bir boyut kazanmış ve girişilen büyük bir savaşın haklı galibiyetine dönüşmüştür. Haberin içeriğinde yer alan Fatih Terim'in, *"Bu ne korku! Kimden korkuyorsunuz? Kaybederseniz de aslanlar gibi kaydedin. Ayağında top tutamayan, üç pas bile yapamayan bu takım, benim milli takımım olamaz. Kendinize gelin. Çıkın oynayın. Kaybederseniz arkanızda ben varım. Kazanırsanız da siz kazanacaksınız. Korkaklar gibi oynayacağınıza korkmadan, aslanlar gibi savaşacaksınız"* ifadeleri deyim yerindeyse milli takımın ikinci yarıda "şahlanmasına" neden olmuştur. Takımı her zora düştüğünde bu yönetime başvuran Terim, futbola hep başka anlamlar yüklerken, Milliyet gazetesi de deneyimli teknik adamın bu söylemlerini meşrulaştırmada aracı rolü üstlenmiştir. Sadece bir motivasyon konuşması değil aynı zamanda bir başkaldırı, meydan okuma ve savaş hazırlığı niteliği taşıyan bu söylemler, kritik bir analitik okumayı gerektirmektedir. Bu çerçevede gazetenin takındığı tutum yanlı ve subjektifken, haberde kullanılan fotoğraf ise millilerin kazandığı zaferin/ savaşın meşru bir kutlaması niteliğindedir.

2.1.2. Çeyrek Final ve Yarı Final Maçları

Çek Cumhuriyetini yendikten sonra çeyrek finale çıkan Türk Milli Takımı'nın sıradaki rakibi Hırvatistan olmuştur. İki ülke arasında oynanacak maçtan önce Milliyet gazetesinin röportaj yaptığı Hırvatistan Teknik Direktörü Slaven Biliç'in Türk Milli Takımı hakkındaki değerlendirmeleri, 18 Haziran tarihinde hem manşetten hem de iç sayfadan verilmiştir. *"Böyle gözü kara takım görmedim"* başlığıyla gazetenin ilk sayfasında yayımlanan haberin içeriğinde, Biliç'in Türk Milli Takımı'ndan çekindiği/korktuğu kelime öbekleriyle ima edilmiştir. Gazetenin iç sayfalarındaki haberin detaylarında, Slaven Biliç'in Türk Milli Takım oyuncularını savaşçılara benzetererek, *"Ben böyle gözü kara bir takım görmedim. Bunu başarabilmek için inanılmaz bir moral ve inanılmaz bir fizik gücü gerekiyor. Bunların hepsi Türkiye'de var. Muhteşemler. Bitti dediğiniz anda yeniden ortaya çıkıyorlar. Böyle bir takımla oynamak kolay değil"* şeklindeki açıklamaları, tedirginlik olarak değerlendirilmiş ve Türk Milli Takımının gücü teknik adamın sözleriyle gazetede meşrulaştırılmıştır. Milli

takımın ve oyuncularının sık sık olumlandığı haberde, Türklerin hiçbir zaman çaresiz kalmayacakları ve her an her şeyi yapabilecek kadar cesur ve mücadeleci oldukları örtük bir şekilde ima edilirken, Türk Milli Takımı'na olumlu anlamlar atfettiği gerekçesiyle Slaven Biliç de gazete tarafından 'biz' den biri gibi gösterilmiştir. Bu noktada biz ve onlar ayırımına dayalı bir habercilik anlayışı benimseyen gazete, Türkler ve milli takım hakkında yapılan olumsuz değerlendirmeleri göz ardı ederken, alınan İsviçre ve Çek Cumhuriyeti galibiyetleri sonrası "*Muhteşem Türkler*", "*Dünyayı Şaşırttık*", "*İşte Destan*", "*Diriliş*" gibi abartılı başlıklarla sürekli sayfalarını süslemiştir. Türk Milli Takımı'nı '*yere göğe sığdıramayan*' Slaven Biliç hakkında ise olumsuz hiçbir eleştiriye yer vermeyen gazete, Biliç'in ne kadar sempatik bir insan olduğuna vurgu yapmış ve röportajı yapan gazeteciyle poz veren teknik adamın, birçok İngiliz kulübünün radarında olduğunu ifade etmiştir.

Hırvatistan-Türkiye maçının oynanacağı 20 Haziran tarihine kadar Milliyet gazetesinde Türk Milli Takımı'yla ilgili çeşitli haberler yayımlanmaya devam etmiştir. Yine aynı gün oynanan maçta Türkiye'nin Hırvatistan'ı penaltılarla 4-2 yenmesinden sonra Milliyet gazetesi 21 Haziran tarihinde "*Sizdeki yürek kimde var*" başlığını atmıştır. Milli takımın galibiyetini mucize olarak değerlendiren gazete, abartılı ifadeler kullanarak maçın genel bir profilini çizmiş ve tüm Türkiye'nin bu maça kenetlendiğini yazmıştır. "*Milli Takım bir mucizeye daha imza attı ve yarı finalde Almanya'ya rakip oldu*" "*...penaltılarda Modric ile Rakitic topu dışarı attı. Petric'in vuruşunu Rüştü çelince, Arda, Semih ve Hamit'in gollerıyla ülke ayağa kalktı.*" şeklindeki değerlendirmelerle daha önce alınan İsviçre ve Çek Cumhuriyet'i galibiyetleri de bir mucize olarak görülmüş ve milli takımın performansı 72 milyon nüfuslu Türkiye'yi ayağa kaldırmak için yeterli olmuştur. Penaltı atışlarından sonra galibiyeti elde eden Türk Milli Takım oyuncularının sevinç gösterilerini haber metniyle birlikte sunan gazete, oyuncuları da gladyatörlere/savaşçılara benzeterek mevcut söylemini pekiştirmiştir.

Yine 21 Haziran tarihli nüshada yer alan "*Viyana'da olay*" başlıklı haberde futbolun ne derece dönüşüme uğradığını görmek mümkündür. Hırvatistan-Türkiye maçından önce Hırvat taraftarların Türk seyircilerine saldırmalarını konu edinen haberin alt başlığında şu ifadeler yer verilmiştir: "*Alkollü Hırvat taraftarların maç öncesi Türk seyirci ve medya mensuplarına bira şişeleri atması gerilim yarattı. Avusturya polisi*

olaylara müdahale ederken, atılan ses bombaları paniğe neden oldu.” Gazetenin haberi sunuş şekline bakıldığında Türk seyirciler, mağdur konumunda resmedilirken Hırvat taraftarlar ise barbar ve ilkel olarak ön plana çıkarılmıştır. Haberin detaylarında olaya neden olan gelişmeler aktarılırken, ‘biz’ ve ‘onlar’ ayrımına başvurulmuş ve Hırvat taraftarlar ‘öteki’ olarak temsil edilmiştir. Futbolu sportif bir olgu olmaktan çıkartan Hırvat taraftarlara sürekli olumsuz özellikler atfeden Milliyet gazetesi, mevcut olayın faili olarak ‘onları’ göstermiş ve tehdidin ana kaynağının Hırvat taraftarlar olduğunu ifade etmiştir. Bu noktada ötekileştirme pratiklerini iyi bir şekilde uygulayan gazete, sayısal verileri kullanarak taraftar sayılarını belirtmiş ve Türk seyircileri azınlık olarak sunmuştur. Aynı şekilde Hırvat taraftar grubunun sayısal olarak fazlalığı, ‘bizleri’ zayıf göstermeye yetmiş ve ‘bizim’ mağduriyetimiz ‘onları’ öteki olarak resmetmeyi haklı kılmıştır. Aynı zamanda Hırvat bir taraftarın Türk bir seyirciye tekme atarken çekilen görüntülerini veren gazete, haber metniyle uyumlu bir fotoğraf kullanmıştır.

“*YARI FİNALE YÜKSELEN TÜRKİYE, ŞAMPİYONANIN EN FANTASTİK TAKIMI OLARAK GÖSTERİLİYOR*” üst başlığıyla verilen haber, Milliyet gazetesinin 22 Haziran tarihli nüshasına aittir. “*9 DAKİKA YETTİ*” başlığıyla verilen haberde, Hırvatistan-Türkiye maçının değerlendirilmesi yapılırken, İngiliz Times gazetesinin Türk Milli Takımıyla ilgili yaptığı çarpıcı tespit bir anlamda Türkiye için şampiyonanın özeti niteliğindedir. Oynadığı 4 maçın tamamında sadece 9 dakika galip durumda olan milli takım, bu şaşırtıcı istatistiğe rağmen yarı finale çıkmayı başarmıştır. Şampiyona boyunca ortaya konan performans, sadece futbol içerisindeki kavramlarla açıklanmamış aynı zamanda milli mücadelenin de bir parçası olarak gösterilerek sürekli olumlanmıştır. Haberin alt başlığında yer alan “*Milli Takım’ın Hırvatistan’ı penaltılarla geçip yarı finale yükselmesi Türkiye’yi sokağa döktü. Formasını giyip bayrağını kapanlar sabaha kadar sokaklardaydı*” ifadeleriyle Türk halkı, çok zorlu bir çarpışmadan zaferle ayrılan! Türk Milli Takım’ına teşekkürlerini bu şekilde sunmuştur. Yine “*Çılgın Türkler sokakta*” ara başlığıyla haber detaylandırılırken, “*Zafer sarhoşu Türkiye sabaha kadar uyumadı. Avrupa’nın birçok kentinde de sokaklar bayraklarıyla tur atan Türklerindi*” şeklindeki ifadelerle sürekli Türklük vurgusu yapılmıştır. Milli Takım’ın elde ettiği galibiyetin bir sonucu olarak, ‘*Bizim’ sokakları doldurmamız ve Türk bayraklarıyla sabaha kadar sokakları inletmemiz, çok doğal bir refleksdir ve zaferimizi meşrulaştırmak için iyi bir araç konumundadır.*’ Haberin ilerleyen

kısımlarında atılan bir diğerk ara başlık ise “*Yarı finalde eksik çok*” şeklindedir. Yarı finale çıkan Türk Milli Takımının rakibi ise Almanya olmuştur. Alman Milli Takım oyuncularının görüşlerine yer verilen bu bölümde, bazı milli takım oyuncularının sakatlık ve kart cezaları nedeniyle Almanya-Türkiye maçında oynayamayacağı ifade edilmiştir. Baştan sona kadar Türk Milli Takımının ve Türk halkının olumlandığı haberde, kullanılan fotoğraf da aynı şekilde haber metniyle uyumludur. Yüzlerini ay-yıldızlı bayrağa boyanan iki taraftarın fotoğrafını kullanan gazete, yine bu fotoğraf aracılığı ile Türklük söylemini pekiştirmiştir.

Hırvatistan’ı penaltı atışları sonrası 4-2 yenen Türk Milli Takımı’nı daha sık sayfalarına taşıyan Milliyet gazetesi, 24 Haziran tarihinde ise Almanya Teknik Direktörü Joachim Löw’le yapılan röportajı okuyucularıyla paylaşmıştır. “*Löw: Türkiye hayranlık verici*” başlığıyla yayımlanan röportajda, Türkler bir kez daha olumlanarak sunulmuştur. Alman teknik adam Joachim Löw’ün alt başlıkta yer alan, “*...Hayranlık verici mantalite ve kendilerine özgüvenleri var*” şeklindeki değerlendirmelerini tedirginlik içerisinde yaptığını ifade eden gazete, Almanların Türklerden çekinmek için haklı sebepleri olduğunu yazmıştır. Haberin detaylarında Alman basınının oynanacak yarı final maçına kilitlendiği aktarılırken, verilen alt başlıkta Alman oyuncuların galibiyetten emin oldukları ifade edilmiştir. Özellikle Alman basınında Türklerin bu maçın sonunda ağlayacakları ve Türkleri ağlatmak için gerekli vasıflara sahip olduğunun altı çizilmiştir. Alman futbolcu Podolski’nin sihribaza, Pihilipp Lahm’ın ise süper bir bücüre benzetilerek abartılı metaforlarla ön plana çıkarılması ise futbolun sadece sportif bir olgu olarak algılanmadığını göstermektedir. Bu noktada Alman basını da en az Türk basını kadar futbola başka anlamlar yüklemiş futbolu futbol olmaktan çıkararak güç ilişkilerinin yeniden üretildiği bir alan haline getirmiştir. Haberin içeriğiyle uyumsuz bir fotoğrafın kullanıldığı gazetede, Joachim Löw’ün antrenman esnasında çekilen görüntülerine yer verilmiş ve haber metni bu fotoğrafla desteklenmeye çalışılmıştır.

Yarı finalde Almanya ile karşılaşan Türkiye, rakibine 3-2 mağlup olduktan sonra şampiyonaya veda etmiştir. 26 Haziran günü sürmanşetten bir teşekkür metni yayımlayan gazete, iç sayfalarda ise “*Tarih sizi unutmayacak*” başlığı altında yine abartılı metaforlara başvurarak Türk Milli Takımını ve Türklüğü ön plana çıkarmıştır. “*Ay-yıldızla yine gurur duyduk. Dünya devi Almanya karşısında tartışmasız daha iyi*

oynadık. Uğur ile öne geçtik, Schweinsteiger'a engel olamadık. Klose'nin galibiyet golünü Semih'in enfes golüyle sildik. Ama Lahm'ın golüyle yıkıldık, finali kaçırdık, ama sahadan başımız dik ayrıldık.” Alt başlığıyla verilen haber ise en az haberin başlığı kadar çarpıcı niteliktedir. Alman Milli Takımını dünya devi olarak gören gazete, Türklerin Almanlar karşısında küçümsenmeyecek bir mücadele ortaya koyduğunu ifade ederken, zorlu bir savaştan mağlup ayrılmanın üzüntüsünü yaşamıştır. Buna rağmen gazetede Türk olmakla gurur duyulması gerektiğinin altı çizilmiş ve ay-yıldızlı bayrağın taşıyıcısı olan Türk Milli Takım'ı yere göğe sığdıramamıştır. Maçla ilgili çok fazla değerlendirmenin yer almadığı haberde, büyük puntolarla verilen *“Tarih sizi unutmuyacak”* başlığı, bir alt başlıkla desteklenmiştir. Haberle uyumlu olan fotoğraflar ise Milli Takım oyuncularının maç içerisinde alınan görüntülerinden oluşmaktadır.

Milliyet gazetesinin 26 Haziran tarihli nüshasında yer alan bir diğer çarpıcı haber ise *“Biz böyle gideriz!”* başlığıyla verilmiştir. Almanya-Türkiye maçının başlamasına az bir süre kala milli takım oyuncularından Arda Turan, Emre Aşık ve Tuncay Şanlı'nın takım arkadaşlarını teşvik etmek ve hırslandırmak için Mehter Marşı çalması, gazete tarafından memnuniyetle karşılanmış ve haber değeri taşıdığı düşünülerek 26 Haziran tarihli nüshada yayımlanmıştır. Sadece Türk halkının değil aynı zamanda futbolcuların da milliyetçi duygularının bu kadar kabarması, oynanan her maçın sancılı galibiyetlerle kazanılmasının bir sonucudur. Soyunma odasına giden futbolcuların fotoğraflarının kullanıldığı haberin detaylarına bakıldığında, Tuncay Şanlı'nın omzundaki teyple mehter marşı çalarak stada girdiği ifade edilirken marşın ne olduğunu soran bir UEFA yetkilisine dönerek Mehter Marşı olduğunu söylemiş ve *“Biz zaferlere bu marşla gideriz”* ifadelerine yer vererek milliyetçiliği meşrulaştırmıştır. Oyuncunun bu şekildeki söylemlerine bakıldığında, tarihsel bir olguyla oluşturulan Mehter Marşı aracılığıyla kendisini ve takımını merkezi bir konuma yerleştirdiğini görmek mümkündür. Oynanılacak/savaşılacak karşılaşma, futbolcular açısından milli mücadelenin şekil değiştirmiş halidir. Bu noktada maça atfedilen anlam sadece futbol olgusu içerisinde değerlendirilmemiş, bir savaş hazırlığı ve mücadele aracı olarak görülmüştür.

2.2. CUMHURİYET GAZETESİ ANALİZİ

2.2.1. Grup Maçları

Türk Milli Takımı'nın 2008 Avrupa Futbol Şampiyonası'na katılmasından sonra Cumhuriyet gazetesi de şampiyonaya özel bir ilgi göstermiştir. Milli Takım'ın Portekiz'le oynayacağı ilk grup maçından önce futbolcu Emre Belözoğlu'nun görüşlerine yer veren gazete, 7 Haziran tarihli nüshasında *“Emre: Zoru başarırız”* başlığını kullanmıştır. Futbolcunun şampiyonayla ilgili görüşlerinin yer aldığı haberde, Milli Takım'ın şampiyonadaki şansı değerlendirilmiş ve futbolcu tarafından rakip takımlara meydan okunmuştur. Takım kaptanı Emre Belözoğlu'nun, *“G.Saray'un 8 yıl önce UEFA Kupası'nı kazanarak yaptığı gibi Türkiye'nin de Euro 2008'de tahminleri boşa çıkartacağına inanıyorum”* ifadeleri, Milli Takım hakkında ortaya atılan spekülasyonlar ve *‘Zayıf rakip Türkiye’* algısının bir sonucudur. Bu algının değişime uğrayacağını söyleyen milli futbolcu, mevcut söylemini de bir adım ileriye götürerek *“Zoru başarmak için buradayız. Kolay şeyleri herkes yapabilir”* ifadelerini kullanmış ve örtük bir şekilde rakiplerine meydan okumuştur. Futbolcunun antrenman esnasında çekilen bir fotoğrafını kullanan gazete, haber metninden bağımsız bir fotoğraf daha kullanarak Emre Belözoğlu'nun söylemlerine yeni bir boyut kazandırmış ve milliyetçiliği meşrulaştırarak okuyucularına sunmuştur. *“Cenevre sokaklarında renkli görüntüler oluştu”* alt metniyle verilen fotoğrafta, şampiyonaya katılan ülkelerin bayraklarıyla beraber Türk Bayraklarının asıldığı balkonlar da resmedilmiş ve bu haberle birlikte gazetede kullanılmıştır. Öte yandan Avrupa Futbol Şampiyonası'nın başladığı 7 Haziranda *“Cumhuriyet EURO 2008”* adı altında özel bir ek çıkaran gazete; Türk Milli Takımı ve şampiyonaya katılan diğer takımlar hakkında haberler yaparak, köşe yazarları aracılığı ile Euro 2008'i mercek altına almıştır. Milliyetçi söylemlerin çok fazla yer almadığı bu özel ekte Cumhuriyet gazetesi, çoğunlukla fotoğraf kullanımını ön plana çıkarmış ve çok fazla detaylandırılmamış haber metinleri aracılığıyla okuyucularını bilgilendirmeye çalışmıştır. Diğer taraftan gazetede yer alan haberlerin genelinde Türk Milli Takım'ı, *“Ulusal Takım”* olarak adlandırılırken etik ilkelere bağlı kalınmaya çalışılmış ve kullanılan kelime öbekleriyle şampiyona sürecince objektif bir yayıncılık anlayışı benimsenmeye çalışılmıştır.

Milli Takım'ın gruptaki ilk maçında Portekiz'e 2-0 mağlup olmasından sonra Cumhuriyet gazetesi, sade bir haberle karşılaşmayı okuyucularına aktarmış ve Türkiye'nin Portekiz'i 53 yıldır yenemediğini yazmıştır. Şampiyonada ikinci maçını oynayacak olan Türk Milli Takımı'nın sıradaki rakibi ise İsviçre'dir. Bünyesinde Türk asıllı üç futbolcuyu bulunduran İsviçre Milli Takımı'yla ilgili 10 Haziran tarihinde, "*Yabancı değil İsviçre*" başlıklı bir haber dikkat çekmektedir. Milliyetçiliğin küreselleşerek dönüşüme uğradığı günümüz futbol dünyasında, Cumhuriyet gazetesi de bu eksende İsviçre-Türkiye maçını değerlendirmiştir. "*Rakibimizin üç Türk asıllı oyuncusu var*" alt başlığıyla sunulan haberde, futbolcular hakkında bilgi verilirken Türkiye açısından ilginç bir maç olacağını da altı çizilmiştir. Başka bir ülkenin milli takımında oynamalarına rağmen futbolcuların Türklüğüne vurgu yapan Cumhuriyet gazetesi, yine futbolcuları bizden biri gibi göstermiş ve attığı haber başlığıyla da bu durumu ispatlamıştır. Hakan Yakın, Gökhan İnler ve Eren Derdiyok'un Türkiye ile olan bağlarının kopmadığını ifade eden gazete, oyuncuların Türklüklerini kaybetmediklerini ifade etmiştir. Futbolcu Eren Derdiyok'un "*Gönlüm iki takımın birlikte çıkmasından yanaydı Ancak ilk maçlarımızı kaybettik. Bu yüzden kazanmak zorundayız*" şeklindeki ifadelerine bakıldığında gurbetçi futbolcunun, hem etnik kökenine bağlı kalmaya çalışarak iyi niyet temennisinde bulunması hem de oynanacak maçın İsviçre tarafından kazanılması gerektiği söylemi ise içinde bulunduğu ikilemi görmek açısından önemlidir. Çünkü aynı futbolcu, daha önce de Türk Milli Takımı'na davet edilmediğini sitemkâr sözlerle dile getirmiş ve İsviçre Milli Takımı'nın daveti sonrasında İsviçre forması giymeye başlamıştır. Öte yandan gazetenin kullandığı fotoğraflara bakıldığında, her üç futbolcunun da görüntülerine yer verilen haberde bütünlük sağlanmış ve haberin yorumlanması okuyucuya bırakılmıştır.

İsviçre-Türkiye maçının oynanacağı 11 Haziran tarihinde Cumhuriyet gazetesi, "*Yürüyelim arkadaşlar!*" başlığını atmıştır. "*Ulusal takım EURO 2008'de İsviçre'yle 'ya tamam ya devam'*" maçına çıkıyor" üst başlığıyla verilen haber, oynanacak karşılaşma ile ilgili detaylar içermektedir. Metin içerisindeki detaylara bakıldığında haber başlığıyla uyumsuz bir retorik göze çarparken, gazetenin milliyetçilik söylemi haber başlığında açığa çıkmaktadır. '*Dağ Başını Duman Almış*' diye başlayan '*Gençlik Marşı'nın*' oynanacak İsviçre-Türkiye maçına uyarlanarak haber başlığı şeklinde sunulması, gazete tarafından maça farklı anlamlar yüklendiğinin de göstergesi

niteliğindedir. Ulusal Kurtuluş Savaşı'nın simgesi olan '*Gençlik Marşı*' Türk Milli Takımı'nın oynayacağı maça uyarlanmış ve '*Sesimizi yer, gök, su dinlesin. Sert adımlarla her yer inlesin*' şeklindeki bir okuma ile Milli Takım, İsviçre zaferine gönderilmiştir. Hem milliyetçiliğin yeniden üretildiği hem de açık bir meydan okumayla futbolun futbol olmaktan çıkarıldığı bu haber başlığında Cumhuriyet gazetesi, maça yüklediği anlamla mevcut ideolojisini de bir adım ileriye taşımıştır. "*Ulusalların son antrenmanı oldukça neşeli geçti*" alt metniyle verilen bir fotoğrafta ise Milli Takım futbolcularını kullanan gazete, '*askerlerini de güle oynaya İsviçre zaferine göndermenin haklı gururu*' şeklindeki söylemsel bir stratejiyle hayata geçirmiştir.

İlk yarısı 1-0 tamamlanan İsviçre-Türkiye maçında milli takım, rakibini uzatma dakikalarında attığı golle 2-1 yendikten sonra 12 Haziran tarihinde gazete tarafından "*İşte Çılgın Türkler*" başlığı atılmıştır. Yine oldukça uzun bir haber metninin yer aldığı gazete sayfasında maça ilgili verilen bilgiler dikkat çekerken, atılan haber başlığıyla milliyetçilik yeniden inşa edilmiştir. Haberin devamında yer alan "*Viyana'ya sadece bir adım kaldı*" alt başlıklı bölümde ise İsviçre-Türkiye arasında oynanan maça Türk asıllı futbolcular Eren Derdiyok ve Hakan Yakın'ın işbirliği ile Milli Takım'ın kalesinde gördüğü golle ilgili değerlendirilmeler yapılmış ve yaşanan tüm olumsuzluklara Türk Milli Takım'ının bu maçtan zaferle ayrıldığına dikkat çekilmiştir. Özellikle maçtan önce İsviçre basını tarafından Milli Takım'ın sürekli tahrik edildiği ifade edilirken, "*Türkiye'yi Türk asıllı futbolcularla yıkacağız*" söylemleri ise Cumhuriyet gazetesi tarafından kullanılarak, Türk Milli Takım'ının '*haklı galibiyeti*' ön plana çıkarılmıştır. Diğer taraftan, Türk asıllı futbolcu Hakan Yakın'ın annesi Emine Yakın'ın "*Oğlum Türkiye'ye gol atarsa sevinmem*" şeklindeki sözlerine de yer veren gazete, gurbetçi futbolculara karşı takınılan olumsuz ön yargıların kırılmaya uğramasına aracılık etmiştir. Özellikle gurbetçi futbolcuların milli takım seçme konusundaki tercihleri, yıllarca Türk halkı ve Türk basını tarafından eleştirilirken Emine Yakın'ın İsviçre-Türkiye maçı öncesinde bu şekilde bir değerlendirme yapması ise yıllarca oluşturulan düşmanlık algısının bir sonucudur. "*Ulusal takım, İsviçre'yi son dakika gölüyle yenip çeyrek finale göz kırptı*" alt metniyle verilen fotoğrafta ise milli futbolcu Semih Şentürk'ün attığı golden sonraki sevinç gösterişi resmedilmiş ve haber başlığıyla uyumlu bir fotoğraf kullanılmıştır.

İsviçre-Türkiye maçıyla ilgili yaptığı haberlere devam eden Cumhuriyet gazetesi, yine 12 Haziran tarihinde *“Basel’de Türk günü”* başlıklı bir haber yayımlayarak milliyetçi söylemlerini devam ettirmiştir. Haberin üst başlığında yer alan *“Taraftarlar maçın oynanacağı kenti kırmızı beyaza boyadı”* ifadelerini kullanan Cumhuriyet gazetesi, içerik kısmında ise 3 yıl önce oynanan ve çeşitli olayların yaşandığı Türkiye-İsviçre maçıyla ilgili arda alan bilgisine başvurmuş ve bu maçta olayların yaşanmamasını şans olarak değerlendirmiştir. Özellikle maçtan önce İsviçre basınının önceki yıllara vurgu yaparak gerginliği arttırdığının ifade edildiği haberde, Türk taraftarların tahriklere kapılmadığı ve örnek davranışlarla Türklere yakışır şekilde davrandıklarının altı çizilmiştir. Haberin her detayında Türklere ve Türklüğe göndermeler yapan gazete, maçın oynandığı günü *“Türk Günü”* ilan etmiş ve çeşitli ülkelerden gelen gurbetçi vatandaşların Milli Takım’ı yalnız bırakmadıklarını abartılı kelime öbekleriyle sık sık tekrar etmiştir. Özellikle kullanılan fotoğraflar aracılığı ile mevcut söylemini destekleyici nitelikte bir yayıncılık anlayışı benimseyen gazete, *“Taraftarlar İsviçre maçı öncesi sokakları karnaval alanına çevirdi”* alt metniyle de milliyetçiliği meşrulaştırmış ve haberin odak noktasına Türklük simgesi olan Türk Bayrağını yerleştirmiştir. Bu noktada haber-fotoğraf uyumuna bakıldığında, yüzlerini ay-yıldızla boyayan taraftarlar ve Basel sokaklarında Milli Takım’ı desteklemek için Türk Bayrağı açan insanlar aracılığı ile bütünlük sağlanmış ve gazete tarafından mevcut söylem, kullanılan fotoğraflar aracılığı ile desteklenmeye çalışılmıştır.

Türk Milli Takımı’nın İsviçre’yi mağlup etmesinin ardından gruptaki son maç Çek Cumhuriyeti’yle yapılmıştır. 15 Haziran tarihinde oynanan maçın Türkiye lehine 3-2 sonuçlanmasının ardından Cumhuriyet gazetesi, ilk sayfadan haberi okuyucularına duyurmuş ve *“Türkiye çeyrek finalde”* başlığını atmıştır. Maç hakkında kısa bir değerlendirme yapılırken, Cumhuriyet gazetesi iç sayfalarda *“Çılgın Türkler, geriye düşmelerine karşın yılmadı, 3 golle çeyrek finali kaptı”* üst başlığıyla başka bir haber yer almıştır. Maçtan sonra oyuncuların galibiyet sevincinin resmedildiği haberin detaylarında, Fatih Terim’in görüşlerine yer verilirken teknik adamın galibiyeti *“Türk insanına armağan ediyorum”* şeklindeki sözleri dikkat çekicidir. Hemen her maçta Türklük üzerine bir şeyler söyleyen Fatih Terim, bu maçın sonunda da Türk Milli Takımı ve Türk halkına övgü dolu sözler sarf etmiş ve milliyetçiliği yeniden üretmiştir.

Türk Milli Takımı'nın Çek Cumhuriyeti'ni 3-2 yendiği maçın yankıları birkaç gün daha sürerken, Cumhuriyet gazetesi tarafından *“Dünya Türkiye'yi konuşuyor”* başlıklı bir haber gazetenin ilk sayfasından verilmiştir. Avrupa basınında bazı gazetelerin Türkiye'nin galibiyetini okuyuculara duyurmasını abartılı bir haber başlığıyla sunan Cumhuriyet gazetesi, küçük bir haber metni aracılığı ile futbolu futbol olmaktan çıkarmış ve gazetelerin Türkiye hakkında yazdıklarını kelime kelime seçerek okuyucularına sunmuştur. Haberin detaylarında yer alan *“inanılmaz”, “muhteşem”, “olağanüstü”, “mucizevi”, “müthiş”* gibi sözcüklerle Avrupa gazetelerinin de mevcut söylemini pekiştiren Cumhuriyet ekibi, hem Türk milliyetçiliğinin yeniden üretilmesi ve meşrulaştırılmasına aracılık etmiş hem de futbola yüklediği anlamlarla futbol olgusunun zihinsel olarak dönüşüme uğramasına öncülük etmiştir. Aynı haberin iç sayfalardaki devamında ise *“Bu Türkler çıldırmış olmalı”* başlığını kullanan gazete, yine Avrupa basının Türk Milli Takımı hakkındaki görüşlerine yer vermiştir. Söz konusu haberin hem gazetenin ilk sayfasında hem de iç sayfalarda yayımlanmasının sebebi ise Türk Milli Takımı'nın ve Türklerin çok sık bir şekilde olumlanmasıdır. Gazetenin kullandığı fotoğraflara bakıldığında ise, yine haber metniyle uyumlu fotoğrafların kullanılmaya çalışıldığı gözlemlenmektedir. Almanya'dan Erzurum'a kadar her yerde Türk Bayraklarının dalgalanması, gazete açısından mevcut söylemin de kanıtı niteliğindedir. Nitekim dünyanın Türkleri konuşması abartılı bir söylem değil, aksine haklı ve meşru bir galibiyetin sonucudur.

2.2.2. Çeyrek ve Yarı Final Maçları

Çek Cumhuriyeti'ni yenerek çeyrek finale çıkan Türk Milli Takım'ının rakibi Hırvatistan olmuştur. 20 Haziran tarihinde oynanan karşılaşmada rakibini penaltı atışları sonrası 4-2 yenerek yarı finale kalan milli takım, dikkatleri daha fazla üzerine çekmiş ve galibiyetten hemen sonra Cumhuriyet gazetesi de manşetten *“Türkiye coştı”* başlıklı bir haber yayımlamıştır. *“Ulusal takım Hırvatistan'ı penaltılarda 4-2 yenerek yarı finale yükseldi”* üst başlığıyla verilen haberin detaylarında, maçla ilgili anekdotlar yer alırken Türk Milli Takım'ın tarihinde ilk kez yarı finale çıktığı yazılmıştır. Penaltı atışları sonrası Hırvat taraftarların Türk seyircilere saldırdığını da okuyucularına duyuran gazete, ötekileştirme pratiklerini kullanarak biz ve onlar ayrımına dayalı bir habercilik anlayışı benimsemiştir. Haber metninin geneliyle uyumsuz olan bu bilginin

paylaşılması, gazete tarafından bilinçli ve tasarlanmış bir düşünme biçiminin de varlığını bizlere göstermektedir. Hırvat taraftarların alınan haklı galibiyetin önüne geçmeye çalıştıklarını ima eden Cumhuriyet gazetesi, toplumdaki nefret algısının da pekişmesine öncülük etmiş ve Hırvat taraftarları “*holigan*”, “*maganda*”, “*barbar*” şeklinde sunarak ötekileştirme pratiklerini hayata geçirmiştir. Haberde iki fotoğraf kullanan gazete, metinle uyumlu görüntülerle bütünlüğü sağlamıştır. İlk fotoğrafta milli futbolcuların galibiyet sevinçleri kullanılırken, ikinci fotoğrafta ise yüzünü ay-yıldızla boyayan ve milli takım formasını giyen bir fanatik taraftar kullanılmıştır.

Hırvatistan’ı penaltı atışları sonrası 4-2 yenen Türk Milli Takımı’yla ilgili yaptığı haberlere devam eden Cumhuriyet gazetesi, 21 Haziran tarihinde “*Tarih böyle yazılır*” başlığını atmıştır. “*Çılgın Türkler, Hırvatistan’ı penaltılarla geçip son dörde kalarak Almanya’nın rakibi oldu*” üst başlığıyla verilen haberde, “tarihi yeniden yazan” Türk Milli Takımı için övgü dolu sözler sarf edilirken, yine milli takımın bugüne dek şampiyona’daki en iyi maçını oynadığı ifade edilmiştir. Yine maçla ilgili değerlendirmeler haberin ana temasını oluştururken, bugüne kadar Hırvatistan’ı yenememiş olmanın üzüntüsü yerini “*Tarih böyle yazılır*” şeklindeki abartılı bir sevince bırakmıştır. Futbolun bir savaş olgusu gibi sunulduğu haberde, milli takım’ın Hırvatistan karşısındaki performansı “*kanat akınları*”, “*hücumlar*” ve “*diri/güçlü futbolcu/askerler*” şeklinde tanımlanmış ve futbola yüklenen anlam da şekilsel olarak değişikliğe uğramıştır. Öte yandan futbolcuların galibiyet sevincinin resmedildiği bir fotoğrafı kullanan gazete, mevcut haberi bütünlük içerisinde sunmuştur.

Hırvatistan galibiyeti sonrası yayınlarına ara vermeden devam eden Cumhuriyet gazetesi, 22 Haziran tarihinde ise “*Ay-Yıldızlılar dünyayı yine şaşırttı*” başlığını atarak Avrupa basınının Türk Milli Takımı hakkında yaptığı haberleri sayfasına taşımıştır. Özellikle Alman Bild gazetesinin ötekileştirme pratiklerini kullanarak Türk Milli Takımı’yla ilgili yazdığı “*Biz, Türklere karşı*” haberi, Cumhuriyet gazetesi tarafından kullanılarak hem ötekileştirme pratikleri hem de milliyetçi söylem bu şekilde yeniden açığa çıkmıştır. Diğer taraftan Avrupa’nın farklı yayın organlarının haberlerini de sayfalarına taşıyan Cumhuriyet ekibi; futbolcuların “*kahraman*”, gösterilen performansın ise “*mucize*” olarak değerlendirildiği bölümleri kullanarak Türklerin ve Türklüğün olumlanmasını ilk sayfadan vermiştir. Haberin ara başlığı altında ise konunun başka bir yöne çekildiği gözlemlenirken, “*Sevinmeyi beceremedik*” şeklinde

bir ifade kullanılmıştır. Hırvatistan'ı mağlup ederek yarı finale çıkan Türk Milli Takımı'nın tüm yurttaşları sevince boğduğunu yazan gazete, yurt genelinde ise yaşanan yaralanmalarla ilgili yorum yapmayı ihmal etmemiştir. Galibiyet sevincini silahlarla kutlayanları “*maganda*” olarak tanımlayan gazete, yine aynı kişilerin onlarca vatandaşın yaralanmasına neden olduğunu yazmıştır. Diğer taraftan bir vatandaşın eline Türk Bayrağı alarak galibiyet sevinci yaşadığı anı fotoğraflayan Cumhuriyet gazetesi, haber-fotoğraf uyumunu da bu şekilde sağlamıştır.

Hırvatistan'ı penaltı atışları sonrası eleyerek yarı finale çıkan Türkiye'nin rakibi bu kez Almanya olmuştur. Almanya Milli Takım Teknik Direktörü Jöachim Löw'ün milli takım hakkındaki değerlendirmeleri gazetenin 24 Haziran tarihli nüshasında yayımlanmıştır. “*Löw: Türkler tehlikeli bir takım*” başlığıyla verilen haberde, Jöachim Löw'ün oynanacak Almanya-Türkiye maçı için tedirgin olduğu ifade edilmiştir. Türk Milli Takımı'nın sık sık olumlandığı haberde Löw'ün demeçleri aracılığıyla da milli takımın ne kadar güçlü olduğu tekrarlanmış ve Alman teknik adamın yaşadığı tedirginlik, kullanılan bir fotoğrafla yüzüne yansımış ve haklı bir tedirginlik olarak sunulmuştur. Löw'ün gazetede yer alan “*Türkler çok hırslı ve iyi oynuyorlar, çok zorlu bir maç olacak. Türklerin ne yapacakları ise belli olmuyor ve bu yüzden tehlikeliler. Değişik pozisyonlarda oynuyorlar ve büyük morale sahipler. Bu maçta şansın yüzde 50, yüzde 50 olduğunu düşünüyorum*” şeklindeki sözleri ise gazete tarafından kalın puntolarla verilmiştir. Sürekli Türklük vurgusunun yapıldığı haberde, gazetenin böylesi bir strateji izlemesi ise tamamen bilinçli ve tasarlanmış bir ideolojik düşüncenin sonucudur.

Cumhuriyet gazetesinin 25 Haziran tarihli nüshasında ise Fatih Terim'in görüşlerine yer verilmiştir. “*Milyonları birleştirdik*” başlığıyla sunulan haberde, Türk Milli Takımı'nın birleştirici bir güç olduğunun altı çizilmiştir. “*Ulusal Takımlar Teknik Direktörü Fatih Terim, ‘İnsanlara dertlerini unutturduk’*” üst başlığıyla sunulan haberin içeriğinde, milli takım'ın başarısını “*mucizevi*” olarak görmenin büyük bir yanılğı olduğunun altı çizilmiş, ‘*inanç*’ ve ‘*azim*’ kavramları mevcut başarıyı tanımlamak için ön plana çıkarılmıştır. Fatih Terim tarafından şampiyona sürecinin değerlendirildiği haberde, yer alan ifadeler ise dikkat çekici niteliktedir. Oldukça uzun bir değerlendirme yapan Terim'e göre “*Esas mucize çeşitli dinden ve dilden insanların bir bayrak altında birleşerek büyük bir sevinç yaşaması. Onlara kısa bir süreliğine de*

olsa dertlerini unutturmak. Mucize ve şans diyenlere gülüyorum. Einstein, her şeyi mucize olarak görüp yaşayanlar ve hiçbir şeyin mucize eseri olmayacağına inananlar diye iki gruba ayırıyor insanları. Ben ikincisine inananlardayım. İnançlı, azim bir takım yarattık. Bizim futbolun dışında hayata dair verdiğimiz mesajlar da var. Kavgası, gürültüsü çok olan bir ülkeden geliyoruz. Ancak bizim buradaki başarımız Gazze'den Irak'a kadar birçok insanı aynı bayrak altında sevinmek üzere sokaklara döktü. Milyonlarca insana dertlerini geçici bir süre unutturduğumuz için mutluyuz" şeklindedir. Futbolun içinden gelen birisi olarak yine futbola yüklediği anlam bakımından Fatih Terim, verdiği mesajlarla ülke olarak futbola bakış açımızı da bu söylemler aracılığı ile açığa çıkarmıştır. Milli Takım açısından gelinen nokta ise tamamen hırsın ve azmin bir sonucudur. Bu bağlamda, futbolun birleştirici bir olgu olduğunu öne süren Terim'e göre, Ortadoğu topraklarında yaşayan halklar bile Türk Bayrağı altında bir araya gelmenin mutluluğunu yaşamaktadır. "Kavgası gürültüsü çok olan bir ülkeden geliyoruz" söyleminde ise tarihe göndermelerde bulun Fatih Terim, kazanılan milli maçların ülke içerisindeki karışıklıkları giderdiğine inanmakta ve Türk Milli Takımı'nın birleştirici bir güç olduğunu öne sürmektedir. Bu noktada verdiği mesajlarla milliyetçilik vurgusu yapan teknik adam, örtük bir şekilde de Türklüğü ön plana çıkarmış ve Türk olmakla gurur duyulması gerektiği mesajını vermiştir. Gazetenin kullandığı fotoğrafa bakıldığında Fatih Terim'in bir elini kaldırarak selam verdiği gözlemlenirken, aynı zamanda milli takım teknik direktörü olarak da tüm halklara kucak açabilecek kadar cömert bir medeniyetin temsilcisi olduğu imajı verilmiştir.

25 Haziran tarihinde Almanya-Türkiye arasında oynanan yarı final karşılaşmasında rakibine 3-2 yenilen Türk Milli Takımı, bu sonuçla şampiyonaya veda eden taraf olmuştur. 26 Haziran tarihinde ise gazetenin ilk sayfadan verdiği haber Milli Takım'a teşekkür niteliğindedir. "Alkışlar Türkiye'ye" başlığıyla verilen haberin içeriğinde, oynanan karşılaşmayı kazanan tarafın Türkiye olması gerektiği ifade edilmiştir. Şu ana kadar gelinen noktayı bir kez daha "mucizevi" olarak değerlendiren Cumhuriyet gazetesi bir taraftan da şampiyonadan elenmenin üzüntüsünü yaşamıştır. Gazete tarafından karşılaşmanın kaybedilmesi sadece Türk Milli Takımı'nın performansıyla ölçülmemiş, maçı yöneten hakemin de verdiği kararlarla sonuca etki ettiğinin altı çizilmiştir. Bu noktada alınan galibiyetler Türk Milli Takımı'na mal edilirken, yine alınan mağlubiyetlerde ise suçu 'ötekine' yükleme yoluna gidildiği

görülmüştür. Haberin kullanıldığı fotoğrafa bakıldığında, maç sonunda ağlayan Türk taraftarların resmedildiği gözlemlenmiş ve alınan mağlubiyetle hem hayal kırıklığı hem de gurur bir arada yaşanmıştır.

Yine gazetenin aynı gün iç sayfalardan verdiği haber, “*Başın öne eğilmesin*” şeklindedir. “*Bu kez olmadı, öne geçtik, geriye düştük, beraberliği sağladık, son dakika golüyle yıkıldık*” üst başlığıyla yayımlanan haber, gazete tarafından ajite edilmiş ve okuyucuların dikkati bu yolla habere çekilmeye çalışılmıştır. Büyük puntolarla yayımlanan haber başlığı ve kullanılan büyük boy bir fotoğraf dışında başka bir bilgiye yer vermeyen gazete, “*Ayhan maç sonrası adeta yıkıldı. Diğer futbolcular da gözyaşlarını tutamadı*” alt metniyle maç sonunda ağlayan bir futbolcunun fotoğrafını kullanmış ve okuyucularını duygusal yönden etkilemeye çalışmıştır. Aynı haberin altında yer alan “*Teşekkürler çocuklar*” başlıklı bir başka haber metninde ise Milli Takım oyuncularına şampiyonada gösterdikleri başarılı performanstan dolayı teşekkür edilmiş ve yaptığı kurtarışlarla diğer futbolcular gibi Milli Takım’ın yarı final oynamasına katkıda bulunan kaleci Rüştü Reçber’in de bir fotoğrafı kullanılmıştır.

2.3. HÜRRIYET GAZETESİ

2.3.1. Grup Maçları

Hürriyet gazetesinin 7 Haziran tarihli nüshasında, “*Rakipler Bizden Korksun*” başlıklı haber bulunmaktadır. Haberin içeriğinde; Milli Takım Teknik Direktörü Fatih Terim’in, Portekiz maçı öncesinde yaptığı; “*Finali hayal ediyor ve konuşuyoruz. Rakibimiz Portekiz ya da bir başka takım, kim olursa olsun, korkuyu onlara bırakıyorum.*” şeklindeki açıklamalarından söz edilmektedir. Haber başlığında, Fatih Terim’in, ‘*Rakipler Bizden Korksun*’ ifadesinin kullanılması, biz ve onlar ayrımına vurgu yapıldığını göstermektedir. Aynı zamanda ‘*Korksun*’ ifadesi bir başkaldırı niteliğinde olup, milliyetçi söylemi pekiştirmektedir. Haber başlığı, büyük harflerle kırmızı renkte ve ay yıldız simgesinin üzerinde verilerek milliyetçilik algısı güçlendirilmeye çalışılmıştır. Haberin hemen üzerinde yer alan, “*Viyana’ya Kadar Gidelim*” başlıklı haberde, Milli Takımın ilk maçında Portekiz ile karşılaşacağından söz edilmektedir. Diğer taraftan haber başlığında, geçmiş bir tarihe göndermede bulunulması milliyetçi söylemin derinleştirildiğini göstermektedir. Haberin üst başlığı

ise; *“Terim, Grubumuzun En Hırslı Ve En Teknik Orta Sahasına Sahibiz Dedi.”* şeklindedir.

Haberin, *“Tek Hedef Kazanmak”* ara başlığı altında; Fatih Terim’in, *“Finali hayal ediyor ve konuşuyoruz. Tekniğimizi ve fiziğimizi çok iyi kullanmalıyız. Ayaklarımızın yere basması için her türlü motivasyon yapıyoruz. Şu anda tek düşüncemiz ve final olarak gördüğümüz Portekiz maçını kazanmak. Euro 2004 ve 2006 Dünya Kupası’nda Türk Milli Takımı’nın olmaması bizleri kamçladı. Portekiz takımının en büyük kozu Cristiano Ronaldo’yu, Sabri Sarioğlu ile Hakan Balta’ya emanet ettim. Kimse çekinmesin, Sabri veya Hakan karşısında kim oynarsa görevini başarı ile tamamlayacak.”* şeklindeki sözlerinden bahsedilmektedir. *“Emre Yıldız Olacak”* ara başlığı altında ise; Fatih Terim’in, *“Fransa Ligi’nde gol atmak kolay değil bu yüzden hücumda Mevlüt tercihini yaptım. Mevlüt değişik bir oyuncu olduğu için kadroda, kanatlarda ve orta alandaki yardımlaşmada çok süratli. Emre Belözoğlu ise 2008 Avrupa Şampiyonası’nın gururu olacak, herkes onu alkışlayacak çünkü başarıya aç.”* şeklindeki açıklamasına yer verilmiştir. Haber fotoğraf uyumuna bakıldığında, Fatih Terim’in köşe yazarı İsmail Er ile birlikte poz vererek, elinde çiçeklerin bulunduğu ve tebessüm ettikleri bir fotoğrafı kullanan gazete haber bütünlüğünü bu şekilde sağlamıştır.

Gazetenin aynı nüshasında yer alan, *“En Çılgını Türkler”* başlıklı haber dikkat çekmektedir. Başlıkta *‘milli kimlik’*e vurgu yapılmakta ve üstünlük algısı oluşturulmaktadır. Haberin içeriğinde; İtalyan gazetesi LaGazzetta Dello Sport’un Avrupa Şampiyonası’ndaki on altı gazeteyi analiz ettiğinden ve Milli Takımın benimsenmemesinin büyük bir hata olacağını belirtmesinden söz edilmektedir.

Portekiz’le oynanan ilk maçta rakibine 2-0 mağlup olan Türk Milli Takımı gruptaki ikinci maçını ise İsviçre ile oynamıştır. Türkiye’nin aldığı 2-1’lik galibiyetin ardından Hürriyet gazetesi, 12 Haziran tarihli nüshasında *“Hesabı Kesti”* başlıklı bir haber yayımlanmıştır. Başlıkta kullanılan ifadelere bakıldığında, bir gövde gösterisi yapıldığını ve rakibin küçümsendiğini görmek mümkündür. Haberın üst başlığı ise; *“İsviçre’yi Euro 2008’den silen ay yıldızlılar, çeyrek final umudunu Çek maçına bıraktı.”* şeklindedir. Haberın içeriğinde, İsviçre-Türkiye maçının detayları verilmiştir.

Haber, Türkiye'nin attığı gollerin ve futbolcuların sevincinin gösterildiği fotoğraf ile birlikte verilerek desteklenmiştir.

13 Haziran tarihli nüshada ise, “*SUSAMIŞIZ*” başlıklı haber göze çarpmaktadır. Haberin içeriğinde, Portekiz yenilgisinden sonra İsviçre karşısında kazanılan zaferden söz edilmektedir. Haber başlığındaki, ‘*Susamışız*’ ifadesi galibiyete duyulan hırsın bir göstergesi olarak kullanılmıştır. Haberin, “*SABAHA KADAR KUTLAMA*” ara başlığı altında; Avrupa'nın birçok kentinde vatandaşların sabaha kadar Türk bayraklarıyla kutlama yaptıklarından bahsedilmektedir. “*ÇİN'DE COŞTULAR*” ara başlığı altında, olimpiyatlara katılan Çin'in Sincan Uygur Bölgesi'ndeki on milyon Uygur Türkü'nün sabah saat 05.00'e kadar Türkiye maçını seyrettiği ve galibiyeti kutladığı aktarılmıştır. “*PRİM 250 BİN EURO*” alt başlığı altında ise, Futbol Federasyonu'nun çeyrek final priminin futbolcu başına 250 bin Euro olduğunu açıklamasından bahsedilmektedir. Haber, futbolcuların birbirlerine sarılarak milli marşı söyledikleri bir fotoğraf ile birlikte verilerek birlik algısı oluşturulmaya çalışılmış ve haber başlığı desteklenmiştir.

İsviçre galibiyetinin ardından, Çek Cumhuriyeti ile karşılaşacak olan Türk Milli Takımı'yla ilgili haberlerine devam eden Hürriyet gazetesi, 15 Haziran tarihinde “*BUGÜN İÇİN DOĞDUNUZ*” başlıklı bir haber yayımlamıştır. Başlık büyük puntolarla kırmızı renkte ay yıldız simgesinin üzerinde verilerek milli kimlik ön plana çıkarılmıştır. Haberin içeriğinde, Milli Takım'ın Geneve Stadı'nda Çek Cumhuriyeti ile yapacağı maçtan söz edilmektedir. Haber başlığında kullanılan ifadeler, milliyetçiliğin beraberinde getirdiği etnosentrizmin ve hırsın bir göstergesidir. Haber, Milli Takım oyuncularının birbirleri ile kucaklaştıkları, Türk bayrağının ve Fatih Terim'in elleriyle ileriye işaret ederek yer aldığı bir fotoğraf ile birlikte verilerek kararlılık ve milli birlik izlenimi yaratılmaya çalışılmıştır.

Çek Cumhuriyeti-Türkiye maçının milli takım lehine 3-2 sonuçlanmasının ardından Hürriyet gazetesi, 16 Haziran tarihli nüshasında “*ALNINIZDAN ÖPÜYORUZ*” başlıklı bir haber yayımlamıştır. Haberin içeriğinde, Türkiye'nin Çek Cumhuriyetini yenerek Euro 2008'de çeyrek finale yükselmesinden söz edilmektedir. Haber başlığındaki ifadeden anlaşılacağı üzere galibiyetin bir zafere indirildiği ve futboldan yola çıkarak milli kimliğe dair anlamlar yüklendiği aşikârdır. Haberin, “*2-0 Yenilgiden Zafere*” alt başlığı altında, “*Viyana yolunda önümüzdeki tek engel Çek'ler. 34 ve 62'nci*

dakikalarda gelen iki gol umudumuzu tüketti. Artık yolun sonu dedik. Ama sahadaki kahramanlarımız aynı düşüncede değildi. “Kaybetsek bile onurumuzla kaybedelim” diyen millilerimiz, Çek kalesini ablukaya aldı.” şeklindeki milliyetçiliğin ırksal boyutlarını sergileyen bir açıklama yer almaktadır. *“Viyana Yine Biz Geldik”* alt başlığı altında ise; *“Önce 75. dakikada Arda kapıyı açtı, Nihat umutları penaltıya bıraktı. Ama millilerimiz henüz son sözü söylememiştii. 90’da Nihat bir daha ağları buldu. O anda tüm Türkiye zafer sarhoşu oldu. Artık Viyana’dayız. Alnınızdan öpüyoruz çocuklar.”* şeklindeki ifadeler yer almaktadır. Haberde, Milli Takım oyuncularının sevinçten yere yattıkları ve üzerinde *“Türkiye Zafer Sarhoşu”* yazılı bir fotoğraf kullanılarak haberin içeriği tamamlanmıştır.

Gazetenin aynı nüshasında yer alan bir başka haber ise; *“MUHTEŞEM ŞAHLANDIK”* şeklindedir. Haberin, *“2-0 geriden geldik, inanılmazı başardık. Çeyrek finale yükseldik. Viyana kapısına dayandık.”* şeklindeki üst başlığında ve başlıkta kullanılan *‘Şahlandık’* ifadesinde de görüldüğü gibi abartılı metaforlar kullanılarak milli duygular pekiştirilmiş ve okuyucuya biz ve onlar çatışması empoze edilmeye çalışılmıştır. Haberin spotu, *“Çekler, Koller ve Plasil ile öne geçti. 75’ten sonra şahlandık. Tarih yazdık. Unutulmaz maçı Tuncay kalede tamamladı. Arda ve Nihat’ın 2 golü bizi Hırvatistan’ın rakibi yaptı.”* şeklindedir. *‘Tarih Yazdık’* niteliğinde bir ifadenin kullanılması, futbolun spordan ibaret olmadığını ve milli kimliklerin mücadele alanı olduğu izlenimini yaratmaktadır. Milli Takım oyuncularının galibiyetin sevincini yaşadıkları bir fotoğraf ile birlikte verilerek haberin içeriği desteklenmiştir. Haberin *“Tarih Böyle Yazılır”* ara başlığı altında, Fatih Terim’in; *“Herkes bu takımla gurur duymalı. Tarihe geçecek bir zafer elde ettik. Adım adım ilerliyoruz. Topu yere indirdiğimizde tehlikeli bir takım olduğumuzu gösterdik.”* şeklindeki sözlerine yer verilmiştir. Terim’in açıklamasında geçen; *“Tarihe geçecek zafer”* ve *“Tehlikeli takım”* ifadeleri milliyetçiliğin sınırsız boyutları olduğunu göstermektedir. Nitekim futbol üzerinden derinleştirilen etnik köken ve beraberinde açığa çıkan biz ve öteki kutuplaşması milliyetçiliğin pekiştirildiğinin bir göstergesidir. Futbolun zafere indirgenmesi ve karşı takıma karşı başkaldırı niteliğinde ifadelerin kullanılması etnosentrik bir tutumun dışı vurumu şeklindedir.

2.3.2. Çeyrek Final ve Yarı Final Maçları

Hürriyet gazetesinin 17 Haziran tarihli nüshasında, “MUCİZELER ZAMAN ALIR” başlıklı haber yer almaktadır. Haberin üst başlığı ise, “Fatih Terim, çeyrek finale çıkararak verdikleri sözü tutmanın mutluluğunu yaşadıklarını söyledi.” şeklindedir. “Çek Cumhuriyeti önünde hiçbir zaman pes etmediklerini belirten ay yıldızlı ekibimizin teknik patronu, ‘Burada mucizeler biraz zaman alıyor. Kaybetseydik darağaçları kurulabilirdi. Demek ki, biz darağaçlarını da yıkıp geçtik’ dedi.” şeklindeki spot ile verilen haberde, kazanılan maçın mucize olarak aksettirilmesi ve kaybetme ihtimalinin darağacı metaforuyla ifade edilmesi, milliyetçilik söyleminin futbol aracılığıyla meşrulaştırılma biçimidir. Aynı zamanda mucizelerin zaman aldığı yönünde bir algı oluşturulması, bir futbol takımının mucize yaratabilmesi için bir uğraşa ve zamana ihtiyaç duyduğunu ve bu bağlamda kazanılan maçın güçle doğrudan ilişkilendirilip yüceltilmesi gereken bir olgu olduğunu vurgulamaya çalışmaktadır. Haberde, Fatih Terim’in bir konuşma esnasında düşünceli durduğu bir fotoğrafı kullanılarak haber ile somut bir bağ kurulmuştur.

19 Haziran tarihli nüshada yer alan haber ise, “BU GÜÇ SENDE VAR” şeklindedir. Büyük puntolarla, kırmızı renkte ve ay yıldız simgesi üzerinde verilen başlık dikkat çekmektedir. Haberin, Milli Takım oyuncularının daire şeklini alıp birbirlerine kenetlendikleri bir fotoğraf kullanılarak verilmesi, soyut olan güç simgesini somutlaştırmakta ve haberin içeriğine katkı sağlamaktadır. “Hırvatistan, Çek Cumhuriyeti’nden daha güçlü bir takım değil. Kazandığımız maçların son 15 dakikasında gösterdiğimiz performansını tekrarlırsak kesinlikle hedefe ulaşırız. Yeter ki taşları yerli yerine koyalım.” şeklindeki spot ile verilen haber, başlıktan da anlaşılacağı üzere gazete, Milli Takım’ı yüreklendirme ve desteklemekten ziyade futbol sahasındaki mücadeleyi hırsla ve adeta yenilmezlik savaşına döndürerek milliyetçiliği körüklemektedir.

Hırvatistan-Türkiye arasındaki çeyrek final maçının oynanacağı 20 Haziran tarihinde Hürriyet gazetesi tarafından, “BUGÜN YENERİZ KİMSE TUTAMAZ” başlıklı bir haber yayımlanmıştır. “Milli Takımımız, bu akşam tarihin en önemli sınavlarından birine çıkıyor” şeklindeki spot ile verilen haber, maça yüklenen anlamın spordan ibaret olmadığını gözler önüne sermektedir. Maçın, ‘tarihin sınavı’ olarak değerlendirilmesi,

oynanacak karşılaşmanın sportif bir olgu olmaktan çıkarılıp milli bir güç olarak anlandırıldığı somut biçimidir. Buna ek olarak, gazetenin okuyucuda milli duyguları pekiştirip öteki'ne karşı oluşturulan düşman algısını da yerleştirmeye çalıştığını görmek mümkündür. Haberin yanındaki fotoğrafta, Milli Takım oyuncularının hırslı ve sevinçli oldukları bir kare kullanılarak haber desteklenmiştir. Fotoğrafın üzerinde yer alan, “21.45'te hayat duracak” şeklindeki ifade, gazetenin; maçı adeta yücelikle bağdaştırdığını ve maçın sonucunu kazanıp kaybetmekten ibaret olan bir spor olarak görmeyip, zafere indirgediğini göstermektedir

20 Haziran tarihinde Hırvatistan-Türkiye arasında yapılan karşılaşmanın Milli Takım lehine 4-2 sonuçlanmasının ardından, Hürriyet gazetesinin 21 Haziran tarihli nüshasındaki haber başlığı “AZ KALDI ORDAYIZ” şeklindedir. Büyük puntolarla verilen başlıkta kullanılan ifadeler, karşı takıma verilen gözdağı niteliğindedir. Haberde, Milli Takım oyuncularının galibiyet sevinçlerinin yansıtıldığı ve maçın skorunun yer aldığı bir fotoğraf kullanılarak içerik desteklenmiştir. Haberin spotu ise, “İngilizleri kupa dışına iten, Almanları grupta yenen Hırvatları Viyana'daki çeyrek finalde yendik. Rakibimiz Almanya.” şeklindedir. Hırvatların güçlü bir takım olduğunun belirtildiği spotta, böyle bir takımı yenmenin gururunun yaşandığı şeklindeki söylem örtük bir biçimde verilmiştir. Haberin, “Dünya Alkışladı” ara başlığı altında; “Çocuklarımızın başarısını dünya alkışladı. Amerikan ESPN televizyonu milli takımımız için, son dakikada yarattıkları heyecan nedeniyle, ‘Kardiyak (kalp krizi geçirten) Türkler’ dedi. Fransız televizyonu maçtan galibiyetle ayrılan Milli Takım oyuncularını “Geri dönüşüm kralları” şeklinde tanımlarken, Alman Bild gazetesi de Türkçe bir başlık atarak “Yüreğimiz Duracak” ifadelerini kullanmıştır. Avrupa basınının oynanan maçla ilgili yaptıkları değerlendirmeleri bu şekilde sayfalarına taşıyan Hürriyet gazetesi tarafından ‘dünyanın alkışlamasının’ vurgulanması, onaylanma ve takdir edilme dürtüsünün milliyetçi söylemlerde vücut bulmuş halidir.

Gazetenin aynı tarihli nüshasında yer alan bir başka haber, “VİYANA FATİHLERİ” şeklindedir. “Hırvatistan'ı penaltılarımızla dize getirdik, Avrupa Şampiyonası'nda ilk kez yarı finale adımızı yazdırdık” şeklinde bir üst başlık ile verilen haberde kullanılan ifadeler, öteki'ne karşı yapılan dışlamanın ve milliyetçiliğin sınırlarının olmadığını göstermektedir. Nitekim ‘dize getirdik’ ifadesi, futbol müsabakasını kazanmaktan ziyade; karşı takımı boyun eğdirme ve buyruğuna uyacak

hale getirme şeklindeki bir anlam niteliğindedir. *'Viyana Fatihleri'* başlığı ile tarihi öğelere vurgu yapılarak “biz/onlar” ayrımı derinleştirilmiş, milli ve kültürel kimlik politikaları meşrulaştırılmıştır. Haberde, üç tane fotoğraf kullanılmıştır. Birinci fotoğrafta; Milli Takım oyuncularının penaltı atışlarını beklediği bir kare, ikinci fotoğrafta; oyuncuların, penaltı vuruşlarının sevincini yaşadığı kare, üçüncü fotoğrafta ise maçın galibiyetinin gösterildiği kare kullanılarak haberle bütünlük sağlanmıştır.

Gazetenin 22 Haziran tarihli nüshasındaki, *“Bu Türkler bizi de paketleyebilir”* başlıklı haber dikkat çekmektedir. Haberin içeriğinde; Almanların Milli Takım'ın kazandığı maçlar sonucunda *“Türkler bizi de paketleyebilir. Ne yapacakları hiç belli olmuyor”* şeklindeki yorumlarından bahsedilmektedir. Dünya basınının kullandığı bu söylemi, *'Almanların gözü korktu'* ifadesiyle manşete taşıyan gazete, bizlik duygusuyla övünerek milli olguları ön plana çıkarmış ve oynanacak müsabakaya farklı anlamlar yüklemiştir. Gazetenin; Dünya basınının Milli Takım'ın farkına varmasını, bir güç simgesi haline getirerek sunarak milliyetçilik söylemini kuvvetlendirdiğini söylemek mümkündür. Haberde, her yaşta insanın yer aldığı ve yüzlerini Türk bayrağı simgesinde ve renginde boyadıkları bir fotoğraf kullanılarak birlik ve bütünlüğe vurgu yapılmıştır. Haberin, *“Dünya Bizi Konuşuyor”* ve *“Bunların Hepsi Deli”* ara başlığı altında; dünya basınının, Hırvatistan maçına yönelik kullandığı manşetler verilmiştir. Gazetenin; Fransa, L'equipe gazetesi: *“Türkiye Ne Çılgınlık”*, İspanya, Marca gazetesi: *“Mucizeye hepsi katılıyor. Bunların hepsi deli”*, İtalya, La Gazette Del Sud gazetesi: *“Bakalım Almanya Ne Yapacak”*, Danimarka, BerlingskeTidende gazetesi: *“Alevli delilik”* şeklindeki dünya basınının Türklere olumlu anlamlar atfettiği haberlere yer vermesi, etnik kimlik yoluyla duyurulmak istenen gücü ve milliyetçiliği meşrulaştırma pratikleridir.

Gazetenin 25 Haziran tarihli nüshasında, *“Berlin Titriyor”* başlıklı haber yer almaktadır. Haberin içeriğinde; Alman basınının, Türkiye ile oynayacağı maç ile ilgili haber ve yorumlara geniş yer verdiğinden bahsedilmektedir. *“BerlinerKurier gazetesi, Almanya'nın Türkiye'ye karşı oynayacağı karşılaşmanın 'yılın maçı' olduğunu ve çok çekişmeli geçeceğini ifade etti.”* şeklindeki spot ile verilen haberde, Milli Takım'ın korkulması gereken bir takım olduğu vurgulanmış ve *'Berlin Titriyor'* şeklindeki ifade ile de Almanya, Türkiye karşısında aciz ve zayıf gösterilerek, güçlü olanın Milli Takım olduğunun altı çizilmiştir. Haberde herhangi bir fotoğraf kullanılmamıştır.

Gazetenin 25 Haziran tarihli aynı nüshasındaki bir diğer haber ise, “*HAYDİ O GÜN BUGÜNDÜR*” şeklindedir. “*Ay yıldızlı futbolcularımız Almanya karşısına yeni bir tarih yazmak için çıkıyor*” üst başlığı ile verilen haber, Türk bayrağının simgesi olan ay yıldız üzerinde, Milli Takım oyuncularının galibiyet sonrası sevinçlerinin yansıtıldığı bir fotoğraf ile birlikte verilerek desteklenmiştir. Haberin başlığı ve üst başlığı incelendiğinde, gazetenin oynanacak maçı futbol olarak değil de milli kimliklerin çatıştığı/mücadele edildiği bir alan olarak görmesi, haberde milliyetçi unsurlara ne denli başvurduğunu ve işlediğini açığa çıkarmaktadır. Haberin spotu; “*Türkiye’de bu akşam hayat duracak. Avrupa Şampiyonası’nda harikalar yaratan Milliler büyük favori panzerler önünde yine zorlu bir savaş verecek. Almanları da dize getirirsek, Viyana vizesi bizim olacak.*” şeklindedir. Gazetenin; maçı savaşa indirgemesi ve Almanya’yı yenmek ifadesini kullanmak yerine ‘*Almanları dize getirmek*’ ifadesini kullanması, milliyetçiliğin irksal boyutlarını pekiştirdiğini göstermektedir.

26 Haziran tarihli nüshada yer alan haber başlığı ise, “*NE GECEYDİ AMA*” şeklindedir. “*Teşekkürler Milli Takım. Son dakika gollerıyla rakiplerini bir bir eleyen Türkiye, yarı finalin son dakikasında kalesinde gördüğü golle final biletini Almanya’ya kaptırdı. Baştan sona hâkim olduğumuz maçı 3-2 kaybederek kupaya veda ettik.*” Şeklindeki spot ile verilen haberde kullanılan dil göze çarpmaktadır. Gazete, Türkiye’nin maçı kaybetmesine rağmen, haberi milli duygularla işleyerek milliyetçiliğin getirdiği büyüklük ile mağlubiyeti farklı metaforlar kullanarak dile getirmiş ve maçın kaybedilmesine rağmen Türkiye’nin hala daha güçlü durduğunu göstermeye çalışmıştır. Oysaki Milli Takım’ın aldığı galibiyetler karşısında, karşı takıma karşı hoşgörüsüz bir dil kullanan ve ötekileştirmeye yol açan söylemler üreten gazete, Türkiye’nin yenilgisini bile yine nesnel bir bakış açıyla vermeyip milliyetçiliği pekiştirmiştir. Haberde, taraftarların yüzlerini Türk bayrağı şeklinde boyadıkları ve sevinçli oldukları gözlemlenen bir fotoğraf kullanılarak haberle bütünlük sağlanmıştır. Bunun yanı sıra kullanılan fotoğrafın kazanılan bir maç sonrası izlenimini yaratması, kaybetmenin hazmedilemediğinin ve bu durumun söylemsel olarak üstünün örtüldüğünün göstergesidir.

Gazetenin aynı tarihli nüshasında yer alan bir başka haber başlığı ise, “*GURURLUYUZ*” şeklindedir. Maçın kaybedilmesine rağmen, ‘*gururluyuz*’ ifadesinin kullanılması, gazetenin milli duygularla hareket ettiğinin ve küçük görülmeme dürtüsü

ile bir söylem oluşturduğunun göstergesidir. Haberin, *“Futbolu biz oynadık. Almanya’ya sahayı dar ettik. Ama sonunu getiremedik.”* şeklindeki üst başlığından da anlaşılacağı üzere, biz ve onlar üzerinden milliyetçilik pekiştirilmiş ve futbol bir spor dalı olmaktan çıkarılarak, kazanıldığında zafer ile taçlandırılan kaybedildiğinde ise etnik bir öfkeye ve mücadeleye indirgenen bir olgu olarak sunulmaya çalışılmıştır. Haberin spotu ise, *“9 eksiğe rağmen, Gönüllerin Şampiyonu, yarı finalde Avrupa’nın futbol devi karşısında ayakta alkışlandı, 86’da skoru eşitledi. Ama bu sefer 90’da biz yıkıldık. Euro 2008’e veda ettik. Teşekkürler size MİLLİ TAKIM...”* şeklindedir. Gazetenin, Almanya’yı *‘Avrupa’nın futbol devi’* olarak nitelendirmesi; maçın kaybedilmesine bir gerekçe sunarak mantığa bürünme yoluna gittiğinin, Milli Takım’ı *‘Gönüllerin Şampiyonu’* olarak betimlemesi ise, mağlubiyeti kabullenmeyip üstünü örttüğünün somut halidir. Haberde, Milli Takım oyuncularının yenilgi sonrası hüzünlü oldukları bir fotoğraf kullanılmıştır.

Hürriyet gazetesinin 27 Haziran tarihli nüshasında yer alan, *“EVE ŞANLI DÖNÜŞ”* başlıklı haber dikkat çekmektedir. *“Avrupa Futbol Şampiyonası’nda yarı finalde Almanya’ya elenen gönüllerin şampiyonu millilerimizi İstanbul’da bağrımıza bastık. Dünya Türkiye’nin başarısını konuşuyor.”* şeklindeki spot ile verilen haber incelendiğinde, gazetenin yenilgiyi bile *‘Şanlı Dönüş’* olarak belirtmesi ve bu aşamaya kadar gelmenin başarı olduğunu ön plana çıkararak mağlubiyeti arka plana itmesi, milli kimlik dokularını hafife alınmayacak şekilde işlediğini açığa çıkarmaktadır. Haberde, taraftarların ellerinde Türk bayrakları ile Milli Takım oyuncularını karşıladıkları bir fotoğraf kullanılarak bütünlük sağlanmıştır. Haberin, *“İmparatorun Askerleri”* alt başlığının altı; *“Havaalanında; ‘Türkiye sizinle gurur duyuyor’, ‘İşte imparatorun askerleri’ tezahüratları eşliğinde üstü açık otobüse binen milli takım oyuncularımıza Taksim’e kadar yüzlerce araçlık konvoy eşlik etti.”* şeklinde doldurulmuştur. Gazetenin, haber başlığında; *‘İmparatorun Askerleri’* tezahüratını kullanması, Milli Takım’a bir futbol takımı olmaktan öte milliyetçi dürtülerden yola çıkarak yücelik barındıran bir anlam atfettiğini açıkça ortaya koymaktadır. *“DÜNYA SİZİ ALKIŞLIYOR: SİZ SÜPERDİNİZ”* alt başlığı altında ise; *“Alman gazeteleri Türkçe başlıklarla verdikleri haberlerde, ‘Başınız dik olsun, siz süperdiniz. Biz kazandık ama gurur Türkiye’nin’ yorumlarını yaparken Avrupa’nın önde gelen diğer yayın organları da millilerimizden övgüyle söz etti.”* şeklindeki ifadeler aktarılmıştır. Mağlup olunan Almanya’nın bile

Milli Takım'dan övgü dolu sözlerle bahsetmesini, gazetenin *'Dünya Sizi Alkışlıyor'* başlığı ile sunması milliyetçilik pratiklerinin pekiştirildiğinin bir göstergesidir.

Gazetenin aynı tarihli nüshasında yer alan bir başka haber ise, *"Hoşgeldiniz Şampiyonlar"* şeklindedir. Haberin spotu, *"Ay yıldızlı Milli Takım, dün yurda döndü. İstanbul Atatürk Havalimanı'nda 'imparatorun askerleri' tezahüratları arasında gerçek birer kahraman gibi karşılanan milliler, kaybettikleri final biletinin üzüntüsüyle, Türkiye'nin kendilerini bağına bastığı bu görüntülerin gururunu bir arada yaşadılar. Almanya maçının ilk golünü atan Uğur Boral, şu sözlerle arkadaşlarının da hislerine ortak oldu: Demek kupayı getirsek yer yerinden oynayacaktı."* şeklindedir. Maçın kaybedilmesine rağmen gazetenin, *'Hoşgeldiniz Şampiyonlar'* şeklinde bir başlık kullanması, bir maçın kazanılsa da kaybedilse de birlik ve bütünlük içinde kalılabildiğine işaret ediyor gibi görünse de, milliyetçi dokularla oluşturulan bir söylemden ibarettir. Futbolun spor alanı olarak görülmediği, milliyetçiliğin meşrulaştırıldığı alanlardan biri olduğu açıktır. Yazılı basın organı olan gazetelerin de milliyetçiliği yeniden üretmede aracı rolü üstlendikleri aşikârdır. Hürriyet gazetesi de bu bağlamda, kullandığı haber başlığı ve içeriğiyle futbol sahasında milliyetçiliği kanıksadığını göstermektedir. Haber, Milli Takım oyuncusu Uğur Boral'ın elinde çiçeklerle gazetecilerle konuştuğu, küçük bir fotoğraf ile birlikte verilerek desteklenmiştir.

Haberin hemen altında, *"Galip Sayılır Bu Oyunla Mağlup"* başlıklı haber bulunmaktadır. *"Türkiye Milli Takımı'nın muhteşem oyununa rağmen, Alman Milli Takımı'na talihsiz 3-2 yenilmemizin yankıları tüm dünyada sürüyor. Alman basını ve otoriteleri de dâhil, tüm dünya Türkiye'nin baştan sona son derece etkili ve güzel bir oyun sergilediği maçta yenilmesini 'talihsizlik' olarak gösterdi. Alman gazetelerinin, 'Başımızı dik tutun. Galibiyeti hak ettiniz' başlığıyla övdüğü ay yıldızlılar, Türkiye'nin gururu oldular."* şeklindeki spot ile verilen haberde kullanılan ifadeler, yenilgiyi örtüp biz'e vurgu yaparak milli duyguları kabartma eğilimindedir. Gazetenin haberi, *'Hoşgeldiniz Şampiyonlar'* başlıklı haber ile birlikte vermesi milliyetçiliği pekiştirdiğini göstermektedir. Haberde Türk bayrağını tutan tarafların bulunduğu bir fotoğraf kullanılmıştır.

Gazetenin aynı tarihli nüshasında yer alan, “*DÜNYA BİZİ ALKIŞLIYOR*” başlıklı haber dikkat çekmektedir. Haberin üst başlığı ise, “*Euro 2008’de aldığımız sonuçlar ve oynadığımız futbolla herkesi büyüledik*” şeklindedir. Haber başlığında kullanılan ifadelerde görüldüğü gibi gazete, takdir edilme duygusuyla hareket edip milliyetçiliği vurgulamıştır. Üst başlıkta kullanılan, ‘*Büyüledik*’ ifadesi ile futbola ilişkin abartılı metaforlar kullanılarak yenilgiden çok fazla söz etmeyip kazanılan maçlara dikkat çekilmeye çalışılmıştır. Haberin içeriğinde; “*Avrupa Futbol Şampiyonası’nda üstün oynadığı maçta Almanya’ya son dakika golüyle 3-2 yenilen A Milli Futbol Takımımız dünyanın dilinde. Avrupa basını, ay yıldızlarımızın elenmeyi hak etmeyen bir futbol oynadığını belirtirken, Alman gazeteleri Türkçe başlıklarla millilerden övgüyle söz etti.*” şeklindeki ifadeler aktarılmıştır. Haber, Milli Takım oyuncularının kendilerini alkışladıkları bir fotoğraf ile birlikte verilerek desteklenmiştir. Haberin devamında ise dünya basınının Türkiye hakkındaki yorumlarına yer verilmiştir. Başlıklar şu şekildedir:

Almanya Basını;

- Hamburger Morgenpost: “*Başınız dik olsun, siz yine süperdiniz. Biz kazandık ama gurur Türkiye’nin.*”
- KölnerExpres: “*Affedersiniz Türkler. Siz daha iyiydiniz ama biz kazandık.*”
- Bild: “*İnanamıyoruz finaldeyiz. Öldük öldük dirildik.*”
- N-TV: “*Yatıp kalkıp Rüştü’ye dua edelim. Türk kaleci finale yükselmemizi sağladı.*”
- ARD: “*Tirimtirim titredik. Türkler sahanın hakimiydi.*”
- FFH: “*Futbol tanrısı Almanya tarafındaydı. Türkiye daha iyi takımdı.*”
- BerlinerKurler: “*Almanya finalde. Güle güle cesur Türkler.*”

İtalya Basını;

- La GazzettadelloSport: “*Ay yıldızlılar 90. dakikada veda etti. Şampiyonadan başı dimdik çıktı.*”
- CorrieredelloSport: “*Almanya, Türkiye’yi taklit ederek son dakikada zafere ulaştı.*”
- Tuttosport: “*Şovu Türkler yaptı, maçı Almanlar kazandı. Türkiye dördüncü mucizeye ramak kala pes etti.*”

- La Repubblica: *“Türkiye elendi ama bu turnuvaya damgasını vuran Terim ve oyuncularındı.”*
- RAI 1 TV: *“Türkiye iz bırakarak hayranlık yaratarak, kişilik aşılayarak veda etti. Burada mucize yok, şans yok alın teri var.”*

İngiltere Basını;

- TheIndependent: *“Lahm’in son sözü, Türkiye’nin asla vazgeçmeyen kahramanlarını finalden etti. Göz kamaştırın taraf Türkiye’ydi.”*
- The Times: *“Öldürülmesi için kalbine bir kazık saplanması ya da gümüş bir kurşunla vurulması gereken filmlerdeki canavarlar gibi Türkiye’yi elemek için de özel bir şey gerekti.”*
- The Sun: *“Parlak turnuvaya yıldız ekleyen Türkler bu kez başaramadı.”*

Fransa Basını;

- L’Equipe: *“Türkler Muhteşemdi.”*
- Le Figaro: *“Fatih Terim’in oyuncuları, başı dik turnuvayı kapattı.”*
- Liberation: *“Türk oyuncular bir kez daha kahraman gibi oynadılar.”*

Macaristan Basını;

- Nemzetispor: *“Yine mucize ama bu seferki başka.”*
- M-1 TV: *“Türkiye futbolun bütün güzelliklerini sergiledi ama elendi.”*

Hürriyet gazetesi haberde, dünya basınının Milli Takım’ı olumlayan değerlendirmelerine önemli oranda yer vererek milliyetçiliği yeniden üretmiş ve futbol üzerinden öteki ayrımını meşrulaştırmıştır.

SONUÇ

Kitlesel anlamda dünyanın en büyük sportif faaliyeti olan ve milyonları peşinden sürükleyen popüler futbol olgusu, tüketim kültürünün önemli alanlarından birini oluştururken aynı zamanda sürekli bir değişim ve dönüşüm yaşamaktadır. Futbolu sportif bir olgu olmaktan çıkararak ve mevcut güç ilişkilerinin yeniden şekillenmesini sağlayan taraftarlık ve aidiyet duygusu, futbola yüklenen anlamları değiştirirken mevcut ideolojilerin de yeniden üretilmesine aracılık etmektedir.

Çağımızın siyasi bir gerçeği olan ve hayatımızın her alanına sızan milliyetçilik ideolojisi, kolektif aidiyet bilincine vurgu yaptığı gibi kendisine futbolda da hatırı sayılır bir yer edinmiştir. Milliyetçiliğin futbolla bu şekilde iç içe geçmişliği ise her iki olgunun da anlam dünyasındaki zenginliğinden kaynaklanmaktadır. “Kitle ruhunu bir parçası yapıp ondan beslenen, düşmanlık esasına dayanan, düşünceden çok duygusal dünya üzerine yaptığı göndermelerle kapladığı alanı genişleten milliyetçilik, kendisi için en uygun zeminlerden birini, üzerinden metafor kurmaya çok elverişli futbol dünyasında bulur. Zira milliyetçilik bağlamında ‘biz’e karşı ‘onlar/düşmanlar/ötekiler’ ikiliğinin kurulmasında, kapsayıcı ve birleştirici niteliği itibariyle futboldan yararlanmak oldukça kolaydır” (Koçak, 2015). Bu anlamda sadece sportif bir olgu olarak görülmemeyen futbol; milliyetçilik, güç ilişkileri, hegemonik söylemler, erkeklik/erillik ve ötekilik gibi pratiklerle birlikte anlamlandırılan bir oyun haline dönüşmüştür.

Futbol, milliyetçilik ve medya ilişkisini ortaya koymak amacıyla hazırlanan bu tezde ilk olarak, milliyetçilik nosyonuna genel bir bakış atılmış ve farklı yaklaşımlar ekseninde milliyetçiliğe yüklenen anlamlar ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Milletlerin eski çağlardan beri var olduğunu savunan kuramcılarla birlikte yine milletlerin modern dünyanın inşasıyla şekillendiğini öne süren düşünürlerin görüşlerine ek olarak denilebilir ki; milletleri anlamak için onları, geniş bir zaman dilimi içerisinde ele almak gerekir; çünkü milletlerin varlığı ancak bu şekilde anlaşılabilir. Bu bağlamda çalışmanın ilerleyen bölümlerinde, milliyetçiliğin söylemsel pratikler yoluyla nasıl bir temsil biçimi yarattığı ve ideolojik olarak milliyetçi yakınlaşmaları ya da kutuplaşmaları ne derece etkilediği irdelenmeye çalışılmıştır.

Diğer taraftan günümüzdeki milliyetçilik ve medya ilişkisinin görüngülerine bakıldığında, bu iki olgu arasındaki ilişki; salt bir kalıba indirgenemeyecek kadar karmaşık bir yapıya sahiptir. Özellikle medya açısından bir değerlendirme yapmak gerekirse, milliyetçilik pratiklerinin kitle iletişim araçlarıyla doğrudan veya dolaylı olarak yeniden üretildiği bir yapıdan söz etmek mümkündür. Medyanın dolaşıma soktuğu milliyetçi söylemler, öteki üzerinden tanımlanırken iktidarın ideolojik taşıyıcısı olan aktörler/özneler ise toplumsal yaşam içerisinde ötekiler üzerinden mevcut ideolojilerine meşruiyet kazandırır. Tam da bu noktada medyanın dolaşıma soktuğu milliyetçi söylemler, belirli kalıp yargıların oluşmasına zemin hazırlarken egemen iktidarın söylemi dışında kalan kesimler ise çoğunlukla dışlanarak yok sayılmaktadır. Tüm bunların ışığında futbol medyasındaki duruma bakıldığında, yine ötekiler üzerinden inşa edilen bir yapının varlığından söz etmek mümkündür. Futbol medyasının milliyetçi, cinsiyetçi (eril) ve şiddet yüklü söylemleri; gazetelerin ve spor programlarının vazgeçilmezleri arasında yer alırken, belirli ön kabuller ve ekonomi politik kaygıların etkisiyle futbola atfedilen anlamlar zihinsel olarak dönüşüme uğrar ve kitleler arasındaki sindirilmiş duyguların da ortaya çıkarılmasına zemin hazırlar.

Çalışmanın İkinci bölümde futbolun milliyetçilik olgusuyla eklenmesinin bir sonucu olarak, yeniden üretilen ve dolaşıma sokulan milliyetçi söylemlerin gazeteler aracılığı ile nasıl ortaya çıktığı irdelenmiştir. Bu bağlamda Türk Milli Futbol Takımı'nın katılma hakkı elde ettiği 2008 Avrupa Futbol Şampiyonası'ndaki performansının Milliyet, Cumhuriyet ve Hürriyet gazetelerindeki haber sunumlarına nasıl yansıdığı söylemsel olarak çözümlenmeye çalışılmıştır. Hayali topluluklar olan milletlerin temsilcisi niteliğindeki sporcular, Hobsbawm'ın da söylediği gibi on bir kişilik takımlarda daha gerçekçi bir konuma indirgenerek simgesel anlamlar kazanırken, sporun/futbolun milli duyguları aşılamadaki benzersiz ölçüde etkili bir aracı olması ise milletlerin kendilerini ispatlama çabalarının bir sonucudur (Hobsbawm, 2014:171). Bu bağlamda tüketim kültürünün önemli alanlarından birini oluşturan futbol, içerdiği anlamsal zenginliğin bir sonucu olarak milliyetçi söylemlerin de yeniden ve yeniden üretilerek dolaşıma sokulmasına neden olmaktadır. Özellikle uluslararası karşılaşmalar, milli kimliklerin inşasına önemli oranda katkıda bulunurken yapılan tezahüratlar, bestelenen marşlar ve özellikle medya aracılığı ile dolaşıma sokulan 'savaşçı/asker/mücadele/diriliş/zafer' gibi söylemler, metafor kurmaya müsait bir alan

olan futbol içerisinde kendisine yer bularak ötekinin varlığını meşrulaştırırken, biz ve onlar kutuplaşmasını da derinleştirmektedir.

Bu çalışmada Türk Milli Takımı'nın katılma hakkı elde ettiği 2008 Avrupa Futbol Şampiyonası'ndaki serüveni, ulusal basında çıkan günlük gazeteler olan Milliyet, Cumhuriyet ve Hürriyet üzerinden incelenerek, mevcut gazetelerin haber metinleri aracılığıyla söylemsel benzerlikleri ve farklılıkları ortaya konulmaya çalışılmıştır. Söz konusu ülke içi maçlar ve uluslararası karşılaşmalar olunca gazetelerin milliyetçiliği yeniden ürettiği varsayımından hareketle hazırlanan bu tezde, ötekileştirme pratiklerinin futbol karşılaşmaları aracılığıyla dolaşıma sokulduğu elde edilen bulgular arasındadır. Gazetelerle ilgili genel bir değerlendirme yapmak gerekirse;

Ulusal, popüler ve milliyetçi bir söyleme sahip olduğu düşünülen Milliyet gazetesindeki haberler incelendiğinde; Milli Takım'ın katılma hakkı elde ettiği şampiyona boyunca gazetede, Türk Milli Takımı'na ve yaptığı karşılaşmalara yoğun bir ilgi gösterilmiştir. Maç öncesi ve maç sonrasındaki söylemsel farklılıklar, alınan galibiyet veya mağlubiyetlere göre değişkenlik gösterirken; abartılı metaforlar aracılığıyla Milli Takım'a ve sergilenen performansa sürekli çeşitli anlamlar yüklenmiştir. Gazete haberlerinde üretilen milliyetçi söylemlerin yanı sıra köşe yazıları aracılığıyla da sık sık etnik köken vurgusu yapılmış ve milli kimliğin inşası kolaylaşmıştır. Bu anlamda köşe yazılarından haber metinlerine ve reklamlara kadar bütünlük arz eden bir milliyetçilik yapısından söz etmek yanlış olmayacaktır. Ülke içi karşılaşmalarda daha çok eril ve askeri bir dilin kullanımı söz konusu iken, uluslararası karşılaşmalarda milli kimlik, ötekilik ve şovenist söylemlerin Milliyet gazetesinde açığa çıkması elde edilen bulgular arasındadır.

Türklük vurgusunun sık sık yapıldığı Milliyet gazetesinde, elde edilen galibiyetler sonrası milliyetçilik zirve yaparken yine alınan mağlubiyetlerle birlikte tarihsel olaylara vurgu yapılmış ve Türklerin ne kadar mücadeleci bir ruha sahip oldukları, aktörlerin söylemleri aracılığıyla gazete tarafından ön plana çıkarılmıştır. Özellikle kazanılan maçlarda abartılı metaforlar aracılığıyla Milli Takım göklere çıkarılmış ve mevcut söylemler 'aşağılama' boyutuna varacak kadar gazete sayfalarında yer almıştır. Bu anlamda Milli Takım'ın şampiyonaya katılmasını fırsat bilen gazete, milliyetçi söylemlerine ara vermeden devam etmiş ve Milli Takım aracılığıyla mevcut

ideolojisini meşrulaştırma yoluna gitmiştir. Diğer taraftan şampiyona boyunca aldığı reklamlarla sayfalarını süsleyen Milliyet gazetesi, yine reklamlar aracılığı ile Milli Takım üzerinden hem milliyetçiliği yeniden kurgulamış hem de sık sık erkeklik vurgusu yaparak futbolun sadece futbol olmadığını örtük imalar yoluyla defalarca dile getirmiştir.

Ulusal bir gazete olan ve görüş itibariyle sol ağırlıklı bir çizgide ilerleyen Cumhuriyet gazetesindeki haberler incelendiğinde, milliyetçi söylemlerin genel olarak haber başlıklarıyla sınırlı kaldığı gözlemlenmiştir. Haber içeriklerinde abartılı kelime öbeklerinin kullanılmadığı göze çarparken karşılaşmalar hakkında genel bilgiler verilmiştir. Türk Milli Futbol Takımı, sürekli “Ulusal Takım” olarak adlandırılmıştır. Gazetenin ‘Milli Takım’ kavramı yerine ‘Ulusal Takım’ olarak adlandırılmasının nedeni, ideolojik bir tutumun göstergesidir. ‘Millet’ ve ‘Milli’ kavramları daha çok dini bir boyuta gönderme yaparken ‘Ulusal’ kavramı içerisinde seküler bir yapıya vurgu yapmaktadır. Turnuvanın başladığı 7 Haziran tarihinde Milli Takım’la ilgili haberlerin yer aldığı özel bir ek çıkaran Cumhuriyet ekibi, özellikle alınan galibiyetler sonrası kullandığı fotoğraflar ve attığı başlıklarla, milli kimliğin yeniden tasarlanmasına zemin hazırlarken, ulusal birlik ve beraberliği ön plana çıkaran mesajlar vermeyi de ihmal etmemiştir.

Kullandığı dil ve söylemler aracılığıyla örtük bir şekilde ötekileştirme pratiklerini uygulayan Cumhuriyet gazetesinin tarafsız kalma çabası ise ‘göstermelik’ bir hale bürünürken; haber başlıkları içerisine sıkıştırılmış milliyetçi söylemler, bu iddianın temel dayanağını oluşturmaktadır. Bu bağlamda mevcut ideolojisiyle örtüşen yayınlar yapan gazete, çalışmanın varsayımını da destekleyecek nitelikte enformasyon sağlamıştır. Diğer taraftan, Milliyet gazetesi gibi Cumhuriyet gazetesi de 2008 Avrupa Futbol Şampiyonası boyunca aldığı reklamlarla, milliyetçiliği; sadece haber metinlerinin içerisine yerleştirmekle kalmayıp aynı zamanda doğallaştırılmış bir olgu şeklinde sunarak milliyetçi söylemlerini gündelik hayatın birer rutini şeklinde okuyucularına sunmuş ve bu durumun okuyucu/izleyici tarafından kanıksanmasına neden olmuştur.

Yine popüler ve günlük bir gazete olan Hürriyet’in 2008 Avrupa Futbol Şampiyonası ile ilgili haberleri incelendiğinde, gazete tarafından milliyetçi söyleme

sahip bir dil kullanıldığını görmek mümkündür. Kazanılan maçlar sonrası Türklüğe ve milli kimliğe ait dokular ön plana çıkarılırken, kaybedilen maçlardan sonra ise mağlubiyetin faturası rakip takıma veya maçın koşullarına kesilmiştir. Bu anlamda milliyetçilik dürtüsüyle hareket eden Hürriyet gazetesi, haber başlıkları ve haber içeriklerinde Türklüğü yüceltici ifadeler kullanırken rakip takımı ise kışkırtmaktan geri kalmamıştır. Türklüğün güç, şeref ve biriciklik gibi simgelerle inşa edildiği gazetede; etnik temelli bir milliyetçilik anlayışı göze çarparken dış basında Türk Milli Takımı'yla ilgili yapılan haberlerde, sürekli abartılı metaforlar kullanılmış ve Türklerin varlık sahası olan futbol aracılığıyla rakip takımlar 'öteki' olarak kurgulanmıştır.

Özellikle Milli Takım'ın aldığı galibiyetler sonrası milliyetçi söylemlerine hız kesmeden devam eden Hürriyet gazetesi, köşe yazarlarının söylemleri ve içerisinde milli unsurları barındıran çeşitli reklamlar aracılığıyla da milli kimliğin yeniden inşa edilmesine azımsanmayacak bir katkıda bulunmuştur. Bu anlamda etnisite ve milliyetçiliği birbirine eklemleyen gazete, yaptığı haberlerle biz ve onlar kutuplaşmasını derinleştirerek nefret söyleminin de üretilmesine aracılık etmiştir. Özetle, futbol maçları üzerinden kültürel ve milli kimlikleri sık sık ön plana çıkaran Hürriyet gazetesi, ötekileştirme pratiklerini yine futbol üzerinden pekiştirmiş ve meşrulaştırmıştır.

Tüm bunların ışığında; Milliyet, Cumhuriyet ve Hürriyet gazetelerinin 2008 Avrupa Futbol Şampiyonası'yla ilgili yaptığı haberler incelendiğinde, mevcut gazetelerin futbol maçları aracılığıyla milliyetçi söylemleri hızlı bir şekilde dolaşıma soktuğu elde edilen bulgular arasındadır. Özellikle uluslararası karşılaşmalarda; aşırı milliyetçi yayınlar yapılırken futbol maçlarına, gazeteler tarafından çok büyük anlamlar yüklenmiş ve haber metinlerinde abartılı kelime öbekleriyle milli kimliğin yeniden inşası kolaylaşmıştır. Bununla birlikte Türk Milli Futbol takımının aldığı galibiyetlerden sonra her üç gazetede de söylemsel olarak benzer stratejiler izlenmiş ve Türklük olgusu ön plana çıkarılarak etnik temelli milliyetçi söylemler, gazeteler tarafından sık sık dolaşıma sokulmuştur.

KAYNAKÇA

- Akıncı, A. (2014).“Milliyetçilik Kuramları”. *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 15(1), 131-150.
- Aktürk, Ş. (2006). “Etnik Kategori ve Milliyetçilik: Tek-Etnili, Çok-Etnili ve Gayri-Etnik Rejimler”. *Doğu Batı*, 9(38), 23-53.
- Alakel, M. (2011). *İlk Dönem Cumhuriyet Türkiye’si Ulus İnşası Sürecinde Milliyetçilik ve Sivil-Etnik İkilemine Dair Teorik Tartışmalar*. Gazi Akademik Bakış, 5(9).
- Alğan, T. C. ve Şensever, L. (Der.) (2010). *Ulusal Basında Nefret Suçları: 10 Yıl, 10 Örnek*. İstanbul: Sosyal Değişim Derneği.
- Alpay, Ş. (2005). “Türkiye’de Milliyetçiliğin Türleri”,Erişim Tarihi: 15.01.2016. http://www.zaman.com.tr/yazarlar/sahin-alpay/turkiye-de-milliyetciligin_turleri_158373.html.
- Anderson, B. (2014). *Hayali Cemaatler “Milliyetçiliğin Kökenleri ve Yayılması*. (Çev.: İskender Savaşır). İstanbul: Metis Yayınları.
- Arar, Y. B. ve Bilgin, N. (2010). “Gazetelerde Ötekileştirme Pratikleri: Türk Basını Üzerine Bir İnceleme”.*Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, Sayı:30.
- Atılğan, D. (2012). “Ulusalçılık Dersi”, Erişim Tarihi: 14.01.2016. http://www.ataturk.de/ulusalcilik_dersi.pdf .
- Atılğan, G. (2009). “Sosyalist Milliyetçilik Söylemi (Türkiye, 1961-1968): Temeller, Ayrılıklar”. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*,64(3), 1-26.
- Balibar ve Wallerstein (2013). *Irk, Ulus, Sınıf Belirsiz Kimlikler*. (Çev.: Nazlı Öktem). İstanbul: Metis Yayınları.
- Baloğlu, N. (ty). “İrkçilik”. *Köprü*, Erişim Tarihi: 20.01.2016, <http://www.koprudergisi.com/index.asp?Bolum=EskiSayilar&Goster=Yazi&YaziNo=246>
- Billig, M. (2002). *Banal Milliyetçilik*. (1. Basım). (Çev.: C. Şişkolar). İstanbul: Gelenek Yayıncılık.

- Bora, T. (2014). “Futbol Medyası da Sadece Futbol Medyası Değildir”, içinde, *Türkiye’de Futbol Fanatizmi ve Medya İlişkisi*. (Yay.Haz. A. Talimciler). İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Bora, T., Gökalp. E. (2010). “Futbolda Sıradan Milliyetçilik “İşte Böyle Böyle Türklüğümüz Yok Oluyor” içinde: *Sözde Masum Milliyetçilik*, (Yay.Haz.H. Millas). İstanbul: Kitap Yayınevi.
- Çarkoğlu, A.,& Kalaycıoğlu, E. (2014). *Türkiye’de ve Dünyada Milliyetçilik* [Nationalism in Turkeyandthe World].
- Ceylan, B. (2012). “Zamanın Tutsaklığında Milliyetçiliği Vareden Sadakat”. *Academia*, Erişim Tarihi: 11:15:2015, (http://www.academia.edu/3597273/Milliyet%C3%A7ilik_De%C4%9Ferlendirmesi)
- Coşar, S. (2011). “Kamusuzluğu Tahayyül Edebilmek: Türkiye’de Liberal Düşünce”, *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, (57), 117-137.
- Coşkun, V. (2014). “Liberalizm ve Türkiye”, Erişim Tarihi: 15.01.2016, <http://akademikperspektif.com/2014/11/28/liberalizm-ve-turkiye/>.
- Çelenk, S. (2010). “Ayrımcılık ve Medya”, *Televizyon Haberciliğinde Etik içinde*. Ankara: Fersa Matbaacılık, 211-228.
- Çetin, S. (2011). “Ulusalçılık Nedir?”Erişim Tarihi: 13.01.2016. <http://blog.milliyet.com.tr/ulusalcilik-nedir-/Blog/?BlogNo=321849>
- Çoban, B. (2007). “Medyanın Milliyetçi Söylemi: Medya,“Öteki” ve Şiddet”. *Uluslararası Medya ve Siyaset Sempozyumu: Ege Üniversitesi*, 551-562.
- Çoban, B. (2008). *Futbol ve Toplumsal Muhalefet*. İletişim Kuram Ve Araştırma Dergisi, (26), 59-88.
- Çoban, B., & Yanıkkaya, B. (2009). *Medya Milliyetçilik Şiddet*. İstanbul: Su Yayınları.
- Çoban, M. (2012). “Milliyetçilik Teorileri”.*Türk Yurdu Dergisi*, (295), 345-351.
- Denli, Ö. (2011). “Liberal Düşünce Topluluğu veya Bir Paradoks Olarak Siyaset Arayışı”. *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, (57), 175-197.

- Dinc, A. (2002). "Millet ve Milliyetçiliğin Doğuşu Üzerine Kuramsal Yaklaşımlar". Erişim Tarihi: 10.13.2016, <http://www.sorgulamazamani.com/tr/makale/toplum-ve-kultur/276/millet-ve-milliyetciligin-dogusu-uzerine-kuramsal-yaklasimlar/#.VrkTxfmLRMx>.
- Doğan, H. (2009). "Maskeli Beşler Irak ve Kurtlar Vadisi Irak Filmlerinde Görülen Milliyetçi Tarih Yazımı", içinde: *Medya Milliyetçilik Şiddet*, (Yay. Haz.:B. Çoban). İstanbul: Su Yayınları.
- Durur, E. K. (2011). "Milliyetçilik Söylemi ve Medya/Nationalism Discourseand Media". *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15(2) 35-50.
- Dündar, C. (2008). "Hakan Yakın'ın Golü". Erişim Tarihi: 01.15.2016, <http://www.milliyet.com.tr/hakan-yakin-in-golu-/can-dundar/guncel/gundem-yazar-detay/14.06.2008/876358/default.htm>
- Erdoğan, İ. (2008). "Futbol ve Futbolu İnceleme Üzerine". *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 26(2), 1-58.
- Erdoğan, M. (1999). "Milliyetçilik İdeolojisine Dair". *Liberal Düşünce*, (15), 89-98
- Erdoğan, M. (2013). "Liberalizm ve Türkiye'de Liberal Eğilimler". Erişim Tarihi: 17.01.2016. <http://www.liberal.org.tr/sayfa/liberalizm-ve-turkiyede-liberal-egilimler-mustafa-erdogan,344.php>.
- Ernest, G. (2013). *Milliyetçiliğe Bakmak*. (Çev.: Simten Coşar, Saltuk Özertürk, Nalan Soyarık). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Eryılmaz, B. (2010). "Bir Söylem Olarak Milliyetçilik". *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(1), 177-202.
- Gökalp, E. (2007). "Milliyetçilik: Kuramsal Bir Değerlendirme". *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 279-298.
- Gökçen, S.,& Öney, S. (2008). "Türkiye'de Romanlar ve Milliyetçilik". *WeAre Here! Discriminatory Exclusion and Strugglefor Rights of Roma in Turkey*, 129-136.
- Güler, A. (2003). "Bir Çağdaşlaşma Modeli Olarak Atatürkçülük". *Atatürk ve Atatürkçü Düşünce (Selected Articles)*, Ankara:Gnkur. ATASE Başkanlığı.
- Heywood, A. (2013). *Siyasi İdeolojiler*.(5. Baskı). Ankara: Adres Yayınları.

- Hobsbawm, E. J. (2014). *1780'den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik: Program. Mit ve Gerçeklik*. (Çev.: Osman Akinhay), İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- İdem, Ş. (2002). Sol Milliyetçilik “Birbiriyle Uyuşmaz İki Zihniyet.” *Toplumsal Ekoloji Dergisi*, (2), 51-70.
- İnceoğlu, Y (2013). “Tartışmalı Bir Kavram: Nefret Söylemi”,(Der.: Mahmut Çınar), *Medya ve Nefret Söylemi Kavramlar, Mecralar, Tartışmalar*. İstanbul: Hrant Dink Vakfı Yayınları, 75-92.
- Kaymaz, İ. Ş. (2010). “Kemalizm’in Ulusalcılık Anlayışı ve Günümüz Türkiye’sinde Ulusalcılık-Milliyetçilik Algılamaları”. *Memleket Siyaset Yönetim Dergisi*, Sayı: 13, 86-106
- Kentel, F. (2010). “Türklerde Batı Korkusu” içinde: *Türk Milliyetçiliği Birleştirir mi Yoksa Parçalar mı?* (Yay.Haz.: Derin Düşünce Fikir Platformu), 134-137.
- Kılıç, M. (2007). “Erken Cumhuriyet Dönemi Türk Milliyetçiliğinin Tipolojisi”. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*,(16), 113-140.
- Kılıç, Y. D. D. Y. T. (2009). “Nationalismus: Ulusçuluk mu Milliyetçilik mi? Kavramın Çevirisi Üzerinden Türkiye’de Ulusçuluk Söylemlerine Genel Bir Bakış”. *Studienzurdeutschen Spracheund Literatur*, 2(22), 35-51.
- Koçak, K. (2015). “*Milliyetçiliğin Bir Av Sahası: Futbol*”Erişim Tarihi: 11.15.2015. <http://kafcamus.blogspot.com.tr/2015/10/milliyetciligin-bir-av-sahas-futbol.html>.
- Köker, E ve Doğanay, Ü. (2010). *İrkçi Değilim Ama... Yazılı Basında İrkçi-Ayrımcı Söylemler*. Ankara: İHOP Yayını.
- Köker, L. (2007). “Türkiye’nin Milliyetçilik Problemi”.Erişim Tarihi: 27.11.2015. <http://bianet.org/biamag/toplum/91726-turkiyenin-milliyetcilik-problemi>.
- Kuper, S. (2003). *Futbol Sadece Futbol Değildir*. (Çev.: Sinan Gürtunca). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Livanelioğlu, Ö.A. (1998). “Millet ve Milliyetçilik Kavramları Üzerine”. *Ankara Barosu Dergisi*, (3), 41-60.

- Mirioğlu, M. (2007). *Futbol Haberlerinin Sunumunda Şiddet: Hürriyet, Zaman ve Birgün Gazetelerinde Futbol Sunumlarının Analizi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Oishi, Y. (2008). "A Consideration of Media-Nationalism: A Case Study Of Japan after the Second World War". *Keio Communication Review*, 30, 5-17.
- Özkırımlı, U. (2008). *Milliyetçilik ve Türkiye-AB İlişkileri* (Vol. 6). İstanbul: TESEV Yayınları.
- Özkırımlı, U. (2013). "Türkiye'de Milliyetçiliğin Değişen Haritası". Erişim Tarihi: 12.01.2016. <http://t24.com.tr/yazarlar/bilinmeyen/turkiyede-milliyetciligin-degisen-haritasi,7088>
- Özkırımlı, U. (2015). *Milliyetçilik Kuramları: Eleştirel Bir Bakış*. İstanbul: Doğu Batı Yayınları.
- Öztürk, A. (2012). "Liberal Milliyetçilik ve Anti-Liberal Milliyetçilik", *Kaos GL Dergisi*, (123), Erişim Tarihi: 12.15.2015, <http://kaosgl.org/sayfa.php?id=17375>
- Saygın, A. U. (2012). *Futbol ve Milliyetçilik: Türk Milli Takımının Katıldığı Dünya Kupalarının Hürriyet Gazetesi Üzerinden Çözümlemesi*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi.
- Selçuk, S. S. (2011). "Milliyetçilik Üzerine: Bir Literatür Taraması". *Journal of Yaşar University*, 6(23), 3855-3865.
- Smith, A. D. (1994). *Millî Kimlik*. (Çev: B. Sina Şener). İstanbul: İletişim.
- Şahin, M. Y., Yenel, F., & Çolakoğlu, T. (2010). *Spor ve Milliyetçilik Etkileşimi: Ulusal Kimlik Oluşturmada Sporun Yeri ve Önemi*. 7 (1), 1245-1263.
- Şevkli, S. (2009). *Resmi Söylemden Kültürel Kimliğe Türkiye'de Seküler Milliyetçilik*. (Doctoral Dissertation). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Şimşek, U., Ilgaz, S. (2007). Küreselleşme ve Ulusal Kimlik. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 9(1), 190-199.
- Talimciler, A. (2014). *Türkiye'de Futbol Fanatizmi ve Medya İlişkisi*. İstanbul: Bağlam Yayınları.
- Tanıl, B. (2013). *Milliyetçiliğin Kara Baharı*. İstanbul: Birikim Yayınları.

- Tataroğlu, M. (2004). Siyasi Entegrasyon ve Etnik Milliyetçilik. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(8), 215-230.
- Uçan, G. (2012). *Milli Kimliğin İnşası: Bir Terör Olayı Örneği*. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erişim Tarihi: 10.23.2015, http://www.academia.edu/5371596/Milli_Kimli%C4%9Fin_%C4%B0n%C5%9Fas%C4%B1.
- Uluç, A. V. (2014). “Liberal-Muhafazakar Siyaset ve Turgut Özal'in Siyasi Düşüncesi/ Liberal-Conservative Politics and Turgut Özal's Political Views”. *Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Yönetim Bilimleri Dergisi*, 12(23), 107.
- Ulus, S. (2013). “Bir Derbi Cinayetinin Ardından: Futbolda Şiddetin Türk Basınında Temsili Üzerine”. *Global Media Journal: Turkish Edition*, 4(7), 187-213
- Uysal, G. (2014). “Erkekliğe İyi Asist: Futbol”. Erişim Tarihi: 11.12.2015, <http://dunyalilar.org/erkekligе-iyi-asist-futbol.html>.
- Vardal, Z. B. (2015). Nefret Söylemi ve Yeni Medya. *İletişim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 132-156.
- Vincent, J., Kian, E. M., Pedersen, P. M., Kuntz, A., & Hill, J. S. (2010). “England Expects: English Newspapers' Narratives About the English Football Team in the 2006 World Cup”. *International Review for the Sociology of Sport*, 45(2), 199-223.
- Yalçın, R. (2014). “Etnisite ve Milliyetçilik: Eleştirel Bir Değerlendirme”. *Ankara Üniversitesi SDF Dergisi*, 69(1) 189-215.
- Yanık, C. (2010). “Etnisite, Kimlik ve Milliyetçilik Kavramlarının Sosyolojik Analizi”, *Araştırma Makalesi*, 20, 226-237.
- Yıldız, R., & Demir, S. (2015). “Milli Kimliğin Oluşumunda Zihniyet”. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(8), 319-340.
- Yıldız, S. (2007). “Kimlik ve Ulusal Kimlik Kavramlarının Toplumsal Niteliği”. *Milli Folklor Dergisi*, 19(74), 9-16.

EKLER

EK 1. MİLLİYET GAZETESİ

butada sekiyorum
ama maçta
sekmem" dedi

FOTOGRAFLAR: VEDAT DANALI

Erkasap sakatlandı

A Milli Takımımız'ın İsviçre maçı sırasında oldukça ilginç olaylar yaşanırken, Müfit Erkasap ikinci gol sonrası yaşadığı sevinç sırasında arkada adalesinden sakatlandı. Bu arada 52. yaş gününü dün kutlayan Erkasap, "Kulübeye 52 yaşında girdim, maç bitince 60 yaşama bastım" ifadesini kullandı.

Cuma
13 Haziran 2008 **Milliyet**
Spor
millspor@milliyet.com.tr

Frei kutladı

İsviçre Milli Takımı'nın şanssız futbolcularından Frei dün maç sonrasında koltuk değnekleri ile soyunma odasına kadar gelerek Teknik Direktör Fatih Terim'i ve futbolcuları kutladı. 2006 Dünya Kupası öncesi oynanan play-off maçında Frei, özellikle Terim aleyhinde sert demeçler vermişti. Ancak dün koltuk değnekleri ile Terim'in yanına giden Frei'nin bu jesti tecrübeli hoca tarafından da aynı şekilde karşılık gördü.

'Dünyaya gösterin'

Teknik Direktör Fatih Terim, İsviçre karşılaşmasının devre arası oyuncularını soyunma odasından "Siz İsviçre'den daha iyi ve kalitelisiniz. Bunu hepimiz biliyoruz. Şimdi bunu dünyaya da gösterin. Ne olduğunuzu milyarlarca kişi izlesin" sözleriyle uğurladı

HALİL ÖZER

Türkiye'nin, İsviçre'yi yendiği maçın en önemli anları devre arasında yaşandı. Karşılaşmanın ilk yarısında yağın yağmurdan ve gelen golden sonra Teknik Direktör Fatih Terim, yardımcılarına "Bir an önce bu yarı bitsin ve hemen soyunma odasına gidelim. Herşeyi değiştirmek zorundayız" dedi. İlk yarının bitimi ile birlikte Terim ve diğer hocalar soyunma odasının kendilerine ayrılan bölümünde toplandılar. Küçük oda aslında stadın çamaşırhane bölümünün kurutma odasından ibaretti. Terim bu küçük toplantıda yağışlı hava nedeniyle geriden uzun toplanarak savunmaya sarkmaları gerektiğini söyledi. Diğer hocalar da bunu onayladı. Ancak değişiklik konusunda bir süre daha görüştüler. Bir futbolcu mu yoksun, iki futbolcu mu değiştirecekleri konusunda karar veremediler. Daha sonra iki futbolcu konusunda görüş birliği vardı.

Mehmet Topal, hem Aurelio'ya yardımcı olacak, hem de uzun toplanarak oynayacaktı. Bu uzun toplanma bir santriforun karşılaşması gerektirdiği için Semih de oyuna alındı. Tek adamın kararı verdikten sonra soyunma odasına gelerek futbolcuları taktik masası etrafında topladı. Terim yeni taktiklerini tek tek anlattı. Ardında da futbolculara sahaya çıkma son konuşmasını yaptı;

"Bu gece bütün dünya sizi izliyor. Siz İsviçre'den daha iyi takımsınız. Onlardan daha iyi ve kalitelisiniz. Bunu hepimiz biliyoruz. Şimdi bunu dünyaya gösterin. Türk takımının ve bu dünyaya gösterin. Türk takımının ve bu dünyaya gösterin. Ne olduğunuzu milyarlarca kişi izlesin buradan çıkacağız. Siz bunu başaracaksınız."

Ağır hasar var

İsviçre maçında sakatlanan beş oyuncunun yoğun tedavilerine başlığı bildirildi.

Futbol Federasyonu tarafından yapılan yazılı açıklamada, "Büyük fevriyetlerle her şeylerini ortaya koymak için beşinde 90 dakikasında sağlık problemi oluştu. Bu heyetimizin yoğun tedavi ve ileri yaklaşımıyla maçta oynayan 'in son durumunun tespit edilmesi ve Tümer Metin'in kasıngınyadana gelen ağır nedeniyle 'ri çekildi" denildi.

trünmanlara çıkmasının mümkün olmadığı öngörüsü oluşmuştur. Yine karşılaşmada girdikleri ikili mücadele sırasında baş ve yüz bölgesinde kanamalı açık yaralanmaları oluşan 2 futbolcudan Emre Aşık'a maç sonrasında hastanede estetik cerrahi müdahale yapılmıştır. Milli futbolcuya 9 dikış atılmış olup, bir sonraki maç için tedavisine devam edilmektedir. Başna

aldığı darbe ile saçlı derinin sol yanında açık yaralanması bulunan Hakan Balt'a da 4 dikış atılarak, yaransı kapatılmıştır" ifadeleri kullanıldı. Bu arada, sağlık problemleri devam eden Emre Belözoğlu ve Gökhan Zan'ın tedavilerine yoğun bir şekilde devam edildiği ve bu futbolcuların da Çek Cumhuriyeti maçına yetiştirilmeye çalışıldığı belirtildi.

14 Arda	0	3 Polak	0
8 Nihat	0	20 Plasil	0
9 Semih	0	13 Kodlec	0
20 Sahri Dk.46	0	9 Koller	0

1 Nihat, 12 Topal, 4 Gökhan, 10 Başak, 21 Zeki, 5 Kuvacık, 5 E. Baltacıoğlu, 10 Gökhan, 8 Faruk, 10 İsvan, 12 Pengoç, 11 Tuncay, 15 E. Apak, 18 Uğur, 14 Jaramil, 15 Baris, 18 Sivok, 18 Kacan, 19 Ayhan, 21 Mevlit, 19 Skud
--

HAKEMLER:
Peter Fröjdfeldt, Stefan Wittberg, Henrik Andersson

YARARLANILANLAR:
Mehmet Aurelio, Mehmet Topal, Arda, Emre Apak (Türkiye) Galesek, Ufakusi (Çek Cumhuriyeti)

KIRMIZI KART:
Volkan Dk.90+2

GOLLER:
Koller Dk.34, Plasil Dk.62, Arda Dk.87, Nihat Dk.88-90

Milli Takım, Koller ve Plasil'in golleriyle iki farkla geriye düştüğünde Avrupa Şampiyonası defteri kapandı sandık. Ancak ay-yıldızlı ekip adeta saha kalktı, Arda ile umutlandı. Nihat'ın iki golü Türkiye'yi ayağa kaldırdı. Milliler çeyrek finalde Hırvatlarla başbaşa kaldı

İşte destan

Hepimiz asiyiz!

Yazısı 29. sayfada

ATTILA GÖKCE

Müthiş onuç

Yazısı 27. sayfada

ERDOĞAN SENAY

elal olsun

Yazısı 28. sayfada

BİLAL MEŞE

şasin Türkiye şasin Cech

Yazısı 27. sayfada

HALİL ÖZER

nevi a Turan

Yazısı 28. sayfada

MET DEMİRKOL

2008'e tuplar

Yazısı 29. sayfada

R MELEKE

spor

15 Haziran 2008 Pazar

AKLIM FIKRİM FUTBOL

Avrupa'da futbol heyecanı devam

A GRUBU PUAN DURUMU
Sarılar: İngiltere Çek Cumhuriyeti 2-1, Hollanda Türkiye 2-0, Almanya Polonya 2-1, Avusturya Portekiz 1-2. Program: 15 Haziran Pazartesi 21.45 İngiltere Portekiz, Türkiye Çek Cumhuriyeti.

B GRUBU PUAN DURUMU
Sarılar: Avusturya Hollanda 2-1, Almanya Polonya 2-0, Hollanda Almanya 2-1, Avusturya Polonya 1-1. Program: 16 Haziran Pazartesi 21.45 Polonya Hollanda, Avusturya Almanya.

C GRUBU PUAN DURUMU
Sarılar: Romanya Fransa 0-0, Hollanda Rusya 1-1, Hollanda Fransa 4-1. Program: 17 Haziran Salı 21.45 Hollanda Romanya, Fransa Rusya.

Bol şut atıyorlar

EURO 2008 de grubu savanlar da şut atıyorlar. Çek Cumhuriyeti, bu hafta özellikle İngiltere karşısında şut atıyor. Çek Cumhuriyeti'nin şut sayısı 14, İngiltere'nin şut sayısı ise 14. Çek Cumhuriyeti'nin şut sayısı 14, İngiltere'nin şut sayısı ise 14.

BUGÜN İÇİN DOĞDUNUZ

Çek Cumhuriyeti karşısına zafer için çıkıyoruz, Euro 2008'de çeyrek final istiyoruz

Milli Takımımız, Geneva Stadi'nda saat 21.45'teki kader savaşında yola devam edecek, ya da eve dönecek. Zorlu mücadelede denge bozulmazsa, A Grubu'nda Portekiz'in ardından tur atlayan diğer takım penaltı atışları belirleyecek.

İSVİÇRE galibiyeti büyük sıkıntı yapar ve çeyrek final şanslarını ortadan ettirebilir. Avrupa Şampiyonası'ndaki kaderli bir akşam belli olacak. A Grubu'ndaki son maçta Çek Cumhuriyeti ile karşılaşacak olan Milliler, sabahın ezeli rakibi İsveç'e karşı mücadele edecek. Akso bu maçta Form için Avrupa Şampiyonası için defteri olan kapayacak.

Çeyrek'in Geneva Stadi'nde saat 21.45'te başlayacak zorlu mücadelede her iki takımın da şansları ortadan düşebilir. Portekiz'in ardından çeyrek finale çıkacak son takımın adayları için önemli bir serüveni olan mücadele olacak. İsviçre Milli'ler, sabahın ezeli rakibi İsveç'e karşı mücadele edecek. Akso bu maçta Form için Avrupa Şampiyonası için defteri olan kapayacak.

Çek Cumhuriyeti ne karşı bugüne kadar galip gelen en iyi takımımız, bu akşam bir ila de gerçekleştirmek istiyor. Grupları oluşturmak için mücadele ihtiyacı bulunan milliler, rakibine daha önce yaptığı maçların hiçbirini kazanmadı. Çek Cumhuriyeti ile karşılaşacak 4'üncü maçta karşı karşıya geldik ve sadece bir kez berabere kaldık. Bu maçlarda 3 gol atabilen yıldızlar 13 gol yedi.

Çekleri hiç yenemedik

TÜRKİYE	ÇEK CUMHURİYETİ
● 23-Volkcan	● 1-Cech
● 22-Bismit	● 2-Grigera
● 15-E.Ağık	● 21-Ufalusi
● 2-Servet	● 22-Rozeňnal
● 8-Hakan	● 6-Janakulovski
● 17-Tuncay	● 3-Polak
● 7-Aurelio	● 17-Matejovsky
● 6-Melmet	● 4-Gulacek
● 14-Arda	● 7-Slonko
● 8-Rifat	● 20-Plasil
● 9-Semih	● 15-Baros

T.D: Fatih TERİM T. D: K. BRUECKNER

Kanatlardan vuracağız

Milli Takımın Teknik Direktörü Fatih Terim, Avrupa Şampiyonası'nda takımın kanatlarından vuracağını söyledi. Terim, "Güçlü bir takım olacağız. Ama biz onları nasıl vuracağımızı biliyoruz. İnançlı ve kenetlenmiş" diye konuştu.

Çek Cumhuriyeti maçından da zaferle ayrılacaklarını söyleyen Fatih Terim, "Güçlü bir takım olacağız. Ama biz onları nasıl vuracağımızı biliyoruz. İnançlı ve kenetlenmiş" diye konuştu.

DEVLET BAKANI MURAT BAŞEĞİOĞLU

Alınacak 3 puan daha var

Devlet Bakanı Murat Başeğioğlu, Avrupa Şampiyonası'nda esvahlipirinden İsviçre'yi yenen Milliler için, "Alınacak 3 puan daha var" dedi. Başeğioğlu, "Çok önemli bir hediye ettiler milletimize ki İsviçre ile geçmiş dönemlerde bir takım polemik konusu olabilecek olaylar yaşandı. Başeğioğlu, "Çok önemli bir hediye ettiler milletimize ki İsviçre ile geçmiş dönemlerde bir takım polemik konusu olabilecek olaylar yaşandı. Başeğioğlu, "Çok önemli bir hediye ettiler milletimize ki İsviçre ile geçmiş dönemlerde bir takım polemik konusu olabilecek olaylar yaşandı."

Hamit Altın
Hata yapan
lüksümüz
M
İSVİÇRE
PORTEKİZ
Benaglio
Lichstein
Müller
Senderos
Magnin
Behrami
Gökhan
Fernanda
Barnetta
Bakan
Eren
Kobi KÜ
ORTER
Ricard
Migo
Pepe
Molina
Ferre
Petit

spor
7 Haziran 2008 Çarşamba

Avrupa'da futbol heyecanı başladı!

AKLIM FIKRİM FUTBOL

İsviçre, Çekler'le perdeyi açıyor

Avrupa'nın en büyük ve en önemli turnuvası olan UEFA Euro 2008, 7 Haziran'da İsviçre ile Çek Cumhuriyeti arasında başlayacak. İsviçre, Çek Cumhuriyeti ile maçta ilk kez karşılaşacak. İsviçre, Çek Cumhuriyeti ile maçta ilk kez karşılaşacak. İsviçre, Çek Cumhuriyeti ile maçta ilk kez karşılaşacak.

Viyana'ya kadar gidebilir

A Milli Takımımız, Euro 2008 A Grubu'ndaki ilk maçında Cenevre'de Portekiz ile karşılaşacak. Millîlerimiz, Avrupa Şampiyonası'nda Portekiz'i 3. randevusunda ilk galibiyete, 29 Haziran'da Viyana'daki finalde sona erecek Euro 2008'e iyi bir başlangıç yapıyor.

- TÜRKİYE**
- 23 Volkan
 - 20 Arslan
 - 4 Çobanlar
 - 3 İbrahim
 - 23 Hamdi
 - 7 Arslan
 - 8 Emre
 - 17 Tamer
 - 21 Mehmet
 - 8 Zeynep
- Yabancılar**
- 17 Tamer
 - 21 Mehmet
 - 8 Zeynep

Terim, "Grubumuzun en hırslı ve en teknik orta sahasına sahibiz" dedi

RAKİPLER BİZDEN KORKSUN

Millî Takım Teknik Direktörü, Portekiz maçı öncesi iddialı açıklamalarda bulunarak, "Finali hayal ediyor ve konuşuyoruz. Rakibimiz Portekiz yada bir başka takım, kim olursa olsun, korkuyu onlara bırakıyorum" ifadesi kullandı.

Millî Takım Teknik Direktörü, Portekiz maçı öncesi iddialı açıklamalarda bulunarak, "Finali hayal ediyor ve konuşuyoruz. Rakibimiz Portekiz yada bir başka takım, kim olursa olsun, korkuyu onlara bırakıyorum" ifadesi kullandı.

Şampiyona 23 milyon €

Euro 2008'de 31 maçlık maraton sonunda Avrupa Şampiyonluğu'na ulaşacak milli takım, UEFA'nın organizasyonu boyunca dağıtacağı 184 milyon Euro luk para ödülünün yaklaşık birini kazanacak.

Tek hedef kazanmak
2008 Avrupa Şampiyonası'nda final şampiyonluğu belirler. Teknik şeye de önem etti. "Finali hayal ediyor ve konuşuyoruz. Takımımızın ve benim için en büyük hedefimizdir. Açıkladığımız yere basmamız için her türlü motivasyonu yapacağız. Çoğumuzun hedefi de kazanmaktır. Euro 2008'e 2006 Dünya Kupası'nda Türkiye Milli Takım'ın çıktığı gibi katılmamızdır. Portekiz takımının en büyük kaptanı Cristiano Ronaldo'ya karşı mücadele edeceğiz. Euro 2008'e 2006 Dünya Kupası'nda Türkiye Milli Takım'ın çıktığı gibi katılmamızdır. Portekiz takımının en büyük kaptanı Cristiano Ronaldo'ya karşı mücadele edeceğiz. Euro 2008'e 2006 Dünya Kupası'nda Türkiye Milli Takım'ın çıktığı gibi katılmamızdır. Portekiz takımının en büyük kaptanı Cristiano Ronaldo'ya karşı mücadele edeceğiz.

Sözünü yerde bırakmaz

Federasyon Başkanı... Hasan Doğan... Milli Takım...

Başesgöç millilere

Millî Takım Teknik Direktörü... Başesgöç millilere...

Otel fiyatları el yakıyor

Otel fiyatları el yakıyor... Euro 2008...

AKLIM FIKRİM FUTBOL

6 yıldır Milli Takımın yanında ve atılan her şutun arkasındayız. Biz hep buradayız.

spor

16 Haziran 2008 Pazartesi

AKLIM
FIKRİM
FUTBOL

Avrupa'da futbol heyecanı devam ediyor

A GRUBU PUAN DURUMU

Takım	Puan	Maç	G	B	M	A	P
Portekiz	6	3	2	1	0	5	1
Türkiye	3	3	1	1	1	3	2
İsviçre	3	3	1	1	1	3	2
Cek Cumhuriyeti	0	3	0	0	3	2	3

B GRUBU PUAN DURUMU

Takım	Puan	Maç	G	B	M	A	P
Polonya	6	3	2	1	0	5	1
Hırvatistan	3	3	1	1	1	3	2
Avusturya	3	3	1	1	1	3	2
Almanya	0	3	0	0	3	2	3

C GRUBU PUAN DURUMU

Takım	Puan	Maç	G	B	M	A	P
Fransa	6	3	2	1	0	5	1
Hollanda	3	3	1	1	1	3	2
Romanya	3	3	1	1	1	3	2
İtalya	0	3	0	0	3	2	3

Sonuçlar: Avusturya-Hırvatistan: 0-1, Almanya-Polonya: 2-0, Hırvatistan-Almanya: 2-0, Avusturya-Polonya: 1-1, Program: 16 Haziran Pazartesi: 21.45 Polonya-Hırvatistan, Avusturya-Almanya

Sonuçlar: Romanya-Fransa: 0-0, Hollanda-İtalya: 3-0, İtalya-Romanya: 1-1, Hollanda-Fransa: 4-1, Program: 17 Haziran Salı: 21.45 Hollanda-Romanya, Fransa-İtalya

2-0 geriden geldik, inanılmazı başardık. Çeyrek finale yükseldik. Viyana kapısına d

MUHTEŞEM ŞAHİMLAN

TÜRKİYE
CEK CUMH.

4-4-2 TÜRKİYE		4-4-2 CEK CUMH.	
TAKIM	SKOR	TAKIM	SKOR
23 Volkan	(5) 21.11.7.0.0	1 Cech	(5) 22.4.13.0.0
22 Hamit	(9) 28.25.8.2.1	2 Grygera	(6) 25.29.11.2.1
15 Emre Özgür	(6) 28.25.8.2.1	21 Ujfalvi	(6) 26.22.28.2.0
15 Dk.65 Emre Akyol	(6) 28.25.8.2.1	22 Bencsik	(6) 27.29.5.1.1.2
7 Semih	(8) 27.29.12.1.1.2	6 Jakubovski	(6) 26.26.5.2.1.1
3 Nihat	(7) 22.22.4.0.0.0	7 Senda	(6) 29.23.7.2.2.2
17 Tuncay	(4) 22.22.4.0.0.0	11 Dk.85 Vekic	1.2.1.0.0.0
4 M. Topal	(4) 28.29.6.2.2.2	3 Patak	(7) 28.24.9.1.2.2
18 Dk.57 Kazım	(5) 29.18.5.0.1.1	17 Manojvsky	(6) 28.6.7.2.1.1
7 M. Auzilio	(6) 27.42.18.2.1.1	14 Dk.39 Karolin	(4) 22.12.2.1.1.3
14 Arda	(6) 28.22.25.2.1.1	4 Golasek	(6) 25.25.6.1.1.1
9 Semih	(5) 13.4.7.0.1.1	20 Hladik	(6) 29.25.6.2.2.3
20 Dk.46 Sabri	(6) 28.22.9.1.1.1	13 Dk.80 Kodlec	1.1.1.0.0.0
8 Nihat	(6) 25.22.7.0.1.1	9 Kolar	(7) 44.22.12.0.1.1

Stat: 17 / Kalesiz Gol: 8	Stat: 15 / Kalesiz Gol: 5
Kalesiz Gol: 16 / Fiyatlı: 6 / Fiyatlı: 15 / Gol: 0	Kalesiz Gol: 15 / Fiyatlı: 5 / Fiyatlı: 2 / Fiyatlı: 15 / Gol: 0
Gol Pozisyon: 6	Gol Pozisyon: 8
Yeni Çizim: Çizim: 358	Yeni Çizim: Çizim: 342

STAT: Stade de Genève ■ HAKEMLER: Peter Frajzofald (7), Stefan Wittberg (7), Henrik Andren (7), Ivica Smolcic ■ GOLLER: Dk. 34 Kolar, Dk.62 Patak, Dk.75 Arda, Dk.87 ve 89 Nihat ■ KIRMIZI KART: Dk. 90-1. Volkan ■ SARI KARTLAR: Dk. 6 Mehmet Topal, Dk. 10 Mehmet Aurelio, Dk.65 Arda, Dk.73 Emre Akyol, Dk.80 Golasek, Dk.90-3 Urfalusi, Dk.90-4 Baros

Çekler, Koller ve Plišil ile öne geçti. 75'ten sonra şahlandı. Tarih yazdık. Unutulmaz maçı Tuncay kalede tamamladı. Arda ve Nihat'ın 2 golü bizi Hırvatistan'ın rakibi yaptı.

3-2

20 Haziran'da Volkan-Aurelio yok

KARŞILAŞMANIN ilk yarısında rakibine sert giren Mehmet Aurelio sarı kart görünce cezalı duruma düştü. Maçın uzatma anlarında Koller'e vuran kaleci Volkan direkt kırmızı kart gördü. Her iki oyuncumuz da 20 Haziran Cuma günü Hırvatistan ile oynayacağımız çeyrek final maçında forma giyemeyecek. Maç içinde sakatlanan Emre Gönçar'ın sol baldırında sorun olduğu ve MR'ı çekildikten sonra durumunun belli olacağı açıklandı. Teknik direktör Fatih Terim, Volkan'ın kırmızı kart hakkı olarak görüldüğünü belirterek, "Sınırlerimizte hak kim oluyorsa. Hep Türk usulü yapıyoruz. Gizli saklıya beceremiyoruz" dedi.

ZUN bittiği yerdı gruptaki n maç. Kim mutlu sona ula sa Avrupa'nın en iyi 8 takı ndan biri olacak ve çeyrek Grubu lideri Hırvatistan ile i. Ve unutulmaz maçı so- deri ilk kez yendik. Vizyeri akıyla aldık. Ötup ölüp di- maçı kalede Tuncay Şan- ik. İkinci yarıdaki maçın- dakikadaki gollerimiz 70 yram servisi yaşattı. mayası hızla başlayan Çek- larda kalelerimizde etkili baktı. Sağ ve sol kenar or- fa hakimiyeti

müdahale ederek mutlak bir golü ön- ledi. 34. dakikada Grygera'nın sol taraftan cema alanına gönderdiği topu Koller kafayla kaleci Volkan'ın elleri arasından ağırla buluşturdu: 1-0.

Baskılı başladık

İkinci yarıya takımımız Semih'in yerne Sabri sahaya çıktı. Milliler ilk yarıya oranla bu devreye daha baskılı başladı. 53'ye kazanılan serbest atışı Hamit kullandı. Tuncay'ın kafa vuru- ğunda top Cech'in ellerinde kaldı. Baskılı oyun sonrası savunmada açık vermeye başladık. 61. dakikada Koller kontra atakta Volkan ile karşı kar- şıya kaldı. Kötü vuruşu-

Tarih

böyle yazılır!

Altan TANRIKULU

Ercan SAATÇI

İlker YASIN

■ 37. SAYFADA

■ 35. SAYFADA

■ 36. SAYFADA

SS SORULARI VE YANITLARI 26-27-28
29 ve 30.
sayfalarda

SBS YAZI
Dizisi
**Derhane
yaşı küçüldü**
Halkın en çok okuduğu 6 ve 7. sınıfta
okuyan 950 bin öğrenci seriyi bekle-
mekte. Derhane'ye gelecek. Derhane'ye
başlama yapma. Küçülen yaşlar
terimle ilgili merak edenler 9.25'te

Hürriyet 60
yıl
16 Haziran 2008 Pazartesi Kurucusu: Sedat Simavi 1896-1963 Fiyatı: 35 Ykr (KıTc. 1 Ytl)

**ALNINIZDAN
ÖPÜYÖRÜZ**

**TÜRKİYE
ZAFER
SARHOŞU**

Cumhuriyeti'ni
yenerek Euro
de çeyrek
yükseldik.
Zafere
önümüzdeki tek en
34 ve 62'nci dakikalar.
gol umutlarımızı tüketti.
sonu dedik. Ama sahada
anlarımız aynı düşüncede
aybetecek bile onurumuzla
aynen mülbemiz, Çek
kayaya aldı.
yine biz geldik
dakikada Ayda kapağı açtı,
likat, umutları penaltılara
ama millilerimiz henüz son
memişim. 90'da Hihat bir
gları buldu. O anda tüm
saler sarhoşu oldu. Artık Vi
nt. Ahaharımızdan
çocuklar.

BUGÜN 21:45 21
POLONYA
HRVATİSTAN

Sürpriz dav
misi AD 19 Haziran'da yapacağı toplantıda ilk kez, işçileri

Kapat

masını Anayasa Mah-
Yalçınkaya için "siya-
çinde", "laiklik anlayışı
neler kullandı. Laikliği
anın çok ciddi sorunlar
P. çağdaş laikliğin, din
yı gerektirdiğini belirtti.
ınçlı insanları incitici ol-
'din işlerinin dünya işle-
klindeki ideolojik yakla-
mlerde olmadığı" kayde-
rban kararıyla davanın en
dik karşıtı eylemlerin oda-
vutuldu. ■ 5. Sayfada

için iş bıraktı
 ünü

DISK'e bağlı Limter-İş ön-
zülüğünde Tuzla tersanele-
rindeki iş cinayetlerinin son
bulması amacıyla işçiler 1
günlük iş bıraktı. Çalışma
koşullarının düzeltilmesini
isteyen işçiler AKP'yi ölüm-
lere duyarsız kalmakla suç-
ladılar. Greve milletvekilleri,
DISK'e bağlı sendikalar, si-
yasi parti temsilcileri ve sol
gruplar destek verdi.

Limter-İş Başkanı Dinç,
16 yıldır Tuzla tersanele-
rinde bir "vahşetin" yaşan-
dığını ve işçilerin ölümüne
gönderildiğini belirterek
"Bugüne kadar 99 tersane
işçisi öldü. Tersanelerdeki
sorun sadece işçi ölümüne

Fotografilar: REUTERS / AFP

Ulusal takımın tarihi
galibiyeti büyük övgü aldı

Dünya Türkiye'yi konuşuyor

Ulusal takımın Çek Cumhuri-
yeti'ni 3-2 yenerek çeyrek finale
yükselmesi Avrupa basınında
geniş yer buldu. Gazeteler
Ay - Yıldızlıların zaferini
okuyucularına manşetler-
den duyururken 'Türkler
mucizeyi gerçekleştirdi'
yorumu yaptı. Özel-
likle Arda ve Nihat'a
geniş yer veren Av-
rupa basını ulusalla-
rın aldığı galibiyeti
'İnanılmaz, müthiş,
muhteşem, olağanüstü, mucizevi'
sözleriyle niteledi. ■ Spor'da

Fatih Terim [▶ Sonraki Sayfa](#)

Paylaş

Uzaklaştır

Dış basın, ulusal takımı, Hırvatistan zaferinin ardından Menü Kapat etlere taşı

'İşte Türk mucizesi

Spor Servisi - Euro 2008'de sergilediği performansla dikkatleri üzerine çeken Ulusal Takım'ın çeyrek finalde Hırvatistan'ı penaltılarla elemesi Avrupa basınında geniş yankı uyandırdı. Ay - Yıldızların olağanüstü zaferini manşetlerine taşıyan gazetelerde ilginç yorumlarda bulunuldu.

ALMANYA

- **Köln Express:** Türklere ne yapacağı hiç belli olmuyor.
- **Bild:** Penaltı dramı - Bu Türkleri yeneriz. Yan finalde rakibimiz belli oldu. Biz, Türklere karşı... Ancak endişelenmeyin: Bu Türkleri yeneriz.
- **Berliner Kurier:** Şaka değil!.. Yan finalde Türkiye'ye karşı... Berlin üzerinde hilal parladı.
- **B.Z:** Hilal Berlin'de parladı. Haydi buraya penaltı kahramanları.
- **Berliner Morgenpost:** Gelecekteki rakip: Almanya...
- **Frankfurter Allgemeine Zeitung:** Türkler üçüncü kez geri dönüşlerini kutluyor.

AVUSTURYA

- **ORF:** Türk mucizesi Cenevre'den sonra Viyana'da gerçekleşti. Cenevre'deki mucizeden 5 gün sonra Türkler bu kez de Viyana'da ikinci bir mucizeye imza attı.
- **Österreich:** Türkiye penaltı gerilimini kızandı. Türkler şimdi de Almanya'yı temizlemek istiyor.
- **Kronen:** Viyana'da Türklerin bayram akşamı... Türk Ulusal Takımı maçın son dakikalarında gerilimli bir polisiye filme taş çıkaran bir beceriyle Hırvatistan'ı mağlup edip yarıfinalde yükseldi.
- **Kurier:** Türkiye - Hırvatistan. Viyana'da gerilim filmi... Viyana'da sıcak akşam... Penaltı geriliminden sonra klakson konseri...

İNGİLTERE

- **The Daily Telegraph:** Türkiye zaferi adeta Hırvatistan'ın elinden kaptı. Türkler yenilgi bilmiyor. Uyarılarına ikinci yarıda canları alınmış gibi Hırvatistan'ın yitirdiği gerilim devam etti ve Semih'in durumu eşitleyip penaltılarda da fırsatlık sağladı.

anlamını bilmiyor. Hiç galip duruma geçmediler. Penaltılar kazandılar. Şampiyonalar üstüye konutmuş en olağanüstü basarı serisi.

belki Avrupa 2008'in son sürdünde futbolun en büyük maçı ise son vizesi.

- **The Sun:** Türkler dalgasını geçiyor. Nasıl olup da bunu hep başarıyorlar? Türk Ulusal Takımı EURO 2008'de üçüncü kez ölüp de ama bu kez gerçekten inanılmazdı. macera gerçekten de Almanya karşısında yarıfinalde sona ermedi.

İSPANYA

- **AS:** Taktik gibi mucize... Bir maç çok trajikomik, hüznü bir tiyatro gibiydi. Saatle beslenen Türkiye, 3 mucizesini yaptı. Semih başa çıkılma bir takımın cesaretini temsil etti.
- **Marca:** Türk taraftarların takımları maçlarında ilkyarıyı izlemelerine gerek yok; istediklerini yaptılar, son 20 dakikayı izlesinler yeter. Türkiye'de bir kahraman yok. Mucizeye hepsi katılıyor, bunların hepsi deli!..
- **El País:** Türk deliği...
- **El Mundo:** Viyana en deli finalde birinc sahne oldu.
- **Sport:** Hitchcock filmi gibi bir final ardından Türkiye yarıfinalde.
- **El Mundo Deportivo:** Türk mucizesi.

İTALYA

- **La Gazzetta dello Sport:** Penaltı Hırvatistan'ın yıkılışı... Ve yedi canlı Türkiye. 119. dakikada Klasnic-gol, dakikada Şentürk'ün yanını... Ardında da şok. Unutulması gereken bir maç, anda futbol tarihinin unutulmazları arasına giriverdi.
- **Corriere dello Sport:** Türkiye mucizesi... Türkler şimdi Basel'de Almanya'yla hesaplaşacak ama bayrın dün (önceki gün) gece yaşandı. Kalp bile yaşanabilirdi.
- **Tuttosport:** Türkler yine son anda toparlandı. Şimdi sırada Almanya var.

FRANSA

- **L'Equipe:** Türkiye, ne çılgınlık... Türkiye hiçbir zaman vazgeçmez.
- **Le Parisien:** Heyecan uyandıran Türkler.
- **Le Figaro:** Türk mucizesi devam ediyor...
- **Liberation:** Türkler mutluluktan kayıyor.

[Önceki Sayfa](#)

[Yakınlaştır](#)

[Anasayfa](#)

[Sayfaları](#)

[Sayfayı İndir](#)

[f](#)

[Daily-Mail](#) Türkiye ilk kez bir

[El-Mundo](#) Almanya Türkler

[El-Mundo](#) Almanya Türkler

[El-Mundo](#) Almanya Türkler

Bu kez olmadı, öne geçtik, geriye düşüktü, beraberliği sağladık, son dakika golüyle yıkıldık

Başın öne eğilmesin

TERİM VEDA ETTİ

Ulusal Takımlar Teknik Direktörü Fatih Terim karşılaşma sonrası Ay-Yıldız ekibe veda ettiğini söyledi. Maç sonrası oyuncularına kararını açıklayan Terim, "Biz yapacağımızı yaptık" diye konuştu. Tecrübelik çalıştırıcı "Maç 1-1 devam ederken Sabri'nin şutu gol olsaydı adanıza finale yazdırabilirdik. Oyunun her bölümünde rakibe karşı üstüydük. Yakaladığımız fırsatları değerlendiremedik. İkinci yarıda geriye düştükten sonra çabuk toparlanlık ve eşitliği sağladık. Ancak son dakikada gelen gole engel olmadık. Herkes gördü ki bu takım tüm eksiklerine karşın son dakikaya kadar mücadele etti. Oyuncularımı kutluyorum. Hepsini birer adam. Onlarla gurur duyuyorum. Türkiye'ye final oynatmak isterdik" dedi.

Aynı maç sonrası alınan yekile, diğer futbolcular da bünyelerini tutamadı.

ELEŞTİRİ ARIF KIZILYALIN

Alkışlarla Elenmek

BASEL- Kaybettik. Bu kadar açık ve net... Kazanabilir miydik? Elbette... Hem de çok yaklaştığımız Avrupa Şampiyonası'nın finaline... Ama olmadı.

Bir gerçek var ki bu şampiyonada olmasa bile, bir sonraki dünya kupasını sırtlayacak bir rakibe teslim olduk.

Özellik fizik gücü de, deneyimi de, Beckenbauer'lerden, gelen futbol kültürleri de biz Euro 2008'in dışında bırakmak için yeterli değil. Çünkü bu iyi derseniz, öne geçtik. Ancak bu sonuçta...

ST. JAKOB PARK STADYUMUNDAN NOTLAR

Tesekkürler çocuklar

Almanya: 3 - Türkiye: 2

BAKEMLER Massimo Buracco (3), Matthias Arnet (3), Stéphane Cahat (3) (Haber)

ALMANYA Lehmann (6), Friedrich (6), Menscher (6)

ALMANYA (6), Latov (7), Schweinsteiger (7), Rüdiger (4) (4)

ALMANYA (6), Pflüger (6), Ballack (6), Zwickel (6) (6)

TÜRKİYE Sabri (2), Sarı (2)

TÜRKİYE (2), Sabri (2), Sarı (2)

Yakınlaştır

Anasayfa

Sayfalar

Sayfayı İndir

Paylaş

Uzaklaştır

Sonraki Sayf

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Hakan BAKAR
Doğum Yeri ve Tarihi	Kars, 12.07.1990
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Akdeniz Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, 2009-2013
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı, 2013-2016
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	Futbolda Milliyetçilik: 2008 Avrupa Futbol Şampiyonası Haberlerine Yönelik Söylem Analizi (Yüksek Lisans Tezi)
İş Deneyimi	
Stajlar	Anadolu Ajansı
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	hakanbakar07hotmail.com
Tarih	25.02.2016